TEXTE COMENTATE

Lyceum

Antologie prefață note și bibliografie de PAUL CORNEA

V. Alecsandri

ALECSANDRI

Pasteluri

EDITURA  ALBATROS

Coperta de

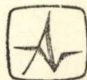
CONSTANTIN GULUȚĂ

ALECSANDRI

Pasteluri

TEXTE COMENTATE

Lyceum



EDITURA ALBATROS

ALECSANDRI

Pasteluri



**Antologie,
prefaţă, note
şi
bibliografie
de
PAUL CORNEA**

TABEL CRONOLOGIC

1818 14 iunie[1]. Nașterea la Bacău a lui V. Alecsandri, fiul lui Vasile, medelnicer, și al Elenei Cozoni, fiica unui pitar din Tg. Ocna.

1822 Părinții viitorului poet se stabilesc la Iași, într-o casă de pe ulița Sf. Ilie.

1824(?)-1828 Primele învățături în casă cu un dascăl grec, care propune după cartea *Apotichi ton pedon (Magazinul copiilor)* traducerea lucrării *Magasin des enfants* a d-nei Leprince de Beaumont, și apoi cu călugărul maramureșan Gherman Vida.

1828-1834 Intern în pensionul Cuénim. Coleg cu Kogălniceanu.

1834 august. Alecsandri e trimis la studii în Franța, în compania mai multor fii de boieri, între

1 Data de 1818, atestată într-o mitrică bisericească, după cum a arătat Gh. Ungureanu în *Cetatea Moldovei*, nr. 5, 1943, p. 262–263, pare mai sigură decît cele de 1819 sau 1821, acceptate pînă în prezent de marea majoritate a istoricilor literari.

care viitorul domn Alexandru Ioan Cuza și pictorul Negulici. *„Mi-am luat adio de la maică-mea care plîngea, de la tatăl meu care se stăpînea să nu plîngă, de la frate, de la soră, de la mama Gahița, de la servitori și am plecat, lăsînd în urma mea pe bietul Vasile Porojan“* (Vasile Alecsandri, *Dridri, Culegere de proză*, II, „Biblioteca pentru toți“, 1960, p. 151).

1835 27 octombrie. Își trece bacalaureatul în litere.

1836 Se pregătește pentru medicină, lucrînd în laboratorul unui chimist celebru, Gaultier de Claubry, dar lectura lui Chateaubriand, ca și dezgustul pe care i-l inspiră disecțiile, îl fac să renunțe. Se înscrie la facultatea de drept.

1837 Abandonează dreptul și se pregătește, sub conducerea profesorului Bonin, pentru bacalaureatul în științe.

1838 Cade la bacalaureatul în științe. *„Mă prezint la Sorbona... Sînt respins în unanimitate, cu toate că fusesem cel mai bun elev din școala preparatoare a d-lui Bonin“* (Marie G. Bogdan, *Autrefois et aujourd'hui*, Bucarest, 1929, p. 75). Întreprinde studii literare cu dl. Cotte. Primele încercări poetice în limba franceză: *Zunarilla*, *Marie*, *A Mr. de Lamartine* etc. *„Îmi arunc biblioteca pe fereastră și mă dedic literaturii“* *(ibidem)*.

1839 31 august. Deși se găsea încă în Franța, V. Alecsandri obține, prin stăruința tatălui, un post de administrație (șef de masă la serviciul scutelnicilor și al pensiilor; va rămîne

în această slujbă, îndeplinită fără entuziasm, pînă la 29 martie 1846).
vara. Împreună cu Costache Negri și Nicolae Docan vizitează Italia (Florența, Roma, Livorno, Bolonia, Padova, Veneția). Revine în patrie prin Triest și Viena.

1840 18 martie. Semnează alături de C. Negruzzi și M. Kogălniceanu actul de arendă al sălii teatrului din Iași (pe patru ani, începînd de la 15 mai 1840). Debutul, în *Dacia literară* cu nuvela *Buchetiera de la Florența*, scrisă din îndemnul lui M. Kogălniceanu (nr. 3, mai-iunie).
18 noiembrie. I se reprezintă prima piesă de teatru *Farmazonul din Hîrlău*.

1841 9 februarie. I se reprezintă piesa *Modista și cinovnicul*. Poezii franțuzești în *Le glaneur moldo-valaque (Spicuitorul moldo-român)*, revistă condusă de G. Asachi: *Le cosaque*, *La jeune fille*, *A Monsieur de Lamartine*.
iunie. Călătorie de două luni în Țara Românească.

1842 3 februarie. Moartea mamei.
februarie-mai. Călătorie la Lemberg, Viena. Tratament la băile Gräfenberg-Silezia.
vara-toamna. Călătorii prin munții Moldovei. *„Descoperirea tezaurului poeziei populare“* (Marie G. Bogdan, *op. cit.*, p. 79).

1843 25 martie. Apare în *Albina românească* (nr. 23) prima poezie din ciclul *Doinelor*: *Tatarul*. Alte trei doine în *Calendarul pentru poporul românesc* al lui M. Kogălniceanu.

1844 18 ianuarie. Se reprezintă cu un enorm succes *Iorgu de la Sadagura*. „*Actul întîi se termină în zgomotul aplauzelor, cel de-al doilea, în zgomotul tropăielilor, la al treilea, sala se ridică în picioare și cheamă pe autor cu zgomot de adevărată furtună*" (V. Alecsandri, *Scrisori, Însemnări*, ed. îngrijită de Marta Anineanu, București, 1964, p. 154).
Participă alături de M. Kogălniceanu, Ion Ghica și P. Balș la editarea *Propășirii (Foaie științifică și literară)*. Publică aci diverse poezii (*Baba Cloanța, Sora și hoțul, Crai-nou* etc.), scrierile în proză *Călugărul și pistolul, O intrigă de bal masché, O preumblare prin munți, Istoria unui galbăn și a unei parale*, două articole critice despre *Stanțe epice închinate românilor de dl. Aristia* și *Satire și alte poetice compuneri de prințul Antioh Cantemir* (traduse de C. Negruzzi și A. Donici), precum și două notițe despre *Borsec* și băile *Lăpușna* din Bucovina.

1845 Se îndrăgostește de Elena Negri, sora bunului său prieten Costache Negri și fata Zulniei (Smaranda Donici), muza poetului Costache Conachi.
august-septembrie. Călătorie la Constantinopol.
22 decembrie. Spectacol cu *Iașii în carnaval* sau *Un complot în vis*. „Iașii în carnaval, *ca și alte piese a d. Alecsandri, au dat viața și un minut de răsuflare sărmanului nostru teatru național*" (*Albina românească*, nr. 102, 30 decembrie 1845).

1846 iunie. Pleacă spre Triest, prin Constantinopol și Brussa, spre a o întîlni pe Elena Negri.
septembrie-noiembrie. Împreună cu Elena Negri

la Veneția: *„Negreșit, este peste putință ca două inimi tinere și însuflețite de una și aceeași dragoste să simtă mai multe emoții plăcute, mai multă fericire adevărată decît acelea pe care le-am cunoscut în timpul celor două luni de ședere la Veneția!"* (V. Alecsandri, *Scrisori, Însemnări, op. cit.*, p. 221).
decembrie. Scurtă escală prin Paris, cu Elena Negri, a cărei boală de piept se agravase, pentru consultarea medicilor.

1847 ianuarie-martie. Cu Elena Negri și N. Bălcescu la Neapole și Palermo. *„Petrecem tustrei într-o frățească intimitate și vorbim mult de țară. Dorul ei ne urmărește pretutindenea și ne-o arată prin vălul depărtării mai frumoasă și atrăgătoare."* (V. Alecsandri, *Teatru*, București, 1875, p. XVII).
ianuarie. Compune *Peatra din casă* pentru a-i procura Elenei Negri, din ce în ce mai suferindă, cîteva ceasuri de destindere.
4 mai. Elena Negri moare pe vapor, chiar la intrarea în „Cornul de Aur".
iulie. Cură la Balta-Albă, unde-l întîlnește, copil de 13 ani, Al. Odobescu.
1 octombrie. Scrisoare de la N. Bălcescu: *„Eu cred că pe o ființă de rînd este iertat a o regreta ca oamenii de rînd, iar pe Elena Negri trebuie s-o regretăm hrănindu-ne de spiritul ce-o insufla, făcînd fapte mărețe și lăudate, după inima sa"* (N. Bălcescu, *Corespondență*, IV, ediție îngrijită de Gh. Zane, București, 1964, p. 79).

1848 3 februarie. Se reprezintă în beneficiul săracilor *Nunta țărănească*, „tablou național", cu o

distribuție care reunește, pe lîngă o serie de persoane din înalta societate, pe scriitorul însuși, pe Matei Millo C. Negruzzi, Alecu Russo ș.a.

27-28-29 martie. Ia parte la adunarea de la hotelul Regensburg. Ales membru al comitetului însărcinat să redacteze Doleanțele Partidei Naționale, întocmește lista celor 35 de puncte care urmau a fi supuse aprobării domnitorului Mihai Sturza. După înăbușirea mișcării se refugiază pentru a scăpa de represiune la moșia Cantacuzinilor, de la Hangu, și apoi trece granița Transilvaniei în ascuns. Compune *Adio-Moldovei.*

aprilie-iunie. Stă la Brașov. Entuziasmat de avîntul mișcării naționale din Ardeal. Scrie *Deșteptarea României* (care apare în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 7, 24 mai), *Sentinela română*, pamfletul *Protestația în numele Moldovei, a Omenirei și a lui Dumnezeu* și semnează, alături de alți refugiați, programul politic intitulat *Prințipiile noastre pentru reforma patriei.*

iunie-noiembrie. Se stabilește în Bucovina, la Cernăuți, unde se găseau și alți refugiați, găzduiți în ospitalierele case ale familiei Hurmuzaki.

1848-1849 noiembrie-aprilie. Trimis la Paris, ca reprezentant al emigrației din Moldova, desfășoară o vie activitate în slujba cauzei naționale. *„Timp de cinci luni, Golescu și cu mine, ajutați de redactorul actual al* Presei Orientului, dl. de Beyne, *am făcut pe avocații cauzei moldovalahe prin vorbă și prin scris. Apartamentul meu fusese transformat în birou de redacție de*

unde porneau zilnic o mulțime de articole care își găseau locul în jurnale" (V. Alecsandri, *Scrisori, Însemnări, op. cit.*, p. 156).
aprilie-iulie. Călătorie pe mare de la Paris (prin Marsilia) la Constantinopol și înapoi.

1849 30 septembrie. Apare în *Bucovina*, revista fraților Hurmuzaki, nr. 32, scrisoarea intitulată: *Românii și poezia lor. „Acest articol este comentariul unei culegeri de poezii poporale, pe care dl. Alecsandri binevoiește a promite Gazetei și din care numărul viitor* al Bucovinei *va aduce o probă încîntătoare"*; Nr. 33 (7 octombrie) al revistei publică *Balada lui Codreanu*, nr. 36 (29 octombrie) *Păunașul codrilor*.
18 decembrie. Pornește spre țară, unde ajunge, „după 22 luni de absență", pe o iarnă grozavă.

1850 Poezii populare în *Bucovina: Toma Alimoș* (13 ianuarie), *Blăstămul* (25 ianuarie), *Șerb sărac*, (11 februarie), *Mioara* (=*Miorița*, 18 februarie), *Mihu Copilul* (22 martie) ș.a. în lunile următoare, pînă în septembrie. Partea a II-a a studiului *Românii și poezia lor* (22 martie).
3 februarie. Ia locul tatălui său, demisionat, în postul de arhivar al statului.
2 aprilie. *Scara mîței*, operetă într-un act, muzica A. Flechtenmacher.
9 aprilie. *Chirița în Iași sau două fete ș-o neneacă.*
30 decembrie. *Șoldan viteazul.*

1851 3 aprilie. Numit de Grigore Ghica membru al comisiei pentru reorganizarea învățămîntului public în Moldova.

5 august. Trupa lui Matei Millo, în turneu la București, reprezintă cu mare succes *Chirița în Iași*.
mai-noiembrie. Călătorie în Apus: Franța, Germania, Anglia.
octombrie-noiembrie. *Doi morți vii* și opereta *Crai-nou*.

1852 februarie-martie. Încercare nereușită de a edita revista *România literară*: primul număr e tipărit dar împiedicat să se difuzeze.
aprilie. Apare în tipografia lui Th. Codrescu prima culegere de poezii populare, cuprinzînd 14 bucăți, în frunte cu *Miorița*, sub titlul *Poezii poporale. Balade (Cîntice bătrînești). Adunate și îndreptate de V. Alecsandri. Partea I*.
8 mai. *Chirița în provincie*.
septembrie. Pleacă spre apus, prin Galați, unde are prilejul să întîlnească, în condiții tragice, pe N. Bălcescu.
octombrie. Apare la Iași, în lipsa scriitorului, *Repertoriul dramatic*, tom. I, culegere a operei sale dramatice de pînă atunci, cu excepția pieselor *Farmazonul din Hîrlău*, *Modista și cinovnicul*, *Spătarul Hațmațuki*.

1853 martie (?). *Poezii populare, Balade, adunate și îndreptate de V. Alecsandri*, partea a II-a, Iași, Tip. Buciumului român.
iulie. Primul volum de poezii originale *Doine și Lăcrimioare*, Paris, De Soye et Bouchet. Aproape concomitent, și în aceeași editură, I. E. Voinescu publică o versiune franceză (selectivă) a *Doinelor*: *Poésie roumaine, Les doinas, Poésies moldaves* de... *Traduites par...*,

însoțindu-le de o scrisoare-prefață către Alexandre Weill.

august-decembrie. Călătorie în Africa și Spania (de la Biarritz, prin Bayonne, la Marsilia; de aci trece Mediterana în Africa de Nord; vizitează orașele Tanger, Tetuan, Ceuta în Africa de Nord; apoi străbate Spania [Cadix, Sevilla, Cordova pînă la Madrid]; în diligența spre Paris îl cunoaște pe Prosper Mérimée).

1854 septembrie. Rechemat în țară de moartea subită a tatălui, după o absență de doi ani și două luni, V. Alecsandri anunță din pridvorul casei din Mircești eliberarea robilor țigani de pe moșiile ce-i reveniseră ca moștenire (Mircești, Borzești și Pătrășcani).

20 noiembrie. Solicită domnitorului Grigore Ghica direcția teatrului românesc din Iași.

1855 ianuarie. Apare sub conducerea sa *România literară*, revistă care continuă opera *Daciei literare* și a *Propășirii*. Alecsandri publică aci poezii: *Anul 1855*, *Sentinela română* (scrisă în 1848), *Păsăruica mării*, *Iahtul*, *Mărgărita* (=Vis de poet), *O noapte la Alhambra*, *Seguidila*, relații de călătorie: *Călătoria de la Baionne la Marsilia*, schițe: *Un salon din Iași*, *Toader și Marinda*, *24 de ceasuri la Balta-Albă* (în) *1847*, precum și o serie de lucrări mai mărunte.

iulie-octombrie. Călătorie la Paris pentru a vizita expoziția universală. Întoarcere prin Smirna — unde se întîlnește cu Ion Ghica — și Constantinopol.

noiembrie-decembrie. Vizitează, împreună cu Baligot de Beyne, cîmpul de luptă din Crimeea.

Profund impresionat de ravagiile războiului compune *La Sevastopol*.

1856 6 iunie. Ia parte la consfătuirea unioniştilor de la via de la Socola, a lui Petre Mavrogheni.
9 iunie. Publică în *Steaua Dunării* a lui M. Kogălniceanu cîntecul *Hora Unirii*, care se răspîndeşte fulgerător, ajungînd pe toate buzele.
11 iunie. Participă la constituirea comitetului Unirii, care-şi propunea să îndrume şi să coordoneze acţiunile în favoarea marelui obiectiv al momentului.

1857 martie. Apare volumul *Salba literară*, cuprinzînd, pe lîngă *Istoria unui galbăn*, piesa *Cetatea Neamţului*, tabloul naţional *Cinel-cinel*, sceneta *Păcală şi Tîndală* ş.a. Ultimele două lucrări pledează ideea Unirii.
aprilie. Compune poezia *Moldova în 1857*.
septembrie. Ales deputat de Bacău în Divanul Ad-hoc, ca reprezentant al unioniştilor.

1858 24 octombrie. Numit secretar de stat (ministru de externe) în guvernul unionist, format după înlăturarea lui Vogoride. Prima măsură pe care o ia e de a se îngriji de acordarea libertăţii presei.
28 decembrie. Membru în Adunarea electivă a Moldovei.

1859 3 ianuarie. În întrunirea membrilor partidului naţional din sala „Elefantului“ îşi recuză candidatura la tronul Moldovei, care avea mulţi susţinători, şi acţionează determinant în favoarea aplanării divergenţelor dintre unionişti.

17 ianuarie. Numit de Alexandru Ioan Cuza ministru al afacerilor externe.
1 februarie. Trimis în Franța, Anglia și Piemont, cu misiunea delicată de a pleda legitimitatea dublei alegeri a lui Cuza: *„Du-te și fă cum te-or povățui inima și conștiința"* (V. Alecsandri, *Călătorii, misiuni diplomatice*, ed. a III-a, Craiova, p. 217).
februarie-aprilie. Își îndeplinește în chip exemplar misiunea cu care fusese însărcinat. Întîlnește pe Napoleon al III-lea, contele Walewsky (ministrul de externe al Franței), lordul Malmersbury (ministrul de externe al Angliei), pe Lamartine și generalul Kisseleff, pe Victor Emanuel și Cavour, precum și alte personalități ce puteau fi utile cauzei naționale.
aprilie-iunie. Urmărește în Italia războiul de eliberare al Piemontului împotriva Habsburgilor. Scrie poeziile *La Palermo*, *La Magenta*, *Coroana vieții*, *Presimțire*.
iulie. Demisionează din postul de ministru de externe al Moldovei, dar Cuza îi respinge demisia.
11 octombrie. Numit ministru de externe al Munteniei (deci titularizează funcția pentru ambele Principate).

1859 octombrie-mai *1860*. Perioadă de activitate publică, dintre cele mai neplăcute din viața poetului. Cade în alegerile din februarie 1860, cînd își pusese candidatura ca deputat la Ilfov. Dezolat de lipsa de scrupule și moravurile corupte ale vieții politice, depune eforturi pentru a i se îngădui retragerea.



1860 iunie. Se stabilește la Mircești.
octombrie. Anunță că are gata trei piese de teatru: *Lipitorile satului*, *Zgîrcitul risipitor*, *Satul lui Cremene sau Rusaliile* și două cînticele comice: *Demagogul* (devenit apoi *Clevetici* sau *Ultra-demagogul)* și *Retrogradul* (devenit apoi *Sandu Napoilă* sau *Ultra-retrogradul)*.

1861 aprilie-toamna 1862. Pleacă în străinătate. Tratează la Londra obținerea unui pavilion special pentru Principatele Unite în cadrul expoziției universale. Apoi se stabilește la Paris. Dezgustat de cele ce se întîmplă în țară: *„...Ca român sînt de trei ori întristat de tot ce se petrece în nenorocita noastră țară. Ca să scap de impresiile mele dureroase, mă refugiez în lucru și găsesc aici o mulțumire necunoscută de acei care trăiesc în vîrtejul luptelor politice“* (V. Alecsandri, *Corespondență*, ediție îngrijită de Marta Anineanu, Editura pentru literatură, București, 1960, p. 82). Compune *Istoria misiunilor mele politice pe lîngă guvernele Franței, Angliei și Italiei*, pune la punct colecția poeziilor populare. Colaborează la *Revista română* a lui Odobescu (*„Este o publicație foarte frumoasă, la care aș fi fericit să colaborez“* — *Idem*, p. 79), trimițînd poezii: *Dragoș*, *Banul Mărăcine*, *Noaptea Sfîntului Andrii*, *Cînticul Mărgăritei*, *Înșir-te mărgărite* etc., amintiri despre Bălcescu și Alecu Russo. Publică o gramatică a limbii române pentru uzul străinilor: *Grammaire de la langue roumaine* par V. Mircesco, *précédée d'un aperçu historique sur la langue roumaine par A. Ubicini*, Paris, Maisonneuve, 1863.

1863 februarie. *Apare Repertoriul dramatic.* Partea a II-a.
februarie-martie. Se joacă scenetele *Chirița în voiaj, Barbu Lăutaru* și comedia *Paracliserul sau Florin și Florica.*
mai. Apare volumul de versuri *Mărgăritărele.*
noiembrie. Nouă misiune diplomatică la Paris pentru a sonda intențiile politice franceze față de Principate.

1864 primăvara. Trimite Comediei Franceze piesa, scrisă direct în franțuzește, *Les bonnets de la comtesse,* care însă nu va fi acceptată.

1864 vara-februarie *1866*. Dezgustat de rivalitățile și combinațiile politicianiste, trăiește retras la Mircești: *„Nu mai am nici o iluzie; veselie, da, mai păstrez, trăind departe de atmosfera întristătoare a Bucureștilor... Ideile mele își iau zborul în regiuni unde nu le pot ajunge nici discuțiile Camerelor, ale Senatelor etc., nici strigătele acelora care ațîță opinia publică."*
Deși are din ce în ce mai multe rezerve față de domnia lui Cuza, dezaprobă condițiile rușinoase în care i se impune abdicarea: *„Nimeni aici nu-l regretează pe Cuza, nici chiar amicii lui din copilărie, dar totodată nimeni nu se încrede în făgăduințele noului guvern, căci el a debutat prin o minciună" (Convorbiri literare,* 1906, p. 956).
Scrie pentru Matei Millo o serie de cînticele comice: *Surugiul, Barbu Lăutarul, Gură-cască politic, Paraponisitul, Ion Păpușarul, Chirița în voiaj* (anunțate la 30 ianuarie 1865). Alte compuneri dramatice sînt gata în ianuarie 1866: *Covrigarul, scenă din poarta Cișmigiului,*

Kera Nastasia, Harță răzeșul, Arvinte și Pepelea, Drumul de fier, Barcarola (Concina). Aceasta din urmă apare în *Foaia Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina* (ianuarie 1866), revistă la care colaborează și cu poezii: *La o mamă, Tudora din Tîrgușor* etc.

1866 decembrie. Plecat spre Paris, Alecsandri poposește două zile la Cernăuți, fiind sărbătorit de intelectualii bucovineni.

1867 ianuarie. Comedia *Millo director* apare în *Foaia Soțietății... din Bucovina.*
Apare ediția integrală a poeziilor populare.
2 iunie. E numit membru al Societății literare române pentru cultura limbii, care va deveni în 1879 Academia română.
august. Revine la Mircești, unde, prin grija Paulinei Lucasiewicz, se ridicase o nouă locuință în locul vechii case bătrînești.
septembrie. Începutul colaborării la *Convorbiri literare*: poezia *Tînăra creolă* și cînticelul comic *Stan covrigarul*. *„Publicarea întreprinsă de d-voastră o apreciez cu atît mai mult că ea tinde a combate gustul pocit al noilor încercări pe cîmpul literaturii“* (V. Alecsandri, *Scrisori*, ediție îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi, București, 1904, p. 27).
octombrie. Pleacă la Paris spre a-și plasa fiica într-un pension.
decembrie. Revine în Moldova prin București, unde-l vizitează pe Heliade Rădulescu *„în privința cunoștinței limbei noastre, cel mai competent dintre noi toți care ne ocupăm de literatură“.*

1868 ianuarie. Refuză un mandat de deputat pe care i-l oferă alegătorii Colegiului I de Roman.
aprilie. Primele pasteluri apar în *Convorbiri literare*.

1869 10 februarie. Scrisoare către Iacob Negruzzi: *„Numărul* Pastelurilor *se va sui pînă la 40. Avînd vreo 35 gata, îmi rămîne încă un număr mic de compus pentru a completa volumul acestor poezii ușoare* “ (V. Alecsandri, *Scrisori, op. cit.*, p. 43).
martie. Candidează, în urma stăruințelor lui Kogălniceanu, pentru un post de deputat la Roman, și este ales.
aprilie. Apare în *Convorbiri literare* partea a II-a din *Dridri*, sub titlul *Un episod din 1848*.

1869 noiembrie-august *1870*. Călătorie în Franța: Paris, Nisa, Cannes — unde întîlnește pentru ultima dată pe Prosper Mérimée.

1871 8 iunie. Dezolat de înfrîngerea Franței în războiul cu Prusia. Scrisoare către Grenier: *„Vai! Mă simt umilit de eșecurile Franței, căci ele sînt produsul nenorocirii și rușinii“* (E. Gazier, *Lettres inédites du poète roumain Basile Alecsandri à Edouard Grenier*, Paris, 1911, p. 50).
15-16 august. Trimite cu ocazia serbărilor de la Putna (împlinirea a 400 ani de la sfințirea mănăstirii zidită de Ștefan cel Mare) două cîntece (muzica de Flechtenmacher): *Imn religios cîntat la serbarea junimei academice române* și *Imn lui Ștefan cel Mare*.

1872 februarie. Citește într-o ședință a „Junimii" poema *Dumbrava-Roșie*.
Apar în *Convorbiri literare* articolul despre Anton Pann, și în aprilie *Introducere la operele lui C. Negruzzi*.

1874 *Convorbiri literare* (ianuarie, februarie, martie) publică piesa *Boieri și ciocoi*.
aprilie. *Călătorie în Africa*, tot în *Convorbiri literare*.
august. Termină *Dan, căpitan de plai*.

1875 martie. Apar primele patru volume din ediția de *Opere complete* a scriitorului, cuprinzînd dramaturgia. În septembrie vor ieși următoarele trei volume (poezie), iar în ianuarie 1877, volumul al VIII-lea, *Proza*.

1876 ianuarie. Trimite Convorbirilor *Noaptea Albă*.
februarie. Trei legende orientale, tot la *Convorbiri literare*: *Murad Gazi sultanul și Becri Mustafa*, *Hodja Murad-pașa*, *Guarda seraiului*. Termină *Vîntul de la miazăzi*, *Poiana fermecătoare*, *Prier și fata iernii*.
octombrie. Profund îndurerat de moartea lui C. Negri: *„Vai, ce ne rămîne de acum înainte? Vidul, lipsa de lumină, descurajarea definitivă. În ce mă privește, mi se pare că îmi lipsește aerul necesar ca să pot respira în voie"* (*Corespondență op. cit.*, p. 24).

1877 19 mai. *Balcanul și Carpatul* apare în ziarul *Presa*.
octombrie. Conferințe în ajutorul ostașilor răniți. Entuziasmat de bravura ostașilor români: *„Românul lăsînd plugul în cîmp și apucînd arma*

ruginită de patru veacuri, a pășit sumeț în fața morții, a dat la dușman cu bărbăție și a șters rugina de pe armă în pieptul ce-i aținea calea... De-acum mă pot duce pe urma amicilor mei dispăruți; mi-am văzut visul cu ochii; nu mai pot vedea nimic mai frumos“ (Scrisori, op. cit., p. 90).
decembrie. Sceneta *La Turnu Măgurele*.

1878 ianuarie. *Convorbirile* publică *Oda ostașilor români, Peneș Curcanul, Sergentul, Păstorii și plugarii*.
martie-iunie. *Estracte din istoria misiilor mele diplomatice*.
aprilie. Apare în broșură ciclul de poezii *Ostașii noștri*.
mai. Societatea pentru studiul limbilor romanice, de la Montpellier, îi premiază *Cînticul gintei latine*. Imensă satisfacție a opiniei publice: *„V. Alecsandri, tocmai cînd îl credeam ajuns în treapta cea mai înaltă a măririi sale, deodată s-a urcat și mai sus, la o înălțime și mai mare și dimpreună cu sine a înălțat și națiunea sa în stima și admirațiunea lumii civilizate“ (Familia,* nr. 42, 4/16 iunie 1878).

1879 11 aprilie. Drama *Despot Vodă* e citită lui Ion Ghica, în acel moment director al Teatrului Național. Se joacă la 30 septembrie.

1880 august. Scrisoarea *Vasile Porojan* către Ion Ghica apare în *Convorbiri*.
vara. Compune *Povestea lui Pepelea* (Sînziana și Pepelea).

1881 aprilie. Academia Română îi decernă marele premiu „Năsturel-Herăscu" pentru *Despot Vodă* și volumul cuprinzînd *Legende nouă* și *Ostașii noştri*, în urma unui raport al lui Ion Ghica, prezentat de Al. Odobescu.

1882 aprilie-mai. Călătorie în Franța, în Provence — unde e sărbătorit de felibrii și se întîlnește cu Mistral — și la Paris.

1883 martie. Termină *Fîntîna Blanduziei*, care se joacă la 22 martie, la București, cu mare succes.
aprilie. *Odă la statua lui Ștefan cel Mare*, cu prilejul inaugurării monumentului.
14 octombrie. Conferință la Ateneu pentru ajutorarea lui Eminescu.

1884 mai. Moartea fratelui său, Iancu Alecsandri: *„Mîhnirea mea e fără margini, însă ideea ce mă susține este că voi regăsi într-o zi toate ființele care m-au iubit și m-au părăsit. Va veni și rîndul meu să plec și crede-mă că nu cu disperare voi vedea sosind momentul de plecare"* (*Scrisori, op. cit.*, p. 142).
august. Cură la Băile Mehadia. Sărbătorit de opinia publică bănățeană.
decembrie. Termină drama *Ovidiu*, care se joacă la 20 martie 1885.

1885 31 ianuarie. Numit ministru plenipotențiar la Paris: *„Am intrat pe o cale ce nu duce la templul poeziei... Politica, diplomatica, care mi-au fost totdeauna urîte, sînt astăzi partea mea și mă lupt cu ele cum se luptă un marinar cu valurile amare pintre care a fost aruncat de furtună"* (*Scrisori, op. cit.*, p. 190).

septembrie. Scrisoare lui D. C. Ollănescu: *„Voiesc să mă dezbar de tot ce am scris pînă acum, ca să încep (dacă voi avea viață) o nouă serie de poezii sub titlul de*: Zile cu soare, *cari vor cuprinde suveniri de tinerețe și altele"* (D. C. Ollănescu, *V. Alecsandri*, București, 1894, p. 120).

1886 august-octombrie. Concediu în țară: *„Am regăsit orizonturile întinse, atît de necesare privirii mele, blîndețea fizionomiilor române, cîmpiile, munții, luncile, codrii, rîurile care mi-au inspirat atîtea poezii în cursul vieții mele... Și sînt fericit, atît de fericit..."* (*idem*, p. 191).
22 octombrie. Asistă la un spectacol cu *Chirița în Iași*, în interpretarea lui Matei Millo. Ovaționat călduros de public: *„Aveam aproape lacrimi în ochi în timpul reprezentației, căci gîndul meu se întorsese îndărăt și trecea în revistă oameni și întîmplări din această epocă, năluci dispărute în neant"* (*Corespondență, op. cit.*, p. 154).
decembrie. Pune la punct o nouă versiune din *Ovidiu*.

1887 august-noiembrie. Din nou în țară: *„Sînt fericit de a respira dulcele aer al țării și a bea apă proaspătă din grădină"* (*Scrisori, op. cit.*, p. 205).

1888 iulie-noiembrie. Scrie *Legenda crinului*, *Plugul blăstămat*, probabil *Fluierul* și *Adio la plecarea mea din castelul Peleș*. Către Paulina Lucasiewicz: *„Îmi pare bine că m-am convins de puterea condeiului meu... Am mulțime de planuri în cap."* Aceleiași: *„Ca vechi lăutar, care a cîntat așa de mult, mi-am luat vioara din cui unde o aninasem de multă vreme și iată-mă acum trăgînd*

din arcuș cu foc și cu măiestrie. Mult să ție încă această beție de cîntic?" (*idem*, p. 311, 312).

1890 2 ianuarie. Către Al. Papadopol-Callimah: „*Iată-ne intrați în Anul nou... Ce ne va aduce și acest atom al haosului eternității? Eu nu-i cer pentru mine personal decît sănătate, căci a trecut anul de cînd sufăr și mă simt ostenit de atîta chin*" (*idem*, p. 245).
4 iunie. Bolnav, Alecsandri revine la Mircești. Se plînge de „*stenahorie și o slăbiciune foarte displăcute. Am nevoie de mare liniște și nu pot primi pe nime, pînă cînd n-oi prinde ceva putere*" (*idem*, p. 256). Dar speranța renaște: „*În sfîrșit soarele s-a milostivit a veni să ne zîmbească, să ne înveselească și să ne însănătoșească*".
22 august. V. Alecsandri se stinge din viață, la Mircești.

PASTELURILE IN CREAȚIA LUI V. ALECSANDRI

GENEZA PASTELURILOR

La 1868 Alecsandri împlinea 50 ani, vîrstă de bilanț melancolic, care interzice iluziile, transformă proiectele în renunțări și destramă confortul mulțumirii de sine. Dar, ca nimeni altul, el putea întîmpina această aniversare fără regrete și fără îngrijorări. În această lume imperfectă, în care atîtea speranțe se năruie și atîtea existențe se frîng înainte de a fi apucat să rodească, el avusese șansa de a trage un loz cîștigător: viața lui, ocrotită de intemperiile istoriei și de adversitatea malițioasă a destinului, părea să ofere exemplul caracteristic al reușitei, pe dublul plan al carierei și fericirii personale.

Cu toate astea, de îndată ce trecem de aparențe și scrutăm personalitatea în zonele ei mai adînci și secrete, dăm peste temeri și semne de întrebare. Ele nu provin din răsfăț, din nemulțumirea celui ce are că nu posedă destul. Alecsandri nu era nici ingrat, nici lipsit de simțul măsurii; el nu cîrtea împotriva zeilor numai pentru că, pe fondul luminos al izbînzilor de tot felul, se mai iveau, ici și colo, umbre și contrarietăți; „problemele" lui aveau o bază reală. Și dacă trebuie să ne ferim de procedarea autorilor de biografii romanțate, care descoperă drame acolo

unde nu întîlnim decît mici perplexități ale vanității sau vagi tresăriri în fața enigmelor impenetrabile, n-ar fi mai puțin greșit să perseverăm într-o viziune „olimpiană" a omului, lipsită de nuanță și complexitate. Putem desigur discuta care e cea mai potrivită denumire a perioadei de frămîntare traversată de Alecsandri între 1865—1867: a fost oare o „criză" mai profundă, un „impas" dificil, sau un simplu „moment" de zbucium și tensiune a dialogului interior, lesne de depășit? Ceea ce rămîne cert e că din documente, îndeosebi din corespondență, se desprinde o imagine foarte deosebită de cea iconografică, a bardului „veșnic tînăr și ferice", — imaginea unui om confruntat cu alternative serioase, care are sentimentul neliniștitor că s-au schimbat „regulile jocului", atît în literatură, cît și în viața publică, și deci că trebuie să-și reajusteze felul de a fi în funcție de noile date ale situației.

Fără îndoială, Alecsandri reușise un lucru fără pereche în epocă: să-și regizeze viața, croind-o pe măsura aptitudinilor și a năzuințelor sale intime. Retras încă de la 1860 din arena politică, el alterna lungi escapade prin străinătate cu tihna popasurilor în proprietatea de la Mircești, unde-l aștepta prevenitoare, tandră, modestă și fără a-i pune întrebări, Paulina Lucasiewicz. Totuși legătura sa cu această femeie de un devotament admirabil nu era legitimată (căsătoria va avea loc de-abia la 1871), iar pe la 1867 sînt indicii despre o criză în raporturile lor. Pe de altă parte, la 50 ani, așa cum se întîmplă cu naturile de o vitalitate robustă, care se desfășoară de timpuriu și-și risipesc în tinerețe energia fără calcule de oportunitate, el

manifesta, înaintea altora, semnele premonitoare ale bătrîneții. G. Hurmuzachi, care-l revede în 1865, după 16 ani, notează cu strîngere de inimă: „Întîlnirea cea dintîi mi-au fost cam dureroasă că așa au îmbătrînit, așa s-au albit de totului tot și s-au făcut pleșuv, că de-abia l-am putut cunoaște mai întîi". Desigur, uitîndu-ne zilnic în oglindă, ne obișnuim cu propria noastră desfigurare, dar, cîteodată, în clipe de bilanț, cînd facem mai mult decît să ne vedem, cînd ne privim cu ochi curioși și lucizi, luăm act cu o negrăită tristețe de ravagiile crude și ireparabile ale anilor. Pentru Alecsandri, atît de voluptuos îndrăgostit de latura senzuală și pitorească a vieții, spectacolul propriei eroziuni fizice trebuie să fi fost deosebit de dureros. Cu buna creștere și felul jovial de a se purta, el își interzicea, bineînțeles, lamentațiile, dar corespondența, de pe la 1865—1870 înainte, dovedește că problema îl preocupa intens. Ea nu putea rămîne și nici n-a rămas fără repercusiuni în planul creației.

Retrăgîndu-se la Mircești, Alecsandri voise să scape de miasmele nocive ale politicianismului, să recapete o perspectivă largă și senină asupra oamenilor și lucrurilor, eliberată de orice îngustime partizană. Dar tocmai în anii dintre 1865—1867 el are ocazia să verifice cît de utopică e în lumea modernă robinsonada, care procedează prin tragerea storurilor la ferestre în plină vîlvătaie a vieții sociale. Sfîrșitul domniei lui Cuza și frămîntările legate de instaurarea noului regim îl scot astfel din rezervă; însă nu în sensul că-l împing în arenă, ca un competitor în luptele momentului, ci în acela că-l smulg din chietudinea sa contemplativă, obli-

gîndu-l să se interogheze și să-și pună probleme. Ca mulți dintre colaboratorii fostului domnitor, Alecsandri îi condamna inconsecvențele și erorile; în același timp însă, în dezacord flagrant cu o serie întreagă de prieteni (între care Ion Ghica), el își manifestă indignarea față de metodele utilizate pentru a-l înlătura. În ochii lui, lovitura de palat de la 11 februarie 1866 constituia un act de „trădare", menit a provoca „hohotul străinilor". Alecsandri se afla astfel departe și de entuziaștii vechii guvernări și de aderenții celei noi. Pentru prima dată trăia experiența unei reale izolări politice — moment dificil, dată fiind îndeosebi natura sa de artist, plină de sensibilitate și extrem de sociabilă, care avea permanentă nevoie de un larg auditoriu în juru-i. Este chiar probabil că datorită acestei situații în contra-timp, care scotea clar în lumină prăpastia dintre realitate și ideal, Alecsandri ajunge să-și dea seama de amploarea procesului istoric de degradare liberală a pașoptismului. Într-o atmosferă dominată de un politicianism tot mai demagogic și mai lipsit de scrupule, în care valorile și sentimentele se negociau ca orice marfă, statornicia în vechile credințe devenea o naivitate. Dar putea oare poetul să-și fie infidel, acomodîndu-se lozincilor zilei? „Sentimentul că lumea căreia îi aparținea începuse să apună, dacă nu apusese cu totul — scrie G. C. Nicolescu — adăugat simțămintelor ce deja le încercase în îndelungatele sale meditații că lumea se schimbă profund, că ceva nou apare în societatea românească, toate acestea adîncesc în această vreme sub toate aspectele retragerea scriitorului." O „retragere" sui-generis, asediată de valurile lumii, care nu

e singularizare, ci controversă cu sine, efort de a regăsi un nou echilibru cu societatea. Dar oare pe terenul carierei lucrurile stăteau mai bine? Aparent, da. Pe la mijlocul deceniului al șaptelea Alecsandri ajunsese pe culme. Nici un alt confrate, bătrîn sau tînăr, nu i se putea compara în prestigiu și popularitate. Faima lui nu crescuse în mod special datorită uneia sau alteia dintre operele produse după 1860 (*Mărgăritărelele* — 1863, ediția completă a *Poeziilor populare* — ianuarie 1867, piesele de teatru interpretate de trupa lui Millo, poeziile risipite prin reviste), ci grație totalității acestora. Cu fiecare nouă scriere Alecsandri confirma, în vreme ce colegii săi de generație, un Heliade, Alexandrescu, Bolintineanu, Bolliac, nu făceau decît să dezamăgească, manifestîndu-și dezorientarea și ruptura de prezent. „Regalitatea" sa literară — după cuvîntul lui Iorga — era mai mult decît un simplu „succes", căci scăpase de sub incidența fluctuațiilor sezoniere ale gustului și capriciilor modei, era rezultatul unei lente cristalizări de opinie, a acelui „transfert" prin care conștiința socială a epocii reportează asupra scriitorului reprezentativ propriile-i năzuințe și idealuri. Că numele lui Alecsandri începuse să cîștige valoarea de simbol o dovedește, între altele, primirea mai mult decît entuziastă organizată poetului de intelectualii bucovineni spre sfîrșitul anului 1866. Extraordinara efuziune a întîmpinării tălmăcește nu numai admirația gazdelor față de scriitorul notoriu, ci și voința lor de a-l omagia ca pe un exponent autentic al personalității naționale. Dar tocmai în această perioadă de instaurare a „mitului" Alecsandri, poetul dădea semne de

neliniște și-și punea întrebări. Ele afectau problematica artei sale — ciudat lucru! — într-o serie de articulații vitale, exact acolo unde un observator extern ar fi bănuit că totul e bine structurat și nu comportă nici un dubiu. Și cu toate astea nimic nu era mai firesc. Deși conștiința notorietății — factor inhibitor, căci, spre a diminua riscul, împinge la reeditarea formulei de „succes" — și orgoliul pozițiilor cîștigate îl rețineau pe Alecsandri în suficiența compunerilor ușoare, care-i aduseseră gloria, totuși, cu o intuiție de adevărat artist, el își dădea din ce în ce mai bine seama că timpurile sînt în schimbare, că gustul suportă o mutație, că generațiile tinere au cu totul alte exigențe decît cele ce le precedaseră. În noile condiții, în care însăși emulația talentelor și competiția scrierilor făcea posibilă o determinare estetică și nu doar civică a producției literare, canțonetele comice și micile gingășii lirice în vers fluid nu mai puteau satisface spiritele, cu atît mai puțin justifica o situație artistică privilegiată. Exemplul discreditului în care căzuseră cîțiva pașoptiști cu state de serviciu remarcabile, ca Heliade, Asachi sau Bolintineanu, care refuzaseră să se retragă, fără însă a reuși să se adapteze noilor cerințe, constituia un strașnic avertisment. Desigur, popularitatea lui Alecsandri era încă solid instalată, dar vocile detractorilor începeau să se audă iar poetul pierdea teren, îndeosebi în fața tinerilor, adică a publicului de mîine. Fără a stăvili procesul de uzură morală a creației sale, pe care ivirea lui Eminescu avea să-l accelereze și mai mult, prin reînnoirea viziunii și a instrumentației lirice, Alecsandri era amenințat de o rapidă intrare în umbră.

Mercuri. 21. Dec. 1868

—

Iubite Domnule Negruzzi

Trimit Junimei, de anul nou, o nouă serie de Pasteluri, și îi doresc toate fericirile și succesele atât literare cât și amoroase. Eu îmi voiu petrece sărbătorile la țară, regretând de a nu mă putea găsi în mijlocul veselei Junimi, și mai cu seamă cugetând junia ce sboară atât de repede pe aripele anilor care trecu. —

Urări și sincere amiciții familiei d-tale precum și Dlor Maiorescu, Pogor, Cerone, etc.

V. Alecsandri

Pentru anul nou al [illegible] la 1 Ianuarie 1869, va [illegible] Pastelurile [illegible] intitulat [illegible]:

SCRISOARE DIN 21 DECEMBRIE 1868 CĂTRE IACOB NEGRUZZI
CU REFERINȚE LA *PASTELURI*



J. R.

VASILIE ALECSANDRI

OPERE COMPLETE

POESII

VOLUMUL III

PASTELURĬ ŞI LEGENDE

BUCURESCĬ

Editura Librăriei SOCECŬ & Comp.

7, Calea Mogoşóei, 7

1875

PASTELURI ŞI LEGENDE, OPERE COMPLETE,
VOL. III, 1875. FOAIE DE TITLU

Deși ne putem îndoi că percepea întreaga gravitate a situației, e totuși evident că între 1865—1870 el caută insistent să-și orienteze inspirația într-un sens nou, spre o reprezentare mai bogată a umanului. Corespondența ne relevă acuitatea preocupării. „Pînă acum — îi scrie lui A. Hurmuzachi, în martie 1865 — am compus bucăți nu mai puțin ușoare, în potrivire cu puterile actorilor și neîndemînarea limbii: a venit însă timpul că se cere ceva mai serios, mai literar, fără a mă preocupa de gradul de înaintare a actorilor în arta dramatică." Referirea la teatru e în aceste rînduri incidentală, scriitorul vorbește de însuși principiul creației sale, pe care ar voi să-l adapteze noului climat intelectual. În același an, în octombrie, atrage atenția un sfat dat lui Pantazi Ghica: „Ferește-te mai cu seamă de marea d-tale ușurință de a scrie". „Era aici — observă G. C. Nicolescu — ecoul concluziilor la propriile sale frămîntări."

În pofida veleităților de a face *altfel*, compunerile din 1865—1867 sînt disparate, de mică întindere și deocamdată alcătuite după vechiul tipic. Scriitorul nu găsește ceea ce caută și-și oferă justificări: „Lira mea nu ar cere altceva mai bun decît să vibreze cît se poate de armonios... ea caută eroi mai pretutindeni... dar nu găsește tocmai ce i-ar trebui". Fără îndoială epoca nu oferea eroi, dar nimeni nu-l obliga pe Alecsandri să preamărească un prezent trivial. Adevărul e că el șovăia, neștiind încotro să se îndrepte: adulmeca noul dar nu izbutea să-l concretizeze.

Anul 1867 îl găsește pe poet în străinătate. Stă cîteva luni la Paris, apoi peregrinează în Sud (Nisa, Aix-les-Bains), trece în Elveția, revine la Paris. Prin iulie se întoarce în țară, prin Viena

și Pesta. La București ia parte la o ședință a Societății Academice, al cărei membru era din 1866. De-abia în august se află la Mircești, întîmpinat cu bucurie de Paulina Lucasiewicz, sub privegherea căreia tocmai se terminase construcția noii locuințe, mai încăpătoare și mai confortabilă decît cea părintească.
Pe biroul noii sale camere de lucru îl așteptau primele numere ale *Convorbirilor literare*, revista junimiștilor. Alături, o politicoasă invitație la colaborare, iscălită de Iacob Negruzzi, fiul lui Costache Negruzzi, bunul prieten din tinerețe. Alecsandri e flatat că articolul-program al *Convorbirilor* invocă exemplul *României literare*, de altfel mai mult „ad pompam" decît în spiritul unei reale continuități. Se bucură că noua publicație cuprinde „articole bune și bine scrise", „poezii plăcute ce denotează adevărate talente", că ea „țintește a dezvolta gustul frumosului și a distrage spiritele din rătăcirea politicei", Ca atare își promite concursul: „Sînt gata a vă da mîna cu toată inima".
Dar deocamdată, răscolindu-și sertarele, nu găsește altceva de trimis decît mărunțișuri: poezia *Tînăra creolă*, sceneta *Covrigarul*, apoi patru cînticele comice dintr-o serie ce ar fi trebuit să se intituleze *Galeria contemporană (Chirița în Paris, Ion Păpușarul, Gură-Cască, Surugiul)*. Își dă seama că la *Convorbiri* asemenea bucăți îi consumă creditul, dar cum se află în preajma unei noi plecări la Paris, unde voia să-și plaseze fiica într-un pension, nu are alegere. Îi simțim ezitarea, care nu e simulată: „Dacă asemine scrieri pot găsi gazdă în coloanele foii d-voastre, oi fi prea mulțumit de ospeția ce li s-ar da ; în caz contrar, vă rog să-mi înapoiați manuscrisele la Mir-

cești..." După întoarcerea de la Paris, problema colaborării la *Convorbiri* se pune din nou. E vorba acum de amintirile din timpul războiului pentru eliberarea Piemontului, din 1859, propunere pe care junimiștii o primesc cu vădită răceală, datorită atitudinii apăsat francofile a scriitorului. Urmează cîteva săptămîni anodine, tulburate totuși de un incident semnificativ: în ianuarie, Alecsandri refuză mandatul de deputat oferit prin surprindere de alegătorii Colegiului I de Roman. Deodată, în martie, vine dezlegarea: poetul compune primele pasteluri care iau imediat drumul *Convorbirilor*, unde sînt primite cu entuziasm.

Iacob Negruzzi își amintește astfel desfășurarea evenimentelor: „Prin luna martie 1868 am primit o scrisoare de la Alecsandri, împreună cu un mare pachet de poezii intitulate *Pasteluri*... Ele mi-au sosit spre seară, într-o vineri, prin un înadins trimes tocmai cînd era să fie o întrunire a Junimii. Nici n-am avut timpul să le cetesc singur, ci le-am luat cu mine așa cum îmi sosise, foarte mulțumit că aveam pentru acea seară ceva nou și interesant. *Pastelurile* lui Alecsandri făcură un mare efect în Junimea; ele s-au cetit și s-au recitit de multe ori, apoi le-am publicat în capul întîiului număr următor al *Convorbirilor*... În răspunsul meu am felicitat pe autor din partea societății noastre, făcîndu-i o dare de seamă amănunțită de toate cele ce se vorbise în acea seară la Junimea. Alecsandri, foarte sensibil la laudă și la critică, era încîntat."

Primele 9 pasteluri apar în numărul 3 din 1 aprilie 1868 al *Convorbirilor literare*. Le umează alte 9 bucăți în numărul 6, din 15 mai 1868. Apoi, o lungă pauză. La 25 noiembrie 1868,

răspunzînd cererilor presante ale lui I. Negruzzi, Alecsandri se arată destul de pesimist în legătură cu împlinirea ciclului: „Am vrut îndată să mă arăt bun platnic și să mă achitez de o datorie contractată, însă... însă... cînd am cercetat buzunarul literar, nu am găsit nimica în el!... Cît pentru pasteluri... Mi-au înghețat penelul și colorile s-au sleit pe paletă." Totuși, la 21 decembrie 1868, poetul trimite o nouă serie de 6 bucăți, care sînt publicate în numărul 23, din 1 februarie 1869, al *Convorbirilor*. La 6 februarie, se prezintă iar „cu o mînă plină de pasteluri", rugînd ca ele să apară la 1 martie, ceea ce se și întîmplă. În fine, în aprilie 1869 colecția e completată cu alte cîteva piese reprezentative.
Cu această ultimă tranșă, *Pastelurile* sînt practic încheiate. Ulterior, cu ocazia publicării în volum, la 1875, Alecsandri va aduce o serie de modificări, adăugînd sau eliminînd cîteva titluri, după cum vom arăta în capitolul următor.
În esență, așadar, ciclul *Pastelurilor* a fost elaborat în cursul anului 1868 și al primăverii 1869. El ilustrează o renovare a artei lui Alecsandri care nu atinge doar domeniul verbului sau al prozodiei, ci îmbrățișează tema, organizarea poematică și viziunea, prin urmare însăși structura liricii sale. După o lungă perioadă de frămîntare și travaliu subconștient al inspirației, scriitorul reușea în fine să se exprime plenar: inerțiile condeiului sînt învinse, elanurile sensibilității eliberate, polemica împotriva vulgarității citadine și a fanfaronadei politice e sublimată într-un cîntec pur al naturii românești. Din zbuciumul atîtor ani de căutare și interogații se naște o operă durabilă, unitară, de un modelaj exemplar. Era o izbîndă a poeziei românești, dar

și o victorie pe care Alecsandri o obținea asupra lui însuși.

STRUCTURA CICLULUI

Sub forma pe care i-o cunoaștem azi, ciclul *Pastelurilor* a fost constituit de scriitor la 1875, cu ocazia apariției ediției *Operelor* sale *complete*, prin grija librăriei Socec. Regrupîndu-și poeziile de natură, compuse în anii 1868—1869 (și denumite încă din faza elaborării cu titlul generic, destinat celebrității, de „Pasteluri"),Alecsandri se dovedește puțin preocupat de omogenitatea culegerii sau, în orice caz, inconsecvent. El elimină cîteva bucăți în mod cert distonante și centrifugale *(Mărgărita din Muncel, Stelele, Legendă de la munte, Două suflete,* apărute în *Convorbiri literare,* din 1 martie 1869), dar include altele, nu mai puțin străine de țelul urmărit. Dintre acestea din urmă fac parte îndeosebi poezii scrise după 1869: *Portret. Dedicat doamnei X... Y... Z..., Portret. Dedicat prințesei Natalia Ghica, Buchet* (1869); *Bărăganul* (1870); *Pe coastele Calabriei* (1871); *Calea robilor, Pastel chinez, Mandarinul* și *Valul lui Traian* (1874), *Bradul* și *Linda Raia* (1875).
În felul acesta, ciclul, în întregul său, pare construit din juxtapunerea a două zone distincte: una centrală, unitară și masivă, alcătuită din circa 30 poezii, cu caracteristici fizionomice pregnante, alta — marginală, de dispersiune și eterogenie, cuprinzînd circa 10 piese, mai mult sau mai puțin independente de contextul majoritar. În cea dintîi funcționează un dublu principiu de coerență: al organizării tematice (peisaj autohton privit sub semnul rotației anotimpurilor)

și al structurării „discursului" liric (descripția cu „pointă" finală, stereotipul strofic și prozodic etc.). Cea de-a doua zonă e rezultatul purei contingențe, căci ea se bazează pe o clasificare arbitrară a materiei. Nu e greu de văzut că pînă și *Serile la Mircești* (1873), așezată de scriitor în fruntea ciclului, ca un text programatic, reprezintă de fapt o ipostază lirică diferită de cea pe care o ilustrează *Pastelurile* propriu-zise. De aceea, e recomandabil a nu încerca o „lectură" a *Pastelurilor* (care sînt poezii ale observației directe și ale relației concrete cu natura), pe baza „cheii" *Serilor la Mircești* (poezie a „oțiului" interior, în care fantezia și amintirile se interpun între percepție și realitate).
Care au fost motivele care l-au împins pe Alecsandri să-și ordoneze atît de puțin satisfăcător culegerea din 1875? E de luat întîi în considerație o indiferență mai veche, manifestată mereu în lungul carierei, în ceea ce privește unitatea tematică a diverselor compartimentări ale operei. Cap nesistematic, afișînd o rezervă ironică și un scepticism de om cumpătat față de rigorile spiritului doctrinar și clasificator, Alecsandri nu și-a făcut niciodată probleme din organizarea inspirațiilor sale lirice. Titlurile culegerilor anterioare, îndeosebi *Lăcrimioare, Mărgăritărele, Suvenire,* dar și ulterioare, îndeosebi *Varia* și *Legendele,* nu par a-i fi impus nici o stringență compozițională și, de altfel, prin caracterul evaziv, permit o largă interpretare a conținutului. De fapt, alături de *Ostașii noștri* și, în mai mică măsură, de *Doine*, *Pastelurile* constituie excepția: e vorba de un ciclu poetic „programat" încă din faza elaborării și nu alcătuit printr-o operație de asamblare retrospectivă. În etapa inițială a

lucrului, Alecsandri își informează prietenii de intenția sa. Astfel, lui Al. Hurmuzachi îi cere la 20 aprilie 1868, după apariția primelor 9 bucăți în *Convorbiri*, manuscrisul *Florei române* a lui C. Negruzzi (pe care i-l lăsase spre păstrare), întrucît în „galeria de pasteluri" întreprinsă „florile au un loc însămnat". Dar chiar și desfășurarea materială a creației vădește un plan, urmărit îndeaproape: primele poezii se succed în virtutea unui veritabil calendar al anotimpurilor. Mai întîi sînt compuse „iernaticele" (martie 1868), apoi pastelurile de primăvară (aprilie 1868), însă pauza dintre aprilie-decembrie 1868 pare a-l scoate pe poet din „ritm": seria trimisă *Convorbirilor* la 21 decembrie nu mai e unitară și nici nu mai respectă regula strictă a succesiunii. Găsim, în adevăr, *Miezul iernii, Concertul* și *Flori de nufăr* care amestecă vîrstele anului, apoi cele două *Portrete* — omagii de „album" de un gust discutabil —, în fine, *Vîntul*, poezie cuprinsă ulterior în ciclul *Varia*. Urmează o nouă tranșă, expediată *Convorbirilor* la 6 februarie 1869, tot atît de puțin unitară ca și precedenta *(Puntea, Fîntîna, Buchet, Mărgărita din Muncel, Stelele, Legendă de la munte, Două suflete)*. I. Negruzzi, decepționat, îi scria lui A. D. Xenopol: „Mi se pare că ai fost prea blînd pentru ultimele *Pasteluri* ale lui Alecsandri. Sînt aceste poezii? (afară poate de *Fîntîna)* cel puțin în comparație cu cele întîi *Pasteluri* ale sale? Dar știi că și Homer doarme cîteodată." Curînd însă, prin cele șase „văratice" [*Lunca din Mircești, Vînătorul, Balta, Malul Siretului, Coasa (Cositul), Secerișul*], trimise în aprilie și apărute în *Convorbiri* la 1 mai, Alecsandri se reabilitează.

Dar calitatea admirabilă a acestui ultim transport nu anunța o nouă desfășurare a inspirației, ci, pur și simplu, sleirea ei. Poet de respirație scurtă, trăind sub imperiul momentului, nu al marilor parcursuri, Alecsandri simțise probabil că iese din „tempo"-ul *Pastelurilor* și hotărîse să-și încheie opera. În acest sens, îl avertizase deja pe redactorul *Convorbirilor*, la 10 februarie: „Numărul *Pastelurilor* se va sui pînă la 40. Avînd vreo 35 gata, îmi rămîne un număr mic de compus pentru a completa volumul acestor poezii ușoare." De astă dată el anunța explicit o pauză, invocînd un motiv care nu e foarte plauzibil: „Pentru ca să scap de-o grijă, vă trimit urma *Pastelurilor* pînă la nr. XXXVIII, care vor fi publicate în luna lui mai; cît pentru restul acestor poezii le vom păstra pe iarna viitoare, căci v-am prea inundat cu versuri de-o bucată de vreme și simt că este nevoie de o iesătură în contra unei asemine inundări." Pentru cine cunoaște psihologia scriitorului e limpede că aceste rînduri fals autocritice justifică în fapt o carență a inspirației. Poetul mai avea poate ceva de spus, dar nu-și mai găsea puterea s-o facă. Era deci în căutarea unui pretext de amînare. Dovada e că promisiunea de a continua *Pastelurile* nu va fi ținută: în toamna lui 1869, Alecsandri pleacă pentru un lung voiaj în Franța, unde rămîne aproape zece luni (4 noiembrie 1869—august 1870), fiind surprins aci de izbucnirea războiului cu Germania. În noile împrejurări, care-i modifică fundamental starea de spirit și-i deplasează interesul spre alte preocupări, problema încheierii *Pastelurilor* ieșea cu totul de pe rol. De aceea, la 1875, cînd editarea *Operelor complete* îl obligă la o organizare a ciclului, el va proceda prin alipirea la corpul

masiv al poeziilor din anii 1868—1869, a cîtorva bucăți produse între timp, mai mult sau mai puțin congruente. Firește, e cazul să ne întrebăm: de ce nu s-a mărginit Alecsandri la cele 30 *Pasteluri* propriu-zise, de ce a suit numărul lor la 40 acceptînd astfel riscul eterogeniei? Oare numai fiindcă se angajase în acest sens față de I. Negruzzi? Pe baza datelor de care dispunem, un răspuns precis e greu de dat.

În orice caz, e important a atrage atenția că termenul „pastel" nu avea în epocă sensul acceptat astăzi unanim de „poezie descriptivă cu fond liric, în care se evocă un peisaj" *(Dicționarul limbii române literare contemporane)* sau de „poezie lirică în care se dă o copie fidelă și expresivă a naturii" (I. A. Candrea). Th. Gautier — de la care e probabil, după cum a arătat Ch. Drouhet, ca Alecsandri să fi împrumutat cuvîntul — înțelegea prin „pastel" o anumită „tehnică picturală" a limbajului, aplicabilă atît la zugrăvirea naturii, cît și la evocarea oamenilor. Ca atare, poetul putea crede, cu o anumită îndreptățire, că cele două *Portrete* nu fac notă discordantă în totalul colecției. E, de altfel, mai mult decît semnificativ că T. Maiorescu, al cărui spirit logic și clasificator e binecunoscut, vorbind despre *Pasteluri* în *Direcția nouă* le aproximează foarte larg definiția, multiplicînd determinările și lăsînd conceptualizarea într-un stadiu „deschis": „*Pastelurile* sînt un șir de poezii, cele mai multe lirice, de regulă descrieri, cîteva idile, toate însuflețite de o simțire așa de curată"... etc. De-abia mai tîrziu și anume tocmai datorită „modelului" pe care-l oferă piesele reprezentative ale colecției lui Alecsandri, termenul de „pastel" își va preciza aria semantică, dobîndind statutul

unei specii a genului liric, axată exclusiv pe zugrăvirea naturii.
Simptomatic pentru intențiile lui Alecsandri este și datarea culegerii de *Pasteluri* în ediția de la 1875: „1862–187...". Primul termen al acestei periodizări e fals. Din toate poeziile, una singură — și aceea nesemnificativă (*Portret. Dedicat prințesei Natalia Ghica*) — e compusă la 185... Toate celelalte sînt din 1868–1869 sau din anii ulteriori. Pare evident că antedatarea *Pastelurilor* avea de scop — cum sugera E. Rădulescu-Pogoneanu — să manifeste continuitatea neîntreruptă a creației scriitorului, care-și datase *Doinele*: „1842–1852", iar *Mărgăritărelele*: „1852–1862".
Cu toate că selecția întreprinsă de poet la 1875 e, așadar, criticabilă din punctul de vedere al unității de inspirație și conține o inadvertență flagrantă de datare, totuși ea a rămas prin tradiție versiunea de bază a *Pastelurilor*, reprodusă de un secol încoace de toate edițiile, inclusiv cea de față. Există totuși o excepție, una singură, în lungul șir de reeditări care s-au succedat pînă la noi, și ea merită să fie amintită. Este vorba de ediția populară dată de Ion Pillat, în seria *Pagini alese* a „Cărții românești" (1940), care sfărîmă unitatea ciclului, sub ipostaza voită de poet, reconstruind-o în funcție de aplicarea consecventă a criteriului tematic. I. Pillat exclude cele două *Portrete*, *Linda Raia* și *Valul lui Traian*, adăugînd, în schimb, 11 poezii care îi păreau „că atît prin caracterul lor neîndoielnic de «pastel», cît și prin frumusețe proprie, nu puteau lipsi din ceea ce se străduie să fie un tot organic". (Între acestea, *Toamna țesătoare*, *Iarna vine*, *Ciclonul*, *Visează luna* — fragment din

Legenda Rîndunicăi etc.). Fără îndoială, I. Pillat era un om de gust și de nuanță intelectuală, cu o largă disponibilitate de viziune și simpatie. El ne oferă un „scenariu" ademenitor al *Pastelurilor*, care are însă un cusur capital — acela de a nu fi fost voit de poet. Și oricît de legitime ar fi motivele noastre de dezacord cu un autor, acesta are totdeauna ultimul cuvînt cînd e vorba de a decide asupra felului în care vrea să fie cunoscut de posteritate.

SEMNIFICAȚIE ȘI VALOARE

Meritul lui Alecsandri în *Pasteluri* e, întîi, de a fi izgonit din lirica noastră peisajul șabloanelor pastorale sau romantice, fie acel „locus aemoni" al lui Iancu Văcărescu, fie decorul ossianic al lui Bolliac, în pelerinaj pe culmile Caraimanului, fie lamartiniana noapte lunară, cu filomele, ruine sau cu misterioase șoapte înghițite de întuneric. Alecsandri se fixează la geografia autohtonă, individualizînd un colț de natură lipsit de sublimitate, fiindcă evită ambele extreme ale sălbăticiei inculte: muntele și marea. El descrie o zonă cuprinsă între deal și cîmpie, echilibrată sub raportul temperaturii, al formelor de viață vegetală, al rotației anotimpurilor, una din ipostazele veridice ale pămîntului românesc, așezat într-o răspîntie a climelor, acolo unde dulceața sudului se unește cu aspra vigoare a regiunilor boreale.
Modalitatea *Pastelurilor* este, pînă la un punct, a impersonalității, însă fără spirit de sistem. Am arătat în altă parte că, spre deosebire de predecesori, de Cîrlova, Mumuleanu, Bolliac, Alexandrescu, Heliade, la care natura se con-

stituie ca o dependență umană, nuanțînd, reverberînd și amplificînd o stare sufletească, la Alecsandri face impresia că peisajul se detașează de scriitor și există independent de el. Deosebirea e de la romantism la clasicism, de la natura ca metaforă — la natura ca subiect al poeziei, de la proiecția sensibilității în exterioritatea lumii — la înregistrarea obiectivă a universului, cu armoniile, ritmurile și dinamismul lui irezistibil. Dar impersonalitatea, în sensul de supunere la obiect, nu anulează reacția specifică a poetului, care-și exprimă în forme încheiate și rotunde o filozofie senină, grațioasă, vergiliană. Universul *Pastelurilor* e străbătut de euforie vitală și optimism cosmic. El implică regularitatea ciclurilor naturale, armonia rînduielilor firii, ordinea imanentă a creației. Anotimpurile vin și pleacă: toamna ruginește lunca, aduce nori suri și vînturi fioroase; iarna acoperă cu troiene cîmpurile, scoate lupii la pradă în nopțile cu vifornițā; primăvara se anunță prin întoarcerea cocorilor și rîndunelelor, prin elanul exploziv al mugurilor și ieșirea plugarilor la muncă; vara rodește holdele cu ploi fertile și soare cald, răsplătind osteneala secerătorilor. Zilele se scurg calme: înserarea urmează dimineții, liniștea satului adormit și orăcăitul broaștelor succed muncii harnice și învălmășitei agitații diurne. Forțele naturii, vîntul, ploaia, viscolul se integrează marelui mecanism planetar, repetîndu-și lucrarea, la ceasurile sorocite, cu rezultate care nu pot fi niciodată catastrofale fiindcă structura universului e rațională și echilibrată. Plantele și animalele își desfășoară existența în rețeaua de interferențe și complicități ale firii, culegîndu-și din pulsația vieții, care gîlgîie în ele, strălucirea

și plenitudinea. Oamenii înșiși participă la jubilația universală; ei sînt zugrăviți, în mod precumpănitor, în două atitudini, simpe și permanente: în zbenguirile dragostei și în ncordarea activității productive. Ei reprezintă mai puțin țărănimea unei societăți determinate și mai mult tipul unei umanități atemporale, aparținînd nemijlocit naturii și încorporîndu-se ei, fără intermediul divinității.

Această optică, ancorată adînc în certitudinea excelenței realului și-n admirația proceselor germinative eterne, dezvăluie o anumită fibră luministă în concepția despre lume a poetului. Dincolo de acuitatea simțului cenestezic, expresie a unui organism vital în care totul funcționează ireproșabil, el pare a se așeza ideologicește în prelungirea veacului al XVIII-lea. Supoziția legitimității și a raționalității universului, ideea mecanismului de orlogerie a creației, hedonismul, juisarea, omul abstract — totul îndrumă spre efortul luminilor de a găsi în reabilitarea naturii sensul umanismului modern. Evident, legătura pe care o instituim e o afinitate, nu o influență. De altfel, în cazul lui Alecsandri filozofia e mai mult implicită decît fixată în stadiu conceptual. Rădăcina ei secretă se hrănește din reflexele milenare ale unui neam de țărani, căruia civilizația nu i-a mutilat încă sentimentul de natură.

De aici vine că, spre deosebire de horațienii secolului al XVIII-lea, invadînd cîmpurile ca să scape de filistinismul vieții de curte, spre deosebire de erudiții care se scutură greu de povara citatelor savante și de filozofii pedanți în voința de a explica inefabilul, Alecsandri se comportă față de natură ca un îndrăgostit și un

partener de dialog. Atitudinea lui nu e nici de uluială, nici de superficialitate citadină. El nu e martor ci complice, e un om pentru care lunca și ogorul, tot atît cît și odaia traiului cotidian, structurează orizontul primar al existenței, portul tuturor plecărilor și întoarcerilor între cele două termene fatale: ivirea în pulberea lumii și ațipirea în somnul veșnic. Ca atare, poetul scapă de orice ostentație: nu dă impresia că vrea să demonstreze ceva sau că ne împărtășește o viziune subiectivă; el are aerul că-și interzice rolul de intermediar între noi și lume, că se abstrage din fața obiectului sau că se contopește cu el; pur și simplu funcția sa pare a fi de a trage cortina în lături: în felul acesta ne proiectează dintr-o dată în plin spectacol al naturii. Spectacol, fiindcă asistăm la o magnifică panoramă, feerică dar organizată. Totul se ține, de la jocul stihiilor pînă la detaliul mișcărilor miniaturale, de la moartea și renașterea anotimpurilor pînă la forfota de spaimă a păsăretului din baltă, cînd se apropie vînătorul, de la imensitatea întinderilor albe de omăt la clinchetul argintiu al zurgălăilor și ridicolul macului, adormit ca un burghez obtuz la un concert simfonic. Alecsandri excelează în fixarea aspectelor fugitive, a micilor detalii veridice, utilizînd o tehnică pe care Tudor Vianu a denumit-o odată „impresionistă“:
Rîul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur/ Ce în raza dimineții mișcă solzii lui de aur *(Malul Siretului)*, sau: Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă / Păsărelele-și dreg glasul prin huceagul de sub luncă / În grădini, în cîmpi, pe dealuri, prin poiene și prin vii / Ard movili buruienoase, scoțînd fumuri cenușii. *(Dimineața)*. Sau încă: Pe cîmpia rourată pasul lasă urmă

partener de dialog. Atitudinea lui nu e nici de uluială, nici de superficialitate citadină. El nu e martor ci complice, e un om pentru care lunca și ogorul, tot atît cît și odaia traiului cotidian, structurează orizontul primar al existenței, portul tuturor plecărilor și întoarcerilor între cele două termene fatale: ivirea în pulberea lumii și ațipirea în somnul veșnic. Ca atare, poetul scapă de orice ostentație: nu dă impresia că vrea să demonstreze ceva sau că ne împărtășește o viziune subiectivă; el are aerul că-și interzice rolul de intermediar între noi și lume, că se abstrage din fața obiectului sau că se contopește cu el; pur și simplu funcția sa pare a fi de a trage cortina în lături: în felul acesta ne proiectează dintr-o dată în plin spectacol al naturii. Spectacol, fiindcă asistăm la o magnifică panoramă, feerică dar organizată. Totul se ține, de la jocul stihiilor pînă la detaliul mișcărilor miniaturale, de la moartea și renașterea anotimpurilor pînă la forfota de spaimă a păsăretului din baltă, cînd se apropie vînătorul, de la imensitatea întinderilor albe de omăt la clinchetul argintiu al zurgălăilor și ridicolul macului, adormit ca un burghez obtuz la un concert simfonic. Alecsandri excelează în fixarea aspectelor fugitive, a micilor detalii veridice, utilizînd o tehnică pe care Tudor Vianu a denumit-o odată „impresionistă“: Rîul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur/ Ce în raza dimineții mișcă solzii lui de aur *(Malul Siretului)*, sau: Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă / Păsărelele-și dreg glasul prin huceagul de sub luncă / În grădini, în cîmpi, pe dealuri, prin poiene și prin vii / Ard movili buruienoase, scoțînd fumuri cenușii. *(Dimineața)*. Sau încă: Pe cîmpia rourată pasul lasă urmă

verde / Ce-n curînd sub raza caldă se usucă și se pierde *(Vînătorul)*.
Poezia e de euforie vitală, de consimțămînt la minunea creației, un strigăt de jubilare și de plenitudine. Razele proiectorului cad pe aspectele delectabile, solare, sau marcînd, ca în *Iarna* și *Gerul*, rezistența la ravagiile intemperiilor, ori înseninarea irupînd printre neguri *(Sfîrșitul toamnei)*. Apar mereu contraste hazlii, ca și cum poetul, avînd oroarea afectării și a solemnității, și-ar cenzura prin umor ispita de a ateriza în plină efuziune lirică. O umbră puternică de erotism străbate pretutindeni. Nu numai că flăcăii și fetele, de Paști, de Florii, sau la seceriș, se giugiulesc și se înfruntă în hîrjoana amorului, nu numai că poetului, în reverie la gura sobei, i se nălucesc „drăgălașe" chipuri, semn că focul mocnește cu adevărat sub cenușă, dar — cum am mai remarcat — însoțirea bărbatului cu femeia ilustrează metaforic coeziunea universală, principiul absolut al vieții. Analogia revine constant sub condeiul scriitorului, semn că e vorba de un adevărat numitor comun al existenței. Astfel: Gerul aspru și sălbatic strînge-n brațe-i cu jălire / Neagra luncă de pe vale care zace-n amorțire ; / El ca pe-o mireasă moartă o-ncunună despre ziori..." *(Gerul)* ; sau: „Balta-n aburi se ascunde sub un val misterios/Așteptînd voiosul soare ca pe-un mire luminos" *(Balta)* ; sau : „Și cerul și pămîntul preschimbă sărutări *(Oaspeții primăverii)*.
Oamenii participă și ei la un spectacol. Au chiar un aspect acuzat operetistic prin straiele de sărbătoare și jovialitatea purtării. Cu țăranii în carne și oase se află într-o contradicție flagrantă — obiecția s-a făcut de mult și e întemeiată. În adevăr, o adîncă prăpastie separă idila *Rodica*

de exasperarea mizeriei rurale după Alexandru Ioan Cuza. Deși nimeni nu pretinde ca orice poezie să conțină un protest social, totuși o explicație se impune. Ni se pare că două circumstanțe pot fi invocate, nu pentru a-l scuza pe poet, ci pentru a sugera o interpretare posibilă, dincolo de planul intenției. În primul rînd, e de observat că neautenticitatea nu rezultă din ceea ce se spune, ci din ceea ce e omis, cu alte cuvinte, că tabloul e fals prin unilateralitate, nu prin neadevăr. În al doilea rînd, cel puțin în *Plugurile* și *Sămănătorii* e vădit că imaginea ascunde un înțeles generalizat și simbolic: atmosfera euforică tălmăcește, în plan existențial, legătura armonioasă a omului cu natura, rodnicia muncii privită ca esență a activității umane creatorare.

Cu *Pastelurile* Alecsandri atinge treapta deplinei maturizări a talentului. Versul își păstrează simplitatea, cursivitatea, limpezimea, evitînd în schimb poncifele și spațiile apoase, rezolvate altădată prin automatisme verbale. Formula compozițională, de obicei de patru strofe, recurge la o mică înscenare, terminată adesea în poantă, pentru destinderea atmosferei. Ansamblul e arhitectonic, posedă o organizare temporală și se reazimă solid pe netezimea și finisarea îngrijită a fiecărui element de sprijin. Imaginea, bazată pe percepție, traduce momentan senzația, fără digresiuni sau paranteze. Tabloul se încheagă prin juxtapunere, e dinamic și concis. E edificator în acest sens faptul relevat de cercetătoarea sovietică T. P. Ileașcenko și anume că din totalul de 710 propoziții din *Pasteluri* 555 (deci aproximativ 79%) sînt principale coordonate și

numai 155 (adică 21%) sînt secundare, de unde impresia de dinamism și claritate a liniilor de forță, de geometrie clasică a viziunii. Dintre propozițiile secundare, Alecsandri preferă atributivele, deoarece procedînd descriptiv e mereu în situația de a spori determinările obiectului. Cum e și de așteptat, tehnica romantică a analogiei lipsește, așa că rămînem în orizontalitate, prizonieri ai înțelesurilor primare, dar descoperind în ele acea simplitate și acea armonie a proporțiilor care farmecă în arta bătrînilor maeștri. Timpul *Pastelurilor* e invariabil prezentul, întrucît poezia ne implică în postura de spectatori, acordîndu-ne deci privilegiul simultaneității. (După aceeași T. P. Ileașcenko din 426 principale copulative cu predicat verbal 402 sînt la prezentul indicativului.) Desenul esențializează, surprinzînd, cu o mare pregnanță, conturul obiectelor, mai ales mișcările și detaliile. Dese comparații: grațioase („Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi") sau pline de o calmă majestate („Fumuri albe se ridică în văzduhul scînteios / Ca înaltele coloane unui templu maiestos"), mîngîind fără să ațîțe („Noaptea-i dulce-n primăvară, liniștită, răcoroasă / Ca-ntr-un suflet de durere o gîndire mîngîioasă") întăresc sentimentul de seninătate clasică. Expresia, densificată, beneficiază de plinătatea, rotunjimea și muzicalitatea versului, care oferă exemple admirabile de aliterații („Caii scutură prin aer sunătoarele lor salbe"), armonii imitative („Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară"), joc compensatoriu de vocale surde și sonore etc., totul lucrat cu dezinvoltură, nelăsînd impresia căutării efectului.

După cum am arătat, ciclul *Pastelurilor* nu epuizează la Alecsandri poezia naturii. Pe întinsul operei găsim și alte ilustrații în acest sens, dovada unei preocupări durabile, care învederează că „natura" nu e la el o „temă" printre altele, ci o structură simbolică a universului imaginar. Tocmai de aceea, respectînd integritatea ciclului și restituindu-l cititorului în ipostaza voită de scriitor, noi adăugăm în această ediție un capitol de Anexe, în care reproducem și alte pasteluri decît cele incluse în culegerea de la 1875.

ECOURI PRINTRE CONTEMPORANI ȘI ÎN POSTERITATE

Încă de la publicarea în *Convorbiri literare*, *Pastelurile* au reținut atenția, declanșînd un concert de elogii atît în tabăra junimistă, cît și în afara ei. Astfel, Hasdeu remarcă în *Traian* (nr. 11, din 16 mai 1869) frumusețea *Malului Siretului*, apărută în *Convorbiri* la 1 mai 1869, ironizînd în același timp poeziile lui Samson Bodnărescu, găzduite de același număr al revistei ieșene, drept „niște aberațiuni necalificabile ieșite nu din focul sacru, ci din condeiul profan al unui S. Bodnărescu". Desigur, în cazul junimiștilor, dată fiind prezența lui Alecsandri printre societari, o apreciere favorabilă era oarecum scontată, totuși ea n-a avut nimic artificial sau de porunceală. Adevărul e că *Pastelurile* au cîștigat toate sufragiile prin calitățile lor proprii, în afara oricărei obligații protocolare. Succesul acesta era cu atît mai impresionant, cu cît — după cum menționează G. Panu — unii dintre junimiști, fiind adepți ai distincției clasice operate de Lessing între pictură și poezie, după

care celei dintîi i-ar reveni reprezentarea obiectelor, celei din urmă a acțiunilor și proceselor sufletești, aveau aprehensiuni de principiu împotriva poeziei descriptive. *„De cîte ori n-am discutat noi chestia dacă poezia descriptivă este în adevăr un gen literar* — relatează G. Panu — *și foarte mulți conchideau că nu. Rezultatul la care ajunsesem asupra acestei chestii era următorul: descrierea naturii într-o serie continuă de versuri, care să arate bucăți a unui tablou al naturii, este o lucrare mediocră, pentru că descrierea prin cuvinte mai mult sau mai puțin plastice nu-ți reprezintă natura așa cum ea există, prin urmare este cu neputință ca să îmbrățișezi cu o singură privire tabloul pe care-l descrii.*" Cu toate acestea — adaugă Panu cîteva rînduri mai jos — *„cînd venea Alecsandri cu pastelurile sale* (la „Junimea" — n.n.) *era o adevărată sărbătoare, toată lumea i le ridica în nori cu laudele...*" A. D. Xenopol, care se găsea la Berlin, la studii, remarca și el că prin puterea talentului bardul de la Mircești spulbera dogma estetică instituită de Lessing și anume că poezia *„nu e proprie la descripția pură a părților ce stau lîngă olaltă în spațiu*". *„Poeziile lui Alecsandri, și mai ales* Concertul, *sînt sublime*" — declara admirativ Xenopol. *„Le-am citit de zece ori și tuspatru, cîți eram în casă, le-am mai recitit. Ce face frumusețea acestei poezii este descripțiunea aceea minunată pusă în mișcare; nu mai puțin e de mirat, cum a unit Alecsandri atîta spirit (viț) cu atîta poezie dulce.*" Omologarea marii reușite a lui Alecsandri o săvîrșește, cu condeiul său autorizat, Titu Maiorescu, în 1872, în celebrul articol *Direcția nouă*. Situîndu-l pe autorul *Pastelurilor* în fruntea poeților români, el așază *Pastelurile* în fruntea

creației lirice a scriitorului, acordîndu-le astfel, implicit, rangul de opere ieșite din comun, situate pe cea mai înaltă treaptă a valorilor reprezentative.
Cam în aceeași vreme, prin condeiul lui G. Vîrnav-Liteanu, *Convorbirile* dădeau o primă exegeză de largă respirație a operei lui Alecsandri, într-un spirit admirativ, deși nu adulator. Vorbind despre *Pasteluri*, criticul susținea că prin ele Alecsandri „a ajuns la gradul cel mai înalt de artă și la culmea talentului său". O observație fină e strecurată totuși printre rînduri; ea vizează un anumit exces al modelajului, care — se subînțelege — e dăunător întrucît aplică uneori adevărului vieții convenționalul înscrierii într-o formulă: *Pastelurile* „sînt modeluri pentru descriere, deși cîteodată opun prea mult cuvînt la cuvînt și poate arată prea mare adresă de stil".
Odată cu trecerea anilor, s-a vădit din ce în ce mai limpede că *Pastelurile* nu constituie o realizare de conjunctură, un succes destinat epuizării de îndată ce dispar condițiile care l-au favorizat. Ele s-au menținut în prețuirea generală și după apariția lui Eminescu și după stingerea lui Alecsandri. Prin intermediul manualelor școlare au intrat în sumarul cărților de citire, înrădăcinîndu-se adînc în memoria colectivă.
Puternicul lor ecou îl ilustrează îndeosebi faptul că servesc drept exemplu, că propun un „model" poetic de o incontestabilă putere incitatoare. Puțin după publicarea primelor specimene reprezentative în *Convorbiri*, se ivesc imitatorii. Procesul-verbal al ședinței Junimii din 28 aprilie 1872 consemnează: „Se citesc de I. Negruzzi

poezii de autori anonimi, imitațiuni slabe ale pastelurilor lui Alecsandri". Dintre contemporanii de oarecare notorietate care se inspiră din tehnica peisagistică a lui Alecsandri, se cuvin menționați D. Petrino (autor, între altele, al unei poezii omagiale în onoarea *Pastelurilor*, publicată în primul număr al *Convorbirilor* pe 1873), N. Schelitti, N. Volenti și N. Beldiceanu (colaborator la *Convorbiri literare*, emigrat apoi la gazeta socialistă *Contemporanul*). Cel din urmă, îndeosebi, include în volumul său de poezii *Amor și lacrimi* (Iași, 1893), un ciclu denumit, în mod semnificativ, „Pasteluri", unde influența lui Alecsandri merge pînă la pastișă.
Mai importantă încă decît înrîurirea directă e cea indirectă, constînd în asumarea ipostazei lirice a *Pastelurilor*, ca punct fertil de plecare pentru experimentări ce au putut avea cu totul altă înfățișare decît cea familiară lui Alecsandri. Meritul său, în acest sens, nu constă atît în materia inspirației proprii, cît în structura pe care a descoperit-o și, mai mult încă, în faptul că a permis altora să-și găsească vocația, prin ricoșeu. În adevăr, dincolo de ceea ce au specific ca viziune asupra lumii și tipologie artistică, *Pastelurile* sugerează un nou obiect liric și o nouă modalitate de contextare poetică. Ele se constituie, în același timp, ca determinare concretă a unui *spațiu*, decupat în peisajul românesc, și ca o *specie* descriptivă, în care contemplația funcționează ca pură înregistrare senzorială. Ca atare, pe drumul deschis de Alecsandri au pășit mulți alții, chiar și dintre cei ce, la prima privire, nu par deloc a-i fi debitori. Și totuși existența *Pastelurilor* e, în seria istorică a dezvol-

tării literaturii române, o premiză necesară ivirii lui Coșbuc și a lui St. O. Iosif (la care, în *Patriarhale*, găsim cîteva poezii denumite „pasteluri" , însă de o expresie cu mult mai „veristă" a vieții de sat). Duiliu Zamfirescu, în cîteva bucăți din *Alte orizonturi* (1894), nu pare complet emancipat de amintirea lui Alecsandri. Printre semănătoriștii puțin cunoscuți astăzi, G. Vîlsan — foarte apreciat pe vremuri de N. Iorga — dă în *Zi de vară* (1906) o replică de consonanță sufletească *Pastelurilor*, din care se degajă aceeași fervoare naturistă, aceeași relație cordială cu universul.

Exemplele de acest fel sînt atît de numeroase încît simpla lor înregistrare ar deveni fastidioasă. Nu putem trece totuși peste unul dintre cei mai însemnați poeți dintre cele două războaie — e vorba de Ion Pillat — care manifestă pe o latură a operei sale un contact dintre cele mai rodnice cu *Pastelurile*. Pentru Pillat Alecsandri nu e doar un termen de referință, ci un partener de dialog, un suflet, pînă la un punct, congener. Lucrul acesta îl remarca, în 1946, Tudor Vianu: „Oameni instruiți și rafinați în ale vieții și poeziei, ei se găsesc în situația de a degusta lumea în loc de a o scormoni pînă la temelia și rostul așezărilor omenești". Dar, bineînțeles, în cazul de față, similitudinea e un „aer de familie", care nu anulează ecuația personală: „pastelist" în ciclul *Florica* din *Pe Argeș în sus* (1923) și *Limpezimi* (1928), Pillat rămîne un poet trecut prin modernism, care mînuiește tehnica delicată a sugestiei și a insinuării lirice a tărîmurilor interioare. Afinități cu Alecsandri prezintă și

V. Voiculescu — după cum observă just Petre Stoica și Mircea Tomuș în recenta lor antologie *Efigiile naturii* (București, 1971, p. 12—13), iar o poezie ca *Lîngă pămînt* de Adrian Maniu descinde direct din *Bărăganul*.

În ce privește evaluarea *Pastelurilor*, trebuie observat că tocmai acest ciclu, înaintea tuturor celorlalte, pare a legitima în ochii specialiștilor locul lui Alecsandri în „muzeul imaginar" al literaturii naționale. Desigur, în decursul vremii s-au manifestat și avize contrare. Printre cei mai ostili, alături de un A. Densusianu, se cuvine menționat N. Iorga. Admițînd că unele *Pasteluri* sînt „clare și armonioase", Iorga observa că „nicăieri nu e nici adevărul unei impresii noi din viața naturii în care el trăia, nici o formă care să găsească încă neîntrebuințată expresia poetică, nici avîntul care aruncă versurile la asalt sau varietatea unor armonii inedite". Rezerve față de idealizarea vieții satului au formulat Octavian Goga, G. Ibrăileanu și, într-o memorabilă pagină din *Foi de toamnă*, M. Sadoveanu. Dar nici Goga, nici Ibrăileanu, nici Sadoveanu n-au extins critica unui aspect particular al *Pastelurilor* asupra întregului ciclu.

În orice caz, lista celor ce au întîmpinat cu simpatie și înțelegere opera lui Alecsandri e foarte întinsă (ceea ce nu înseamnă bineînțeles, că „admiratorii" s-au manifestat printr-un entuziasm global, fără nuanță și discriminare). Deosebit de edificator e că această „listă" asociază nume din toate orizonturile literare: O. Densusianu și H. Sanielevici, G. Ibrăileanu și D. Caracostea, D. Popovici și G. Călinescu, Tudor Vianu

și M. Sebastian, Ion Pillat și I. Călugăru, Șerban Cioculescu și G. C. Nicolescu etc. Desigur, nu poate fi vorba, într-o ediție ca cea de față, să analizăm diversele păreri exprimate. O vom face, de cîte ori va fi cazul, cu prilejul notelor la diferitele poezii și, îndeosebi, în cadrul capitolului de *Referințe critice*.

PAUL CORNEA

PASTELURI

1862 — 187...



SERILE LA MIRCEȘTI[1]

Perdelele-s lăsate și lampele aprinse:
În sobă arde focul, tovarăș mîngăios,
Și cadrele-aurite ce de păreți sînt prinse
Sub palidă lumină apar misterios.

Afară plouă, ninge! afară-i vijelie,
Și crivățul aleargă pe cîmpul înnegrit[2];

---

1 Moșia Mircești, din fostul județ Roman, fusese cumpărată prin anul 1828 de spătarul V. Alecsandri – tatăl poetului – de la hatmanul Alecu Ghica. Se pare că încă de pe la 1849 ea trece parțial în stăpînirea scriitorului, deși bătrînul Alecsandri trăiește pînă la 1854. În orice caz, la moartea acestuia, poetul își va afirma drepturile sale discreționare, hotărînd să-i elibereze unilateral și fără a pretinde vreo răscumpărare pe robii țigani. De pe la 1860, odată cu retragerea din viața politică, el se instalează definitiv aci. – 2 Reveria solitară, la adăpost de furia năprasnică a iernii, în preajma focului ce pîlpîie amical în cămin, care constituie nucleul tematic generativ al poeziei, l-a făcut pe N. I. Apostolescu – mare amator de „izvoare" – să bănuiască o influență a lui Delille (*Les trois règnes*, în *Oeuvres*, Paris, 1824, p. 26–27). Asemănarea, de altfel discutabilă, nu impune însă cu necesitate o sursă livrescă, fie ea Delille,

Iar eu, retras în pace, aștept din cer să vie
O zînă drăgălașă[3] cu glasul aurit.

Pe jilțu-mi, lîngă masă, avînd condeiu-n mînă,
Cînd scriu o strofă dulce[4] pe care-o prind din zbor,
Cînd ochiu-mi întîlnește ș-admiră o cadînă
Ce-n cadrul ei se-ntinde alene pe covor.

Frumoasă, albă, jună, cu formele rotunde,
Cu pulpa mărmurie, cu sînul, dulce val,
Ea pare zea Venus cînd a ieșit din unde
Ca să arate lumei frumosul ideal.

Alăture apare un cîmp de aspră luptă,
Pătat cu sînge negru, acoperit cu morți.
Un june-n floarea vieții strîngînd o spadă ruptă
Țintește ochii vestezi pe-a veciniciei porți.

Apoi a mea privire prin casă rătăcindă[5]
Cu jale se oprește pe un oraș tăcut,

---

fie Victor Hugo (*Orientales*, XLI, *Novembre*, 15, 1828). Claustrarea în liniștea camerei de lucru, în vreme ce afară urlă vijelia, e o atitudine atît de firească și de general-umană încît pare absurd s-o explicăm prin reminiscențe de lectură. Mai pertinentă pare o altă ipoteză, dar nu clarificînd „izvorul" lui Alecsandri, ci „ecoul" operei sale. Și anume ne putem întreba dacă Eminescu nu-și va fi adus aminte de primele versuri ale *Serilor la Mircești* cînd scria *Singurătate?* — **3** Muza. Imagine care autohtonizează mitologia.— **4** Epitetul „dulce" e utilizat în mod abuziv (și în sintagme comune). Numai în poezia de față apare de cinci ori.— **5** Această

Veneția, regină ce-n marea se oglindă
Făr-a videa pe frunte-i splendoarea din trecut.[6]

O lacrimă... dar iată plutind pe-a mărei spume
O sprintenă corvetă[7], un răpide-alcyon[8];
Și iată colo-n ceruri pribejile din lume,
Cucoarele în șiruri zburînd spre orizon.

---

formă de gerunziu cu funcție adjectivală, foarte frecventă în epocă — mai ales la pașoptiștii munteni (Bolintineanu, Bolliac) și la Anton Pann — a fost experimentată și de Eminescu în poeziile de tinerețe *(Ondina* — „rîzîndele zori", „danțîndele ființe"; *La Bucovina* — „rîuri resăltînde", „apele lucinde"; „*Speranța* — „lumină palindă", „tremîndul picior" etc.)— 6 Motivul „Veneției decăzute", ilustrat abundent de romantici, la noi, într-un sonet memorabil, de Eminescu, mai apare la Alecsandri în *Lăcrimioare*. În *Veneția. 11 septembrie 1846* poetul vorbește de „Veneția cernită", cu tunuri și palaturi „ce triste zac pe maluri", în *O seară la Lido* „de vălul negru ce-acopere-a ta față". E o pură convenție lirică, deoarece în decorul somptuos și melancolic al cetății Alecsandri trăise alături de Elena Negri clipe de intensă fericire. Amintirile sale venețiene erau saturate de lumină — dovadă rîndurile adresate lui Ed. Grenier la 10 octombrie 1855: „Scrisoarea d-tale din Veneția m-a mișcat plăcut, scumpe Grenier, ea a trezit în mine roiul de amintiri, scumpe albine aurite ce zbîrnîie atît de plăcut în inima mea oridecîteori sînt trezite! Cîntă deci, scumpe poet, atît cît mai ai înaintea ochilor minunata panoramă a Veneției, cu canalurile ei, palatele ei, gondolele ei, purtătoarele ei de apă și mai cu seamă cu acel *non so chè* misterios, ce leagănă și inspiră pe cîntăreți."— 7 *Corvetă*, corabie de război, mai mică decît o fregată.— 8 *Alcyon*, pasăre marină fabuloasă, prevestitoare de noroc, despre care cei vechi credeau că-și face cuibul numai unde marea e calmă.

O! farmec, dulce farmec a vieții călătoare,
Profundă nostalgie de lin, albastru cer!
Dor gingaș de lumină, amor de dulce soare,
Voi mă răpiți cînd vine în țară asprul ger!...

Afară ninge, ninge, și apriga furtună[9]
Prin neagra-ntunecime[10] răspînde[11] reci fiori,
Iar eu visez de plaiuri pe care alba lună
Revarsă-un val de aur ce curge pintre flori.

Văd insule frumoase și mări necunoscute,
Și splendide orașe și lacuri de smarald,
Și cete de sălbatici, prin codri deși perdute,
Și[12] zîne ce se scaldă în faptul zilei, cald.

Prin fumul țigaretei ce zboară în spirale
Văd eroi prinși la luptă pe cîmpul de onor,
Și-n tainice saraiuri minuni orientale
Ce-n suflete deșteaptă dulci visuri de amor.

---

9 În prima versiune (*Revista contimporană* și *Familia*): „Afară ninge, plouă...". Alecsandri a modificat, intuind valoarea intensificativă a repetiției — procedeu des folosit în lirica maturității. Vezi și versul 29 („O! farmec, dulce farmec"...).— 10 Pleonasm utilizat ca figură de stil, spre a produce un efect augmentativ. E interesantă alternanța de alb-negru din versurile 33—36: întîi ninsoarea, apoi obscuritatea furtunii, și din nou „alba lună", cu lumina ei feerică. — 11 Abreviere impusă de necesitatea conservării măsurii. — 12 Anafora (repetarea aceluiași cuvînt la începutul mai multor versuri, fraze sau propoziții).

Apoi închipuirea își strînge-a sa aripă:
Tablourile toate se șterg, dispar încet,
Și mii de suvenire[13] mă-ncungiură-ntr-o clipă
În fața unui tainic și drăgălaș portret.

Atunci inima-mi zboară la raiul vieții mele,
La timpul mult ferice în care-am suferit[14],
Ș-atunci păduri și lacuri, și mări, și flori, și stele
Întoană pentru mine un imn nemărginit.

Așa-n singurătate[15], pe cînd afară ninge,
Gîndirea mea se primblă[16] pe mîndri curcubei,

---

13 Diferența între „închipuiri" și „suveniruri" e relativă. În fapt, trecerea nu e de la reprezentări fictive la ecouri ale experienței trăite, căci întreaga reverie se deapănă pe firul amintirii. Fixarea asupra „tainicului" și „drăgălașului" portret — aluzie la Elena Negri, marea iubire din tinerețe — indică doar un progres al interiorizării, o mai înaltă tensiune afectivă.— 14 Poetul a fost „ferice", *deși* a suferit, nu *fiindcă* a suferit. Format sub zodia teatralismului romantic, Alecsandri nu și-a dezis totuși niciodată în poezie temperamentul jovial și epicureu.— 15 Singurătatea poetului nu e mizantropică solitudine romantică, ruperea punților care-l unesc cu lumea, ci, dimpotrivă, întoarcerea spre oameni, prin rememorarea clipelor fericite. „Este, la Alecsandri, un frumos accent de sociabilitate... caracteristic pentru felul în care el percepe spectacolul naturii" (Tudor Vianu, *Gîndirea*, nr. 6—8, 1926, p. 83).— 16 Moldovenism.

Pîn-ce se stinge focul, și lampa-n glob se stinge,
Și saltă cățelușu-mi de pe genunchii mei.[17]

Mircești, 1867

REVISTA CONTIMPORANĂ, I, 1 martie 1873 și FAMILIA, IX, 18/30 martie 1873, sub titlul *O seară de iarnă,* fără dată. Versiunea din 1875 cuprinde modificări neînsemnate, în sensul cizelării formale.

---

17 „Pentru întîia oară se cîntă la noi intimitatea, recluziunea poetului, meditația la masa de scris, fantasmele desprinzîndu-se din fumul țigării, somnolarea în fața sobei cu cățelușul în poală" (G. Călinescu, *V. Alecsandri,* București, 1965, p. 55).

Pastelurĭ

XXXII

Lunca din Mircesti

Bate vînt de primavară și pe muguri îi deschide;
Vîntul bate, frunza cresce și, voioasă, lunca rîde!
Sub verdeața drăgălașă crengile dispari pe rînd
Și sub crengile umbroase mierla sare șuerînd.

O! minune, farmec dulce! o! putere creatoare!
In ori care zi pe lume este câte-o nouă floare
Ș'un nouă glas de armonie completează imnul sfînt
Ce se 'nalță către ceruri de pe veselul pămînt

Tot ce simte și viază, fiară, pasere sau plantă
In căldura primăverii nasce, saltă, sboară, cântă,
Omul își îndreaptă pasul către dealul stejăriș
Unde umbra cu lumina se alungă pe sub frunziș.

El se duce după visuri; inima lui cresce plină
De o dulce melodie, melancolică, divină.
De o tainică vibrare, de-un avînt inspirător
Ce-i aduce în piept suspinuri și 'n ochi lacrimi de amor.

FACSIMIL DIN PASTELUL
LUNCA DIN MIRCEȘTI



BALTĂ ÎN LUNCA MIRCEŞTILOR

SFÎRŞIT DE TOAMNĂ

Oaspeții caselor noastre, cocostîrci și rîndunele,
Părăsit-au a lor cuiburi ș-au fugit de zile rele;
Cîrdurile de cucoare, înșirîndu-se-n lung zbor,
Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor.

Vesela verde cîmpie acu-i tristă, vestezită,
Lunca, bătută de brumă, acum pare ruginită;
Frunzele-i cad, zbor în aer, și de crengi se dezlipesc
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc.[1]

Din tuspatru părți a lumei se ridică-nalt pe ceruri,
Ca balauri din poveste, nouri negri plini de geruri.[2]

---

1 Asocierea căderii frunzelor cu destrămarea iluziilor e o comparație folosită de preromanticul francez Millevoye, a cărui poezie *La chute des feuilles* era bine cunoscută la noi (o tradusese căp. C. Ciocîrdia încă în 1837). O imagine apropiată direct de cea a lui Alecsandri găsim la același Millevoye, în *La fleur*: La même faux nous moissonne, / Nous cédons au même dieu: / Une feuille t'abandonne, / Un plaisir nous dit adieu. / Chaque jour le temps nous vole / Un goût, une passion, / Et chaque instant qui s'envole/ Emporte une illusion. — 2 Această comparație, ca și cea precedentă, din versurile 7—8, l-a nemulțumit pe S. Bod-

Soarele iubit s-ascunde, iar pe sub grozavii nori
Trece-un cîrd de corbi[3] iernatici prin văzduh croncănitori.

Ziua scade: iarna vine, vine pe crivăț călare!
Vîntul șuieră prin hornuri răspîndind înfiorare.
Boii rag, caii rănchează[4], cînii latră la un loc,
Omul, trist, cade pe gînduri și s-apropie de foc.

Mircești, 1867

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 3, 1 aprilie 1868. Ms. 1699, f. 5 r.v.

---

nărescu, întrucît, împotriva schemei clasice (apărate și de Titu Maiorescu în *O cercetare critică asupra poeziei române)*, în loc să concretizeze un termen abstract, procedează invers, raportînd concretul la un concept. Într-o scrisoare către I. Negruzzi, din 10 mai 1868, pedantul Bodnărescu se scandaliza neinspirat de „înădușirea procesului logic al gîndirilor prin fantezie". „Comparațiuni pe cît de nejuste pe atît de frumoase în aparență — adăuga el — prin care frumusață falsă răpesc întrucîtva, motiv că plac și nu se ia în samă greșala lor." Adevărul e că cele două comparații sînt admirabile și, în același timp, deplin ilustrative pentru limbajul figurat al lui Alecsandri, care prefera imaginile construite prin contiguitate celor rezolvate prin substituție. Să se observe simetria frazei poetice, bazată pe structura binară a comparației (un nume și un determinant sau două nume cu doi determinanți). — 3 Exemplu remarcabil de aliterație expresivă (repetare de consoane, în special inițiale, sugerînd obiectul zugrăvit, printr-o analogie de timbru). — 4 *Rînchează*, nechează (mold.).

IARNA

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspîndind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.[1]

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară![2]
Cu o zale[3] argintie se îmbracă mîndra țară:
Soarele rotund și palid se prevede pintre nori
Ca un vis de tinerețe pintre anii trecători.[4]

---

1 *Dalbi,* gingași (I. A. Candrea).— 2 Versul sugerează prin repetarea verbului și armonie imitativă amploarea de proporții cosmice a zăpezii. „Imaginația e o vreme îngrozită de putința unei ninsori totale, de sfîrșit de lume, pînă ce zurgălăul spulberă sinistrul vis" (G. Călinescu, *Idem*, p. 57).— 3 *Zale*, pluralul de la *za* (zauă), întrebuințat aci ca singular, deoarece forma monosilabă „za" ar fi stricat măsura, iar forma „zauă" ar fi provocat o coliziune vocalică („zauă argintie").— 4 Comparație celebră, inversînd din nou tiparul „clasic". N. Schelitti o reia într-o *Dedicațiune la musa lui Alecsandri* (*Convorbiri literare*, III, 15 iunie 1869: Ca un soare ce străbate/ Printre negrul văl de nori/ Astfel tu cu maiestate/ Te-arăți mie deseori.

Tot e alb pe cîmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopii înșirați se perd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele perdute sub clăbuci albii de fum.[5]

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgalăi.

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 3, 1 aprilie 1868.
Ms. 1699, f. 6. r.v.

---

5 Frecvența vocalei „a" și a altor vocale sonore („e" și „i") în primele două versuri sugerează orizontul deschis, vastitatea imensității albe în vreme ce acumularea lui „u" în ultimele două versuri aduce o notă sumbră, melancolică. Acordul între „vizual" și „fonic" — observat întîi de D. Caracostea — e în adevăr desăvîrșit. De remarcat și frecvența epitetului „alb", care intervine de trei ori în această strofă, de fiecare dată cu alt accent afectiv.

GERUL

Gerul aspru și sălbatic strînge-n brațe-i cu jălire
Neagra luncă de pe vale care zace-n amorțire[1];
El ca pe-o mireasă moartă[2] o-ncunună despre ziori
C-un văl alb de promoroacă[3] și cu țurțuri lucitori.

Gerul vine de la munte, la fereastră se oprește,
Și, privind la focul vesel care-n sobe strălucește,
El depune flori de iarnă pe cristalul înghețat,
Crini și roze de zăpadă ce cu drag le-a sărutat.[4]

Gerul face cu-o suflare pod de gheață între maluri,
Pune streșinelor casei o ghirlandă de cristaluri,

---

1 Personificarea gerului constituie temeiul întregii poezii. De notat că antropomorfizînd stihiile Alecsandri procedează în spiritul folclorului.— 2 Comparație sugerînd că raporturile dintre fenomenele naturii sînt guvernate de un „erotism" sui-generis.— 3 *Promoroacă* (mold.), chiciură.— 4 Gerul e strașnic, dar nu fioros: „nu reușește a fi lugubru cu consecvență, spre a ne provoca imagini repulsive" (Șerban Cioculescu, *op. cit.*, p. 101).

Iar pe fețe de copile înflorește trandafiri,
Să ne-aducă viu aminte de-ale verii înfloriri.

Gerul dă aripi de vultur cailor în spumegare
Ce se-ntrec pe cîmpul luciu, scoțînd aburi lungi pe ñare.
O! tu, gerule năprasnic, vin', îndeamnă calul meu
Să mă poarte ca săgeata unde el știe, și eu!

Apare în CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 3, 1 aprilie 1868. Ms. 1699, f. 7 r.v.

VISCOLUL

Crivăţul din meazănoapte vîjie prin vijelie,
Spulberînd zăpada-n ceruri de pe deal, de pe cîmpie.
Valuri albe trec în zare, se aşează-n lung troian
Ca nisipurile dese din pustiul african.

Viscolul frămîntă lumea!... Lupii suri ies după pradă,
Alergînd, urlînd în urmă-i prin potopul de zăpadă.
Turmele tremură; corbii zbor vîrtej, răpiţi de vînt[1],
Şi răchiţile se-ndoaie lovindu-se de pămînt.

Zberăt, raget, ţipet, vaiet, mii de glasuri spăimîntate[2]
Se ridică de prin codri, de pe dealuri, de prin sate,
Şi-n departe se aude un nechez răsunător...
Noaptea cade, lupii urlă... Vai de cal şi călător!

Fericit acel ce noaptea rătăcit în viscolire[3]
Stă, aude-n cîmp latrare şi zăreşte cu uimire

---

1 În acest vers accentul tonic intră în conflict cu accentul ritmic, discordanţă rară la Alecsandri, care a acordat totdeauna o mare importanţă corectitudinii prozodice.— 2 Exemplu de „stil-substantiv", frecvent utilizat de Iancu Văcărescu. L. Gáldi găseşte în acest vers un „accent aproape dantesc" (*Introducere în istoria versului românesc*, Buc., 1971, p. 204).— 3 „Elipsa verbului copulativ şi si-

O căsuță drăgălașă cu ferestrele lucind,
Unde dulcea ospeție îl întîmpină zîmbind![4]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 3, 1 aprilie 1868, și FOAIA SOȚIETĂȚII..., IV, nr. 5, 1 mai 1868. Ms. 1699, f. 8 r.v.

---

tuarea numelui predicativ pe primul loc servesc nu numai la respectarea măsurii, dar intensifică expresivitatea versului" (T. P. Iliașcenko, *Limba și stilul poeziei lui Vasile Alecsandri*, Chișinău, 1961, p. 109).— 4 „Nicăieri însă oroarea lui Alecsandri de a întîrzia în fața naturii sublime și sălbatice (aș spune: oroarea de oroare) nu apare mai limpede ca în strofa care termină pastelul *Viscolul*" (Tudor Vianu, *op. cit.*, p. 84).

SANIA

Zi cu soare, ger cu stele!... Hai, iubită, la primblare.
Caii muşcă-a lor zăbale, surugiul e călare;
Săniuţa, cuib de iarnă, e cam strimtă pentru doi...
Tu zîmbeşti?... Zîmbirea-ţi zice că e bună pentru noi.

Caii scutură prin aer sunătoarele lor salbe[1],
Răpind sania uşoară care lasă urme albe.
Surugiul chiuieşte; caii zboară ca doi zmei
Prin o pulbere de raze, prin un nour de scîntei.

Pe cîmpia înălbită, netedă, strălucitoare
Se văd insule de codri, s-aud cîni la vînătoare;
Iar în lunca pudruită cu mănunt[2] mărgăritar
Saltă-o veveriţă mică pe o creangă de stejar.

Acum trecem prin poiene, acum trecem prin zăvoaie;
Crengile-aninate-n cale ning steluţe şi se-ndoaie.

---

1 Exemplu admirabil de aliteraţie.— 2 *Mănunt*, mărunt (mold. arhaic).

Iată-o gingașă mlădiță cu șirag de mărțișori*...
Tu o rupi?... Ea te stropește cu fulgi albi răcoritori.[3]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 3, 1 aprilie 1868.
Ms. 1699, f. 9 r. v.

* Numele de mărțișori este dat crengilor de lozie îmbobocită cu muguri argintii. Românii le culeg și le anină în casele lor ca un semn iubit de primavară, în ziua de Florii [nota lui Alecsandri].

3 Detaliu plin de prospețime, care încheie pe o notă luminoasă și șăgalnică acest pastel de intensă jubilație, de desăvîrșită euforie vitală. „În nici o altă literatură nu există un cîntec mai desăvîrșit al fericirii ca în *Sania*" (I. A. Bassarabescu, în *Convorbiri literare*, 63, septembrie 1930).

MEZUL IERNEI

În păduri trăsnesc stejarii! E un ger amar, cumplit!
Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,
Iar zăpada cristalină pe cîmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scîrție sub picioare.

Fumuri albe se ridică în văzduhul scînteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestos[1],
Și pe ele se așează bolta cerului senină
Unde luna își aprinde farul tainic de lumină.[2]

O! tablou măreț, fantastic!... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.

1 Compararea spectacolului cosmic cu un „templu" a fost utilizată de Baudelaire în prima strofă a celebrului sonet *Correspondances*: La nature est un temple où de vivants piliers / Laissent parfois sortir de confuses paroles". La Alecsandri, după cum sugerează just L. Gáldi, tabloul „nu constituie altceva decît o variație asupra temei finale din *Miorița*" *(Op. cit.*, p. 204).— 2 Tablou memorabil al iernii admirat de G. Călinescu. „Teroarea fenomenului boreal i-a prilejuit lui Alecsandri cîteva strofe ce sînt

Munții sînt a lui altare, codrii organe[3] sonoare[4]
Unde crivățul pătrunde, scoțînd note-ngrozitoare.

Totul e în neclintire, fără viață, fără glas;
Nici un zbor în atmosferă, pe zăpadă—nici un pas;
Dar ce văd?... În raza lunei o fantasmă se arată...
E un lup ce se alungă după prada-i spăimîntată!

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 23, 1 februarie 1869,
Ms. 1699, f. 10, r.v. și Ms. 4710, f. 3 r.

---

mici capodopere" *(Op. cit.*, p. 57) și Șerban Cioculescu: „Sensibil la aspectele delectabile ale iernii, V. Alecsandri are însă și sentimentul neclintirii totale, al tăcerii absolute, al suspendării vieții, într-un cuvînt intuiția caracterului grandios al anotimpului" *(Op. cit.*, p. 102).— 3 *Organe* (sing. organ), harpe (arhaism).— 4 *Sonoare*, licență poetică justificată de rimă.

LA GURA SOBEI*

Așezat la gura sobei noaptea pe cînd viscolește,
Privesc focul, scump tovarăș, care vesel pîlpîiește
Și prin flacăra albastră vreascurilor de aluni
Văd trecînd în zbor fantastic a poveștilor minuni.

---

* Omer a compus *Iliada și Odiseea* din tradiții și poate chiar din fragmente de poeme poporale. Ariosto a scris fantastica epopee *Orlando* de pe legendele cavalerești răspîndite în Italia și ilustrate prin imaginația poporului iubitor de minuni.

Poporul dar este izvorul celor mai poetice creații, celor mai neperitoare opere; și poeții mari, carii apar ca niște rari meteori, nu sînt decît revelatorii măiestri a poeziei popoarelor concentrată în sînul lor.

Poveștile noastre reprezintă o comoară atît de bogată în iscodiri ingenioase, în imagini feerice, în flori de grațioasă poezie, că, de s-ar naște în România un nou Ariosto, el ar compune un poem de aceeași valoare neprețuită ca poemul lui *Orlando*.

În ele găsim o limbă armonioasă și perioade întregi versificate, încît lesne s-ar putea crede că poveștile ar fi poeme antice prozaite cu timpul. În ele aflăm producerile unui geniu fecund și original, precum: feți-frumoși cu părul de aur, fete de împărați atît de frumoase că par a fi rupte din soare, cai năzdrăvani ce zboară în naltul cerului, șerpi

Iată-o pasere măiastră, prinsă-n luptă c-un balaur;
Iată cerbi cu stele-n frunte carii trec pe punți de aur;
Iată cai ce fug ca gîndul; iată zmei înaripați
Care-ascund în mari palaturi mîndre fete de-mpărați.

Iată pajuri năzdrăvane care vin din neagra lume,
Aducînd pe lumea albă[1] Feți-Frumoși cu falnic nume;
Iată-n lacul cel de lapte toate zînele din rai...
Nu departe stă Pepelea[2] tupilat în flori de mai.

---

cu solzii de aur carii au cuiburi pline de petre scumpe, cerbi carii duc între coarne leagăn de zîne, paseri măiestre cu grai omenesc, pajuri ce locuiesc în fundul pămîntului, în lumea neagră, mere de aur care se prefac în palaturi împărătești, furci de argint care torc singure, poduri de oțel, copaci cu poame de rubin și de smarald etc., etc.
În ele mai întîlnim ființi fantastice care ne-au spăriat în copilăria noastră: balauri, zmei, urieși ca Sfarmă-Peatră și ca Strîmbă-Lemne, cîni cu dinții de criță... etc. În ele mai găsim zeii paganismului sub figuri de sfinte creștine: sfînta Mercure, sfînta Joie, sfînta Vinere, și pe mult frumoasa Ileana Cosînzana, imagina cea mai grațioasă ce a ieșit din inima poporului român.
Și dacă vom studia poveștile noastre cu luare-aminte, dacă le vom compara cu unele perioade din poemul *Orlando*, vom descoperi în cuprinsul lor diverse tablouri, scene și chiar eroi și eroine care figurează sub alte denumiri în opera lui Ariosto [nota lui Alecsandri].

1 „Neagra lume" și „alba lume" aparțin unei geografii fabuloase, ilustrînd cele două tărîmuri concurente, al răului și binelui.— **2** Echivalentul moldovenesc al lui Păcală.

Dar pe mine ce m-atrage, dar pe mine ce mă-ncîntă
E Ileana Cosînzeana!... în cosiță floarea-i cîntă.
Pînă-n ziuă stau pe gînduri și la ea privesc uimit,
Că-mi aduce viu aminte de-o minune ce-am iubit![3]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 3, 1 aprilie 1868.
Ms. 1699, f. 11 r.v.

---

3 Aluzie probabilă la Elena Negri.

BRADUL

Sus pe culme bradul verde
Sub zăpada albicioasă
Pintre negură se perde
Ca o fantasmă geroasă,

Și privește cu-ntristare
Cum se primblă prin răstoace[1]
Iarna pe un urs călare,
Iarna cu șepte cojoace.

El se scutură și zice:
„În zădar tu, vrăjitoare,
Aduci viforul pe-aice,
Aduci zile fără soare.

În zădar îngheți pămîntul,
Ucizi florile și stupii
Și trimiți moartea cu vîntul
Și trimiți foamea cu lupii.

În zădar a ta suflare
Apa-n rîuri o încheagă,

---

1 *Răstoace,* brațuri de rîuri, abătute din matcă și secate, în vederea prinderii peștilor.

Şterge urma pe cărare
Şi de mine țurțuri leagă.

În zădar aduci cu tine
Corbul negru şi prădalnic,
Şi din codrii cu jivine
Faci să iasă urlet jalnic.

În zădar, urgie crudă,
Lungeşti noaptea-ntunecoasă
Şi, rîzînd de-a lumei trudă,
Scurtezi ziua luminoasă.

În zădar îmi pui povară
De zăpadă şi de gheață.
Fie iarnă, fie vară,
Eu păstrez a mea verdeață!“[2]

CONVORBIRI LITERARE, VIII, nr. 11, 1 februarie 1875.

---

2 Poezie posterioară celorlalte pasteluri, de care diferă prin modalitate (formă monologică) şi prozodie (trohei populari octosilabici, însă cu rima încrucişată). N. Iorga, judecător aspru al *Pastelurilor*, fiindcă poetul e „inegal“ şi „cîntă pe nemeritele“, prețuia, în schimb, *Bradul* ca fiind o „întrupare sprintenă a iernii, pe care frunza veşnic înnoită cutează a o înfrunta“ (*Istoria literaturii româneşti contemporane*, Buc., 1934, p. 175).

SFÎRŞITUL IERNEI

S-a dus zăpada albă de pe întinsul țării,
S-au dus zilele Babei și nopțile vegherii*.
Cîmpia scoată aburi; pe umedul pămînt
Se-ntind cărări uscate de-al primăverii vînt.

Lumina e mai caldă și-n inimă pătrunde;
Prin rîpi adînci zăpada de soare se ascunde.
Pîraiele umflate curg iute șopotind
Și mugurii pe creangă se văd îmbobocind.

O Doamne! iată-un flutur ce prin văzduh se perde!
În cîmpul veșted iată un fir de iarbă verde

---

* Românul caracterizează sub forme poetice sau glumețe toate variațiile timpului. Astfel îi place a numi zilele Babei, zilele cele dentîi a lunei lui mart *(giboulées de Mars)*, pretinzînd că ele sînt nesuferite, ca o babă care se ceartă necontenit, și plînge, se bocește și nu lasă pe nime în pace. Însă adevărata denumire de zilele Babei e bazată pe sărbătoarea Dochiei (baba Dochia), ce cade la începutul lui mart. Acele zile sînt urmate de zilele cocostîrcului, a mieilor, a ciocîrliei, a rîndunelelor etc., care prevestesc reîntoarcerea în țară a paserilor pribegite de cu toamnă, și epoha naşterei mieilor [nota lui Alecsandri].

Pe care-ncet se urcă un galbin gîndăcel
Și sub a lui povară îl pleacă-ncetinel.[1]

Un fir de iarbă verde, o rază-ncălzitoare,
Un gîndăcel, un flutur, un clopoțel în floare,
După o iarnă lungă ș-un dor nemărginit
Aprind un soare dulce în sufletul uimit![2]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 3, 1 aprilie 1868, Ms. 1699, f. 12 r.v.

1 Notație ades citată spre a ilustra atenția poetului pentru mișcările miniaturale și justețea spiritului său de observație. Tudor Vianu căuta să demonstreze tehnica „impresionistă" a scriitorului relevînd „preciziunea detaliului": „Nu înțelesuri adînci și simboluri caută Alecsandri în natură, nu! el vrea să se îmbete numai de forța și adevărul lucrurilor concrete, chiar ale celor mai mici... Dar cum se numește această atitudine care elimină din considerarea naturii urma oricărui gînd, patetic sau dramatic, a oricărei intenţiuni? În pictură se numește *impresionism*" *(op. cit.)*.— 2 Aici cu sensul de *mişcat*.

OASPEȚII PRIMĂVERII

În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,
La răsărit, sub soare, un negru punt s-arată!
E cocostîrcul tainic în lume călător,
Al primăverii dulce iubit prevestitor.

El vine, se înalță, în cercuri line zboară
Și, răpide ca gîndul, la cuibu-i se coboară;
Iar copilașii veseli, cu peptul dezgolit,
Aleargă, sar în cale-i și-i zic: Bine-ai sosit!

În aer ciocîrlia, pe casă rîndunele,
Pe crengile pădurii un roi de păsărele
Cu-o lungă ciripire la soare se-ncălzesc
Și pe deasupra bălții nagîții[1] se-nvîrtesc.

Ah! iată primăvara cu sînu-i de verdeață!
În lume-i veselie, amor, sperare, viață,

---

1 *Nagîț*, pasăre de baltă, de mărimea unui porumbel, cu o creastă de pene pe cap, numită și ciovlică.

Și cerul și pămîntul preschimbă sărutări[2]
Prin raze aurite și vesele cîntări!

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 3, 1 aprilie 1868, sub titlul *Primăvara*. Ms. 1699, f. 13 r.v.

---

2 Vezi și poezia *8 mart* din ciclul *Lăcrimioare*: *„Pămîntul și cerul ca doi frățiori / Își dă sărutare prin stele și flori"*. Imagini similare și în *Balta*, *Vînătorul*, *Gerul*. Explicarea coeziunii universale prin atracție erotică (vz. și *Introducerea*, p. 47) fusese propusă și de Iancu Văcărescu în *Primăvara amorului*: *„Prin armonie nespusă / De acord unsunător / Firea e-n mișcare pusă :/ Orice ton răsun — amor"*. Ipoteza lui Ch. Drouhet că ar fi la mijloc influența unui pasaj din *Georgicele* lui Vergiliu (cartea a II-a, v. 325 și urm.) sau a cîtorva versuri din *Jocelyn* a lui Lamartine nu se întemeiază pe nici o probă și pare puțin plauzibilă.

CUCOARELE

Din cea zare luminoasă vine-un lung șir de cucoare
Aducînd pe-aripi întinse calde raze de la soare;
Iată-le deasupra noastră, iată-le colo sub nor,
În văzduh călăuzite de-un pilot, bătrîn cocor.

Ele vin din fundul lumii, de prin clime înfocate,
De la India Brahmină unde fearele-ncruntate[1],
Pardoși[2], tigri, șerpi gigantici stau în jungli[3] tupilați,
Pîndind noaptea elefanții cu lungi trombe înarmați.

Fericite călătoare! zburînd iute pe sub ceruri,
Au văzut în răpigiune ale Africei misteruri,
Lacul Cead[4] și munții Lunii[5] cu Pustiu-ngrozitor,
Nilul alb[6] cărui se-nchină un cumplit negru popor.

---

1 *Încruntate,* pline de sînge, cumplite.— 2 *Pardoși,* leoparzi.— 3 *Jugli* (sing. juglu), jungle.— 4 Mare lac în Africa Centrală (25.000 km²), așezat la hotarele a patru state: Niger, Nigeria, Camerun și Ciad.— 5 Munți din Africa Orientală, din regiunea marilor lacuri.— 6 Numele pe care-l poartă Nilul după intrarea sa pe teritoriul Sudanului, de la primirea afluentului Bahr-el-Ghazel. Nu e exclus, cum presupunea E. Rădulescu-Pogoneanu, ca Alecsandri să fi urmărit o antiteză între Nilul „alb" și „negru" popor.

Călătoare scumpe mie!... Au lăsat în a lor cale
Asia cu-a sale rîuri, Cașemirul[7] cu-a sa vale,
Au lăsat chiar Ceylanul, mîndra insulă din rai,
Și revin cu fericire pe al țării dulce plai!

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 3, 1 aprilie 1868.
Ms. 1699, f. 15, r.v.

---

7 Regiune în partea nord-vestică a subcontinentului indian, întinzîndu-se pînă la masivul Himalaia, împărțită azi între India și Pakistan.

NOAPTEA

Noaptea-i dulce-n primăvară, liniștită, răcoroasă
Ca-ntr-un suflet cu durere o gîndire mîngăioasă.
Ici, colo, cerul dispare sub mari insule de nori
Scuturînd din a lui poale lungi și răpizi meteori.[1]

Pe un deal în depărtare un foc tainic strălucește
Ca un ochi roș de balaur care-adoarme și clipește.
Sînt păstori în șăzătoare, sau vro ceată de voinici?
E vro tabără de care, sau un rond de tricolici?*

Către munți pin întuneric un lung bucium se aude.
El aminte[2] suvenirul celor timpuri negre, crude,
Cînd din culme-n culme noaptea buciumele răsunau
Și la lupte sîngeroase pe români îi deșteptau.

---

* Tricolicii fac parte din lumea fantastică a strigoilor, a moroilor, a vîrcolacilor (vîrcolici), a sburătorilor etc., carii apar în basmele și în superstițiile poporale [nota lui Alecsandri].

1 Aci are sensul de fulgere.— 2 *Aminte,* formă contrasă a lui amintește.

Acum însă viața-i lină; țara doarme-n nepăsare!
Cînd și cînd un cîne latră la o umbră ce-i apare,
Și-ntr-o baltă mii de broaște în lung hor[3] orăcăiesc
Holbînd ochii cu țintire la luceafărul ceresc!

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 6, 15 mai 1868. Ms. 1699, f. 17, r.v.

---

3 *Hor*, cor.

DIMINEAȚA

Ziori de ziuă se revarsă peste vesela natură
Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură.
În curînd și el apare pe-orizonul aurit
Sorbind roua dimineții de pe cîmpul înverzit.

El se-nalță de trei suliți[1] pe cereasca mîndră scară
Și cu raze vii sărută june flori de primăvară,
Dedițel și viorele, brebenei și toporași
Ce răzbat prin frunzi uscate și s-arată drăgălași.

Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă.
Păsărelele-și dreg glasul prin huceagul[2] de sub luncă.
În grădini, în cîmpi, pe dealuri, prin poiene și prin vii
Ard movili buruienoase, scoțînd fumuri cenușii.

Caii zburdă prin ceairuri; turma zbeară la pășune;
Mieii sprinteni pe colnice fug grămadă-n răpigiune,

---

1 Măsură populară a înălțimii soarelui pe boltă, în funcție de locul unde răsare.— 2 *Huceag*, crîng, pădurice măruntă și deasă.

Și o blîndă copiliță, torcînd lîna din fuior,
Paște bobocei de aur lîng-un limpede izvor.[3]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 6, 15 mai 1868. Ms. 1699, f. 16, r.v.

3 Alecsandri modernizează, cu o tehnică net superioară, viziunea euforică a dimineții din finalul *Primăverii amorului* de Iancu Văcărescu.

TUNETUL

Pe lanul lung și verde cu grîul răsărit
O umbră călătoare se-ntinde-ncet și trece
Precum un rîu de munte cînd gheața s-a topit
Se varsă peste maluri, cîmpiile să-nece.[1]

E umbra unor nouri albii, ușori, mănunți,
Ce lunecă sub soare, clădind un lanț de munți;
Ei vin în mezul zilei c-un surd și tainic sunet
Și, ca semnal de viață, aprind în cer un tunet.

Văzduhul bubuiește!... pămîntul desmorțit
Cu mii și mii de glasuri semnalului răspunde,
Și, de asprimea iernei simțîndu-se ferit,
De-o nouă-ntinerire ferice se pătrunde.

---

1 Rime încrucișate reprezentînd în ciclul *Pastelurilor* o excepție de la regulă. În adevăr, 30 poezii au rima împerecheată și numai 10 rima încrucișată. Dacă avem în vedere *Pastelurile* propriu-zise, proporția apare și mai inegală: 27 poezii cu rima alăturată și numai 3 cu rima încrucișată.

La răsărit urare! urare la apus!
Un cîrd de vulturi ageri, rotindu-se pe sus,
Se-nalță ca s-asculte mult vesela fanfară
Ce buciumă prin nouri frumoasa primăvară.[2]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 6, 15 mai 1868. Ms. 1699, f. 14, r.v.

2 Comparație de tip „homeric", cu termenul-referință larg dezvoltat, aducînd aminte de un pasaj celebru din *Aprodul Purice* de C. Negruzzi.

FLORIILE

Iată zile-ncălzitoare
După aspre vijelii!
Vin Floriile cu soare
Și soarele cu Florii.[1]

Primăvara-ncîntătoare
Scoate iarba pe cîmpii.
Vin Floriile cu soare
Și soarele cu Florii.

Lumea-i toată-n sărbătoare,
Ceru-i plin de ciocîrlii.
Vin Floriile cu soare
Și soarele cu Florii.

Păcat, zău, de cine moare,
Și ferice de cei vii!
Vin Floriile cu soare
Și soarele cu Florii.

---

1 Refrenul — ca procedeu stilistic — e utilizat o singură dată în *Pasteluri*, în această poezie de un pronunțat caracter cantabil.

Copiliță, nu vrei oare,
Nu vrei cu mine să vii,
Cînd Floriile-s cu soare
Și soarele cu Florii?

Să culegem la răcoare
Viorele albăstrii?
Hai! Floriile-s cu soare
Și soarele cu Florii.

Eu ți-oi da de orice floare
Mii de sărutări și mii
Hai! Floriile-s cu soare
Și soarele cu Florii.

Iar tu, dulce zîmbitoare,
Te-i face că te mănii...
Hai! Floriile-s cu soare
Și soarele cu Florii.

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 6, 15 mai 1868. Ms. 1699, f. 18, r.v.

PAŞTELE

De Paşti în satul vesel căsuţele-nălbite
Lucesc sub a lor malduri[1] de trestii aurite
Pe care cocostîrcii, înfipţi într-un picior,
Dau gîtul peste aripi, tocînd[2] din ciocul lor.

Un scrînciob mai la vale pe lîngă el adună
Flăcăi şi fete mîndre ce rîd cu voie bună;
Şi-n sunet de vioare, de cobze şi de nai
Se-ntoarce hora lină, călcînd pe verde plai.

Bătrîni cu feţe stinse, români cu feţe dalbe,
Romînce cu ochi negri şi cu ştergare albe[3]
Pe iarba răsărită fac praznic la un loc,
Iar pe-mpregiur copiii se prind la luptă-n joc.

---

1 *Malduri* (mold.), maldăre, grămezi.— 2 *Tocînd*, „glasul" berzei produs prin lovirea repetată a celor două părţi ale ciocului.— 3 Antiteza din acest vers i se părea lui G. Călinescu „o simplă obişnuinţă retorică, fără vreo îndreptăţire de fond". Ch. Drouhet bănuia o influenţă a *Orientalelor* lui Victor Hugo, unde contrastul de culori decurge din „cerinţele unei iubiri excesive de simetrie antitetică" şi nu în funcţie de „datele oferite de realitate". În genere,



CASA BĂTRÎNEASCĂ DE LA MIRCEŞTI

VII

Noapte de iernă

În păduri trosnesc stejarii! E un ger amar, cumplit.
Stelele par îngheţate, cerul pare oţelit,
Iar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi şi scârţie sub picioare.

Fumurile se ridică în văzduhul scânteios
Ca colonele înalte unui templu măiestos
Şi pe ele se reazemă bolta cerului senină.
Unde luna îşi ascunde farul tainic de lumină.



NOAPTE DE IARNĂ. FACSIMIL

Şi scrînciobul se-ntoarce, purtînd în legănare
Părechi îmbrăţişate cu dulce înfocare,
Ochiuri scînteitoare şi gingaşe zîmbiri
Ce viu răspînd[4] în aer electrice luciri.

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 6, 15 mai 1868, Ms. 1699, f. 19 r.v.

---

elementul coloristic apare în *Pasteluri* simplificat, redus la confruntarea alb-negru. „Pe cît e de bogată materia interesînd simţul temperaturii, pe atît de simplificat este elementul vizual, în special coloristic. În afară de cer, care e «albastru», şi de cîmp, care este «verde», s-ar putea afirma că în *Pasteluri* realitatea vizuală este «albă» sau «neagră» şi numai rareori aurie" (G. Călinescu, *Op. cit.*, p. 65). O antiteză similară celei discutate în *La gura sobei*.— **4** Formă nesufixată la prezent, des folosită de Alecsandri (idem, *Mandarinul*, versul 8).

PLUGURILE

Noroc bun!... Pe cîmpul neted ies românii cu-a lor pluguri!
Boi plăvani în cîte șease trag, se opintesc în juguri.
Brațul gol apasă-n coarne; ferul taie brazde lungi
Ce se-nșiră-n bătătură[1] ca lucioase, negre dungi.[2]

Treptat cîmpul se umbrește sub a brazdelor desime;
El răsună-n mare zgomot de voioasa argățime,
Iar pe lanul ce în soare se zvîntează fumegînd,
Cocostîrcii cu largi pasuri calcă rar și meditînd.

Acum soarele-i l-ameazi; la pămînt omul se-ntinde;
Cîrd de fete și neveste de la sat aduc merinde;
Plugul zace-n lan pe coaste, iar un mîndru flăcăoaș
Mînă boii la izvoare și îi paște la imaș.

---

1 *Bătătură*, loc bătătorit în fața casei, pe care nu crește iarbă. Prin extensiune, ogradă, curte. Aici cu sensul de ogor, arătură (accepție neînregistrată nici de I. A. Candrea, nici de *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958).— 2 Criticul H. Sanielevici, mare admirator al *Pastelurilor* remarca „sunetele aspre, virile, potrivite cu subiectul" și „gravitatea epică" a acestei strofe.

Sfîntă muncă de la ţară, izvor sacru de rodire,
Tu legi omul cu pămîntul în o dulce înfrăţire!...[3]
Dar lumina amurgeşte, şi plugarii cătră sat
Haulind pe lîngă juguri se întorc de la arat.[4]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 6, 15 mai 1868. Ms. 1699, f. 24, r.v.

---

3 Apologie a muncilor cîmpului, de tip vergilian.— 4 Compară versurile lui G. Coşbuc din *Noapte de vară*: *„Care cu poveri de muncă/ Vin încet şi scîrţîind;/ Turmele s-aud mugind / Şi flăcăii vin pe luncă/ Hăulind.“*

SĂMĂNĂTORII

Sămănătorii harnici, cu sacul subsuoară,
Pășescu-n lungul brazdei pe fragedul pămînt;
Pe culme, pe vălcele se suie și coboară
Zvîrlind în a lor cale semința după vînt.

„O mie!“ zice unul menind cu veselie.
„Noroc și roadă bună!“ adaoge un alt.
„Ca vrabia de toamnă[1] rotund spicul să fie!
Ca trestia cea naltă să fie paiul nalt!

Din ziori și pînă-n noapte tot grîul să răsară;
În el să se ascundă porumbii osteniți,
Și cînd flăcăi și fete vor secera la vară,
În valuri mari de aur să-noate rătăciți!“[2]

Sămănătorii veseli spre fund înaintează,
De-a curmezișul brazdei boroanele[3] pornesc,
Și grapele spinoase de-aproape le urmează,
Îngroapă-ncet sămința și cîmpul netezesc.

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 6, 15 mai 1868.
Ms. 1699, f. 30, r.v.

---

1 Ca vrabia îngrășată din tot ce a consumat în timpul verii.— 2 Sugestivă imagine a belșugului agricol. —3 *Boroană* (mold.), grapă cu dinți de fier sau de lemn.

RODICA

Purtînd cofiță cu apă rece
Pe ai săi umeri albi, rotunzori,
Juna Rodică voioasă trece
Pe lîngă junii sămănători.

Ei cu grăbire îi sar în cale,
Zicînd: „Rodică, floare de crin,
În plin să-ți meargă vrerile tale,
Precum tu, dragă, ne ieși cu plin!*

S-ajungi mireasă, s-ajungi craiasă!
Calea să-ți fie numai cu flori,
Și casa casă, și masa masă
Și sînul leagăn de pruncușori!"

Cu grîu de aur ei o presoară,
Apoi cofița întreagă-o beu.

* A ieși cu plin dinaintea unui călător sau muncitor este un semn de bun ogur (tradiție poporală) [nota lui Alecsandri].

Copila rîde și-n cale-i zboară,
Scuturînd grîul din părul său.[1]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 6, 15 mai 1868
Ms. 1699, f. 31, r.v.

---

1 Poezia a prilejuit opinii extrem de contradictorii. T. Maiorescu o citează în întregime în *Direcția nouă* — după cum am mai arătat — ca exemplu de grație și naivitate. În schimb, G. Ibrăileanu o consideră drept „una din cele mai slabe poezii ale lui Alecsandri... o falsificare extraordinară a țărănimii noastre" (*Curs de istoria literaturii române moderne*, litogr., Iași, 1927, p. 343). H. Sanielevici, critic ce debutase sub semnul lui Gherea, și-și recunoștea explicit o formație marxistă, nu ezită să laude *Rodica*, situîndu-se pe aceeași linie cu un anume I. Ascar, semnatarul unui articol din *Vieața*, nr. 36, 1894, care lua apărarea poeziei împotriva unor interpretări de tip sociologist. „Mărturisesc că-mi place acest pastel — scria Sanielevici — al cărui ritm amintește un menuet ... însă nu-l pot citi fără să dau glasului o ușoară nuanță de parodie" (*Noi studii critice*, București, 1920, p. 152). Un atac fulminant împotriva convenționalismului poeziei, de excelentă vervă polemică, a dat Vladimir Streinu: „Această poezie atît de artificioasă și «gătită», ca o fată de țară, care, mergînd la tîrg, își bagă mai întîi nasul în sacul cu făină și apoi obrazul în cel de boia de ardei, este dată încontinuu drept mostră de viață rustică românească" (*Pagini de critică literară*, I, București, 1968, p. 375). În schimb, G. Călinescu se situează pe o poziție opusă: „Contemporanii au fost entuziasmați și nu fără o rațiune. Imaginea unei Ceres române, întemeiată pe tradiția folclorică, era grațioasă, deși insuficientă sub raportul plastic" (*Op. cit.*, p. 61).

LUNCA DIN MIRCEŞTI

Bate vînt de pimăvară şi pe muguri[1] îi deschide;
Vîntul bate, frunza creşte şi voioasă lunca rîde.
Sub verdeaţa dragalaşă dispar crengile pe rînd
Şi sub crengile umbroase mierla sare şuierînd.

O! minune, farmec dulce! O! putere creatoare!
În oricare zi pe lume iese cîte-o nouă floare,
Ş-un nou glas de armonie completează imnul sfînt
Ce se-nalţă către ceruri de pe veselul pămînt.[2]

Tot ce simte şi viază[3], feară, pasere sau plîntă,[4]
În căldura primăverii naşte, saltă, zboară, cîntă.
Omul îşi îndreaptă pasul către desul stejăriş
Unde umbra cu lumina se alungă sub frunziş.

El se duce după visuri; inima lui creşte plină
De o sacră melodie, melanholică, divină,

---

1 Eroare gramaticală: prepoziţia *pe* cu acuzativul se întrebuinţează numai înaintea numelor de persoane sau fiinţe.— 2 Ch. Drouhet constata o asemănare între aceste versuri şi un pasaj din *Contemplations* de Victor Hugo (cartea I, IV). 3 Formă veche, atestată la Coresi şi Dosoftei, reluată în sec. al XIX-lea de Asachi, Heliade, dar folosită, pe lîngă Alecsandri, şi de Caragiale.— 4 *Plîntă*, plantă.

De o tainică vibrare, de-un avînt inspirător
Ce-i aduc în pept suspinuri și-n ochi lacrimi de amor.

Este timpul renvierii, este timpul rennoirei,
Ș-a sperărei zîmbitoare, ș-a plăcerei, ș-a iubirei,
Paserea-și gătește cuibul, floarea mîndrele-i colori,
Cîmpul via sa verdeață, lanul scumpele-i comori.

Sus, paingul[5] pe un frasin, urzind pînza-i diafană,
Cu-al său fir de-argint subțire face-o punte-aeriană,
Iar în leagăn de matasă gangurul misterios
Cu privighitoarea dulce se îngînă-armonios.

Jos pe la tulpini, la umbră, fluturii, flori zburătoare,
Se-ndrăgesc în părechere pe sîn alb de lăcrimioare,
Și, ca roi de petre scumpe, gîndăceii smăltuiți
Strălucesc, vie comoară, pe sub ierburi tăinuiți.

O pătrunzătoare șoaptă umple lunca, se ridică.
Ascultați!... stejarul mare grăiește cu iarba mică,
Vulturul cu ciocîrlia, soarele cu albul nor,
Fluturul cu plînta, rîul cu limpidele izvor.

Și stejarul zice ierbei: Mult ești vie și gingașă!
Fluturașul zice floarei: Mult ești mie drăgălașă![6]
Vulturul uimit ascultă ciocîrlia ciripind;
Rîu, izvoare, nouri, raze se împreună iubind.

---

5 *Paing*, păianjen (mold.).— 6 Relevînd o altă coincidență de expresie Alecsandri—Hugo, pe baza acestor două versuri, Drouhet se întreba: „Oare numai identitatea dispozițiilor sufletești cu care ambii poeți cîntă natura să fi prilejuit aflarea acelorași trăsături pentru a zugrăvi învierea ei primăvara?“ Răspunsul său (ca și al nostru) e pozitiv: „Se poate!“

Luncă, luncă! dragă luncă! rai frumos al țării mele,
Mîndră-n soare, dulce-n umbră, tainică la foc de stele!
Cu grădinele Armidei[7] ai un farmec răpitor
Și Siretul te încinge cu-al său braț dismierdător.

Umbra ta răcoritoare, adormindă, parfumată,
Stă aproape de lumină, prin poiene tupilată.
Ca o nimfă pînditoare de sub arbori înfloriți,
Ea la sînul ei atrage călătorii fericiți.

Și-i încîntă, și-i îmbată, și-i aduce la uitare
Prin o magică plăcere de parfum și de cîntare,
Căci în tine, luncă dragă, tot ce are suflet, grai,
Tot șoptește de iubire în frumoasa luna mai![8]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 5, 1 mai 1869. Ms. 1699, f. 20 r.-21 v. și ms. 4710 f. 5 r. – 6 r.

---

7 Eroina lui Tasso din *Gerusalemme liberata*, se servise de puterile ei magice ca să creeze într-o insulă depărtată niște grădini mirifice, drept decor al iubirii ei cu Renaud.— 8 Grație *Pastelurilor* lunca din Mircești a devenit un loc sacru al poeziei, un teritoriu privilegiat în vasta topografie a literaturii noastre. Exemplu: *Lunca din Mircești*, semnată de D. Petrino în *Convorbiri literare*, 1 aprilie 1874: *„Plutind cu-aripi de soare pe-ntinsa vecinicie / Cu fruntea în lumină, poet fermecător, / Tu ești a armoniei supremă armonie, / Tu ești al poeziei echo nemuritor / Și tu ce conduci chorul cetelcr îngerești / Ești bardul României din lunca din Mircești"*.

MALUL SIRETULUI

Aburii ușori a nopții ca fantasme se ridică
Și, plutind deasupra luncii, pintre ramuri se despică.
Rîul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur[1]
Ce în raza dimineții mișcă solzii lui de aur.[2]

Eu mă duc în faptul zilei, mă așez pe malu-i verde
Și privesc cum apa curge și la cotiri ea se perde,
Cum se schimbă-n vălurele pe prundișul lunecos,
Cum adoarme la bulboace, săpînd malul năsipos.

Cînd o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Cînd o mreană saltă-n aer după-o viespe sprintioară,
Cînd sălbaticele rațe se abat din zborul lor,
Bătînd apa-ntunecată de un nour trecător.[3]

---

1 Alecsandri a mai utilizat aceeași comparație în *Bosforul*, din ciclul *Suvenire*: *„Dormea în liniștire Bosforul fără valuri/ ...Ca un balaur verde în lupte ostenit"*.— 2 „Cele două versuri de încheiere a cadrului și a momentului contemplativ au măiestria — rar întîlnită — a concentrării pe un singur element, care să puncteze contrastant dinamica stării sufletești" (G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969, p. 475).— 3 „Simplă observație, dar atît de nimerită că te pironește parcă în loc... Iată notații reale, ce nu pot fi simțite și prinse decît de un om care a trăit

Şi gîndirea mea furată se tot duce-ncet la vale
Cu cel rîu care-n veci curge, făr-a se opri din cale.
Lunca-n giuru-mi clocoteşte; o şopîrlă de smarald
Cată ţintă, lung la mine, părăsind năsipul cald.[4]

CONVORBIRI LITERARE, III, nr. 5, 1 mai 1869, Ms. 1699, f. 22 r.v. şi ms. 4710 f. 9 r.

---

mult la ţară, care a cunoscut şi a iubit sălbătăciunile pămîntului, plantele şi apele" (Ion Pillat, *Op. cit.*). — 4 Poezia a fost mult apreciată de comentatori. B. P. Hasdeu a remarcat-o imediat după publicare. G. Marinescu, discipol al lui M. Dragomirescu socotea în sinteza sa critică (de valoare redusă), *Pastelul în poezia românească (Convorbiri critice*, 1910, nr. 3) că *Malul Siretului* e cel mai obiectiv dintre pastelurile lui Alecsandri şi, de aceea, cel mai bun. G. Ibrăileanu constata şi el (în 1927) că, spre deosebire de alte poezii ale ciclului, în care Alecsandri „se luptă între banal şi original", *Malul Siretului* e o bucată „în adevăr frumoasă", una din cele mai izbutite *(Op. cit.*, p. 341). Observînd că întreaga poezie „este făcută din simple înfăţişări accidentale ale naturii", evitînd „esenţialul", Tudor Vianu subliniază că „finalul evită şi el cu dibăcie orice trăsătură care ar putea închega într-un tot necesar tabloul, şi de aceea frînge deodată leneşul ritm interior care se statornicise în versurile anterioare, pentru a nota încă o trăsătură accidentală" *(Gîndirea, art. cit.)*.

FLORI DE NUFĂR

Prin trestia din baltă ce-n aer se mlădie
Răsună-n dimineață o tainică-armonie.
Sînt zîne ce se scaldă în fragedele ziori?
Nu-s zîne, dar copile, a zînelor surori.

Verginile în apă intrat-au cu sfială
Ș-acum se joacă vesel în dulcea-i răcoreală,
Șoptind, privind în undă albastrul cer senin,
Umplînd cu flori de nufăr cămeșa de la sîn.

O rază aurie prin stuhul des pătrunde
Și gingaș luminează în cuibul ce le-ascunde
Comori de tinerețe, comori de fericiri,
Încîntătoare forme de albe năluciri.

Priviți! cetatea verde se mișcă, se deschide.
O mîndră copiliță apare, iese, rîde
Și lunecă...[1] deodată, rotunzi și albiori,
Apar la foc de soare doi nufări plutitori.

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 23, 1 mai 1869, Ms. 1699, f. 26 r.v. și ms. 4710, f. 3 v.

1 Rar exemplu de „enjambement" (încălecare) — prelungirea unei propoziții dincolo de granița versului. Perfecta concordanță propozițiune-vers, care constituie regula de bază în *Pasteluri*, împinge la monotonie, dar întărește caracterul de armonie clasică al compoziției.

CONCERTUL ÎN LUNCĂ

În poiana tainuită unde zbor luciri de lună,
Floarea oaspeților Luncii cu grăbire se adună
Ca s-asculte-o cîntăreață revenită-n primăvară
Din străinătatea neagră unde-i viața mult amară.

Roi de flacări ușurele, lucioli[1] scînteitoare
Trec în aer, stau lipite de *luminărele*-n floare*,
Răspîndind prin crengi, prin tufe, o văpaie albăstrie
Ce mărește-n mezul nopții dalba luncii feerie.

Iată vin pe rînd, păreche, și pătrund cole-n poiană
Bujorelul vioi, rumen, cu năltuța *odoleană*,[2]

* *Luminările-n floare* sînt florile numite „Luminărica Domnului" [nota lui Alecsandri].

1 *Lucioli*, licurici.— 2 *Odoleană*, plantă cu flori trandafirii sau albe, ce crește prin fînețe și locuri umede; în unele părți femeile de la țară le poartă la brîu, ca să le aducă noroc în dragoste.

Frățiori[3] și *romănițe* care se ațin la drumuri,
Clopoței și *măzărele*[4] îmbătate de parfumuri.

Iată frageda *sulcină*,[5] *stelișoare*,[6] *blînde nalbe*,
Urmărind pe *busuiocul* iubitor de sînuri albe,
Dediței[7] și *garofițe* pîrguite-n foc de soare,
Topoarași ce se închină gingașelor *lăcrimioare*.

Vine *cimbrul* de la cîmpuri cu *fetica*[8] de la vie,
Nufărul din baltă vine întristat, fără soție,
Și cît el apare galbin, oacheșele *viorele*
Se retrag de el departe, rîzînd vesel între ele.

În poiană mai vin încă elegante floricele,
Unele-n *condurii doamnei*[9] și-n *rochiți de rîndunele*,

---

3 *Frățior*, plantă cu flori albe-roșietice, numită și ciormoiag, grîul prepeliței sau miază-noapte.— 4 *Măzărele* (sing. măzăriche), din cele patru plante cunoscute sub acest nume e probabil că Alecsandri se referă la soiul „Vicia silvatica", denumit încă borceag, care crește prin pădurile de la munte (tulpina agățătoare, flori măricele, alburii și violete).— 5 *Sulcină*, plantă ierboasă, cu flori galbene mirositoare, numită încă molotru sau trifoi mare; florile ei se pun printre rufe spre a le da un miros plăcut.— 6 *Stelișoară*, steliță vînătă sau ochiul boului (plantă cu flori albastre, dispuse în capitule, care crește prin mărăcinișuri și locuri pietroase).— 7 *Dediței* (dedeței), plantă ierboasă, veninoasă, cu flori mari în formă de clopot, întrebuințată la țară pentru colorat.— 8 *Fetica*, plantă ierboasă, cu flori mici albe-albăstrii, care se folosește uneori ca salată.— 9 *Condurul Doamnei*, plantă agățătoare, originară din America de Sud, cultivată pentru florile ei mari, galbene roșcate, numită încă și Călțunaș.

Altele purtînd în frunte, înșirate pe o rază,
Picături de rouă vie care-n umbră scînteiază.

Ele merg, s-adună-n grupe, se feresc de buruiene
Și privesc sosind prin aer sburători cu mîndre pene,
Dumbrăvenci[10], ganguri[11] de aur ce au cuiburi de matasă,
Ciocîrlii, oaspeți de soare, rîndunele-oaspeți de casă.

Mierle vii șuierătoare, cucul plin de îngîmfare,
Gaița ce imitează orice sunete bizare,
Stigleți, presuri, macalendri ce prin tufe se alungă
Și duioase turturele cu dor lung, cu jale lungă.

Iată vin și gîndăceii în hlamide smălțuite;
Iată grieri, iată fluturi cu-aripioare pudruite,
Și culbeci care fac coarne purtîndu-și casa-n spinare...
La ivirea lor poiana clocotește-n hohot mare.

Iată-n urmă și albine aducînd în gură miere...
Sburătorii gustă-n grabă dulcele rod cu plăcere,
Apoi sorb limpidea rouă din a florilor potire
Șoptind florilor în taină blînde șoapte de iubire.

Dar, tăcere!... Sus pe-un frasin un lin freamăt se aude!...
Toți rămîn în așteptare. Cîntăreața-ncet prelude.[12]
Vîntul tace, frunza deasă stă în aer neclintită...
Sub o pînză de lumină lunca pare adormită.

---

10 *Dumbrăveancă*, pasăre cu pene albastre-verzui și ciocul negru trăind prin păduricile de lîngă rîuri.— 11 *Gangur* (grangur), pasăre cîntătoare, cu penele galbene.— 12 Aici cu sensul de: începe să cînte.

În a nopții liniștire o divină melodie
Ca suflarea unui geniu pintre frunzi alin adie
Și tot crește mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă,
Pîn' ce umple-ntreaga luncă de-o vibrare-armonioasă.

Gînditoare[13] și tăcută luna-n cale-i se oprește.
Sufletul cu voluptate în estaz adînc plutește,
Și se pare că s-aude prin a raiului cîntare
Pe-ale îngerilor harpe lunecînd mărgăritare.

E privighitoarea dulce care spune cu uimire[14]
Tainele inimei sale, visul ei de fericire...
Lumea-ntreagă stă pătrunsă de-al ei cîntic fără nume...
Macul singur, roș la față, doarme dus pe ceea lume![15]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 23, 1 februarie 1868.
Ms. 1699, f. 32 r—34 r și ms. 4710, f. 1 r—2 r.

---

13 Epitetul *gînditoare* îl va folosi și G. Coșbuc: „*Iat-o! Plină despre munte / Se înalță-ncet, încet / Gînditoare, ca o frunte / De poet*".— 14 *Cu uimire*, cu emoție.— 15 Socotindu-l pe Jean Jacques Rousseau „ca un făuritor al generalității spiritului lui Alecsandri, nu ca furnizor de teme izolate", G. Bogdan-Duică sugera ipoteza unei influențe rousseau-iste asupra *Concertului în luncă*, admițînd totuși că e vorba de „una din poeziile cele mai naționale ale lui Alecsandri" (*Societatea de mîine*, nr. 23—24, 1925, p. 404). O apreciere nuanțată a *Concertului* a dat I. Călugăru: „O suavă melancolie străbate pastelul lui Alecsandri și se așterne peste strofe. Delicatețea tonului și frăgezimea poemului salvează stîngăcia vocabularului și anumita dulcegărie a diminutivelor de care abuza poetul" (*Adevărul literar și artistic*, 25 dec. 1938).

VÎNĂTORUL

Vînătorul pleacă grabnic la a ziorilor ivire
Şi pe soare, falnic oaspe, îl salută cu iubire.
Lumea veselă tresare, mii de glasuri sunătoare
Celebrează însoţirea naturei cu mîndrul soare.[1]

Valuri limpide[2] de aer, ca o mare nevăzută,
Trec alin pe faţa lumii şi din treacăt o sărută.
Pe cîmpia rourată pasul lasă urmă verde
Ce-n curînd sub raza caldă se usucă şi se perde.

Vînătorul soarbe-n cale-i răcoreala dimineţii
Admirînd jocul luminei pe splendoarele verdeţii,
Admirînd în umbra caldă[3] florile de prin poiene,
Şi pîraie cristaline, şi vultani cu mîndre pene.

Pe colnic, în zarea luncii, un plop mare se ridică
Cu-a lui frunză argintie făcînd umbră pe vălcică[4].
Vînătorul la tulpină-i cade-n visuri iubitoare...
Două veveriţi pe-o creangă rîd de arma-i lucitoare.

CONVORBIRI LITERARE, III, nr. 5, 1 mai 1869. Ms. 1699, f. 23 r.v. şi ms. 4710, f. 7 r.

1 Vezi *Oaspeţii primăverii*, nota 2. — 2 *Limpide*, plural cerut de măsura versului.— 3 Asociere de termeni antinomici, care par să se excludă (oximoron).— 4 Diminutiv impus de rimă.

PUNTEA

Șoapta nopții se aude suspinînd încetișor;
Arborii prin întuneric dau un freamăt sunător
Și deodată Aurora se ivește radioasă[1]
Ca un ochi ce se deschide sub o geană luminoasă.

Dulce, veselă, rozie[2], scumpă ca un vis iubit
Ea-și ia zborul peste lume de la mîndrul răsărit
Și-ntîlnește-n a sa cale o copilă cosînzeană[3]
Ce-i scaldată în năvalnic și-n sîn poartă odoleană.*

S-a oprit copila tristă pe o punte de stejar,
Plînsu-i lin pe sîn îi cade ca un scump mărgăritar;
Iar pîrîul de la maluri smulgînd floare după floare,
Le depune cu șoptire lîngă albele-i picioare.

---

* Fetele de la țară își fac scăldătoare de năvalnic *(pteris)* și poartă pe ele flori de odoleană *(valeriana)*, pentru ca să devie mai atrăgătoare [nota lui Alecsandri].

1 Alecsandri antropomorfizează universul. Ca și poetul popular, el încarnează stihiile (în cazul de față Aurora), acordîndu-le însă un statut semi-fabulos. — 2 *Rozie*, trandafirie (fr. rosé). — 3 *Consînzeană*, adjectiv creat de poet.

„De ce plîngi?... îi zice-o rază pe-a ei frunte strălucind.
Tu ești jună, ești menită să trăiești, să mori iubind;
Pentru tine-orice durere trebuie ca să se curme...
Nouri sînt ce nu fac umbră și dureri ce nu lasă-urme".

CONVORBIRI LITERARE, III, 1 martie 1869. Mș. 1699, f. 37 v.– 38 r.

BALTA

Aerul e viu și proaspăt!... el trezește și învie
Peptul, inima și ochii peste carii lin adie.
Balta-n aburi se ascunde sub un văl misterios,
Așteptînd voiosul soare ca pe-un mire luminos.

Ceru-n zare se roșește; mii de vrăbii deșteptate
Ciripesc și se alungă pe girezi[1] netrierate.
Balta vesel clocotește de-un concert asurzitor,
Și din ochiuri se înalță cîrd de rațe ca un nor.

Pintre stuhul ce se mișcă iată-o luntre vînătoare!
Șerpii lungi se-ncolăcează sub a nufărilor floare;
Rațele prin moșunoaie după trestii se ascund,
Și pe sus nagîții țipă, lișițele dau în fund.

Răspîndind fiori de moarte luntrea cea de arme plină
Cînd la umbră se dosește, cînd s-arată la lumină;
Iar pe mal în liniștire un bătlan, pășind încet,
Zice: „Nu-i peirea lumei... vînătorul e poet!"[2]

CONVORBIRI LITERARE, III, nr. 5, 1 mai 1869, Ms. 1699, f. 27 r.v. și ms. 4710, f. 8 r.

---

1 *Girezi*, stoguri de fîn, paie, grîu etc. (în ed. din 1875 o eroare de tipar transformă versul într-un nonsens; cuvîntul apare sub forma „cirezi"). — 2 Vezi imaginea și în versurile finale ale pastelului *Vînătorul*.

FÎNTÎNA

Pe cărarea înflorită care duce la fîntînă
În ștergar și în catrință merge-o sprintenă română;
Ea la brîu-i poartă furcă și la sîn un pruncușor
Cu gurița lui lipită de al laptelui izvor.

Nevăstuica trece iute torcînd lîna din fuioare
Și sucind fusul vîrtelnic ce-o atinge la picioare.
Păsărelele-mpregiuru-i zbor voioase și cîntînd,
Ea zîmbește și tot merge, pruncușoru-i sărutînd.

Iată-ajunge la fîntînă ș-acolo se întîlnește
C-un drumeț din lumea-ntreagă care lung la ea
privește,
Apoi cumpăna o pleacă, apoi scoate la lumină
Și vecinei sale-ntinde o cofiță, albă, plină.

Româncuța mulțămește, suflă-ncet peste cofiță[1]
Și cu apa nenceputâ udă rumena-i guriță;
Iar drumețul după dînsa bea, fugarul[2] își adapă
Și se jură că pe lume nu-i așa de dulce apă.

CONVORBIRI LITERARE, III, nr. 1, 1 martie 1869.
Ms. 1699, f. 25 r.v.

1 Datină populară, urmărind să alunge duhurile rele.—
2 Calul (metonimie).



SECERIŞUL

Ciocîrlia ciripie, fîlfîind din aripioare,
Pe o scară de lumină se coboară de sub soare.
Aerul e-n neclintire, el devine arzător;
Prepelița cîntă-n grîie, grierul cîntă-n mohor[1].

În cel lan cu spicuri nalte au intrat secerătorii,
Pe cînd era încă umed de răsuflul aurorii.
Toți, privindu-i de departe, par că-noată-n galbin rîu,
Fetele fără ștergare și flăcăii fără brîu.

Secerea, crai nou[2] de moarte, mereu taie, spicul cade.
Prepelița își ia puii și se duce; lanul scade,
Iar în urmă holda mîndră, răsturnată prin bucăți,
Se ridică-n snopi de aur, se clădește-n jumătăți[3].

---

1 *Mohor*, plantă ierboasă, verde-albăstruie, cu frunze aspre pe margini, cu florile dispuse în spice de culoare roșie închisă. — 2 *Crai nou* (mold.), luna nouă. — 3 Claie mică formată din snopi așezați în formă de cruce.

Mai departe, lucrînd iute, un flăcău ș-o fată mare
De tot snopul își dau gingaș o furișă sărutare,
Cînd o pasere măiastră, peste lan trecînd ușor,
Zice: „Dulce-a mai fi pînea de la snopurile lor!"

CONVORBIRI LITERARE, III, nr. 5, 1 mai 1869.
Ms. 1699, f. 28 r.v. și ms. 4710, f. 11 r.

COSITUL

Faptul zilei se aprinde pe a dealurilor frunte,
Ș-un rîu falnic de lumină se revarsă peste munte.
Iarba coaptă strălucește, ea se clatină la vînt,
Ș-a ei umbră lin se mișcă în dungi negre pe pămînt.

Iată vin cosașii veseli[1], se pun rînd. Sub a lor coasă
Cîmpul ras rămîne verde ca o apă luminoasă.
Unii brazdele răstoarnă, în căpiți alții le-adună,
Le clădesc apoi în stoguri și cu stuh le încunună.

---

1 Reîntîlnim epitetul *vesel*, ca în *Sămănătorii* (vers 13) și în *Rodica* (vers 3),nepotrivit cu situația mizeră a țăranului din vremea lui Alecsandri, de aceea aspru criticat de o serie de comentatori. Într-un articol din 1907 G. Ibrăileanu îi reproșa poetului că a înfățișat țărănimea ca o clasă fericită, deși el cunoștea foarte bine realitatea: „Crescuți cu pastelurile lui Alecsandri noi am fost înșelați, am considerat pe țăran ca o ființă fericită și nu știu zău dacă nu i-am invidiat soarta!" *(Viața românească*, 1907, nr. 3, p. 526). Octavian Goga scria la rîndu-i, cam în aceeași vreme: „El privea pe țăran cu simpatie, cu sentimentul de bunăvoință și dragoste al spiritelor umanitare, dar îl vedea

Mai devale-n cea dumbravă cu poiana tainuită,
Unde umbra pare verde și de flori e-mbalsămită,
Coasele sub teaca udă zinghenesc răsunător.
Din căpiță în căpiță dumbrăveanca saltă-n zbor.

Un flăcău, cosind deoparte lîngă-o tufă de sulcină,
Vede iarba încîlcită, frîntă pe la rădăcină.
„Ce să fie?... Cuib de fiară?..., O! minune!" zice el,
Și, zîmbind, se pleacă iute de culege... un cercel!

CONVORBIRI LITERARE, III, nr. 5, 1 mai 1869.
Ms. 1699, f. 29 r.v. și ms. 4710, f. 10 r.

---

de departe. Părtaș al unei clase sociale izolată de țărani, el nu se putea coborî la acest om necăjit.. Alecsandri după cum a îndreptat și întocmit poeziile poporale pe care le-a cules, astfel a întocmit după felul său de judecată adevărata stare a țăranului român" (*Viața românească*, nr. 12, 1907, p. 384).

În schimb, în 1938, examinînd poezia din alt punct de vedere, Ion Pillat ajungea la concluzii diferite: „Iată vin cosașii veseli... Eu unul nu știu ce să admir mai mult: răcoroasa și odihnitoarea imagine din versul al doilea, controlată de oricine a văzut un cîmp proaspăt cosit, încă umed de rouă în răsărit de soare — sau mișcarea constructivă și ritmică din desfășurarea muncii cosașilor din celelalte trei."

PORTRET

dedicat doamnei X...Y...Z...

Superbă, maiestoasă, te simţi că eşti regină,
Căci fruntea-ţi se înalţă cînd lumea se înclină,
Şi imnul omenirei, un imn de adorare,
Ajunge pîn' la tine în slabă suspinare.

Ai ochi ca doi luceferi din aspra meazănoapte,
Ce-ngheaţă de departe a inimilor şoapte.
Privirea ta măreaţă de-abia se rătăceşte
Pe turma-ngenuncheată ce-n taină te slăveşte.

Chiar soarele ferbinte, de-ar vrea cu fericire
Să-şi schimbe nemurirea pe-o viaţă de iubire,
Ar stînge-a sale raze pe inima-ţi de gheaţă,
Şi lumea tristă-ar zace sub o eternă ceaţă.

Nici o mîndrie mare nu-ntrece-a ta mîndrire!
Nici spada nu întrece cumplita-ţi nesimţire!
Nici marmura cioplită albimea ta nu-ntrece...
Ca luna-n mezul iernei frumoasă eşti şi... rece![1]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 23, 1 februarie 1869. Ms. 1699, f. 42 v.– 43 r.

---

1 Imaginea femeii de o frumuseţe statuară, dar mîndră şi impasibilă, fusese evocată înaintea poeziei lui Alecsandri de Al. Depărăţeanu în *A une fille de marbre* şi de M. Eminescu în *Amorul unei marmure*, apărută în *Familia*, nr. 33, 1868. Acest *Portret*, precum şi poeziile care urmează (cel de-al doilea *Portret*, *Pe coastele Calabriei*, *Linda Raia*, *Calea robilor*, *Bărăganul)* sînt în metru iambic, spre deosebire de *Pastelurile* propriu-zise care sînt în metru trohaic.

PORTRET

dedicat princesei Natalia Ghica[1]

Plăcută, simţitoare, în toate graţioasă,
Eşti dulce ca seninul de zi primavaroasă[2],
Şi ochiul ce oglindă cu drag fiinţa ta,
Nimic în astă lume nu-l poate întrista.

Tot sufletul ferice s-apropie de tine
Ca de-o sperare vie, ca de un ceresc bine,
Şi nu vrea să mai zboare, simţind că a găsit
În sufletul tău gingaş un frăţior iubit.

Ai farmecul puternic ce-aprinde-n omenire
Avîntul de mari fapte, dorinţi de nemurire.
Tu poţi să dai c-un zîmbet, c-un singur sărutat
O patrie iubită la tristul exilat.

Oricine te zăreşte e mulţămit de viaţă,
Că-ţi rîde veselia ş-amorul dulce-n faţă.
Eşti cea mai dragalaşă minune cu ochi vii,
Eşti cea mai adorată... şi numai tu n-o ştii!
185...[3]

CONVORBIRI LITERARE, II, nr. 23, 1 februarie 1869.
Ms. 1699, f. 43 v.—44 r. şi ms. 4710, f. 4 v.

---

1 Cea mai mică dintre cele două fiice ale lui Grigore Ghica, domnitorul Moldovei între 1849 – 1856.— 2 Formă rară a adjectivului „primăvăratic", compusă prin analogie cu geroasă, friguroasă etc.— 3 Dedicaţia şi data poeziei apar numai în ediţia din 1875.

PE COASTELE CALABREI

Pe coastele Calabrei[1] vaporu-naintează
În unda luminoasă ce noaptea fosforează[2];
El taie-o brazdă lungă pe-al mării plai senin,
Și luna, vas de aur, plutește-n ceruri lin.

În dreapta, pe-ntuneric, se-nalță-un negru munte,
Vulcanul bătrîn Etna cu lava stinsă-n frunte;
Sehastru ce cunoaște al globului mister,
El pare că din sînu-i azvîrle stele-n cer.

În stînga e Carybda[3] sălbatică, stîncie[4].
Din zare se întinde o punte argintie
Pe care se îndreaptă vaporul legănat,
Ce calcă orizonul cu stele semănat.

---

1 Regiune a Italiei meridionale, corespunzînd cu piciorul cizmei.— 2 Cuvînt creat de Alecsandri.— 3 Vîrtej primejdios pentru navigatori în strîmtoarea Messina.— 4 Adjectiv creat de Alecsandri.

Dorm valurile mării sub atmosfera caldă.
În baie azurie Sicilia se scaldă;
Și-n umbră călătorul, țintind ochii spre mal,
Aspiră-al Syracusei[5] parfum oriental.

CONVORBIRI LITERARE, nr. 19, 1 decembrie 1871.

---

5 Port pe coasta răsăriteană a Siciliei, cunoscut încă din antichitate; patria lui Arhimede și a lui Theocrit.
Mare iubitor al mării și, în mod deosebit, al Mediteranei, Alecsandri ne-a lăsat mai multe pasteluri marine, între care *Dorul de mare* și *Marea Mediterană* sugerează, cu o putere emotivă rar întîlnită, voluptatea contemplării și a vagabondării pe întinsele orizonturi lichide, sub soarele crud al Sudului.

LINDA RAIA*

Pe zidul din Alhambra[1] lucește-n răsărit
Un chiosc în filigrană de marmură-aurie
Cu stîlpi și arabescuri de jur împodobit,
Prin care se-ntrevede nălțimea azurie.

Acolo se arată, cînd ziua-i spre apus,
Frumoasa Linda Raia, regina de Grenada;
Și maurii din Vega** se jură că pe sus
Se primblă o hurie[2] lucindă[3] ca zăpada.

---

* Fiica celui de pe urmă rege arab, Boabdil, care a stăpînit Grenada.
** Vega e cîmpia mănoasă ce se întinde sub zidurile Grenadei [notele lui Alecsandri].

1 „Palat de marmură zidit în stilul maur cel mai minunat. El era saraiul sultanilor mauri carii au domnit la Grenada" (nota lui Alecsandri la poezia *O noapte la Alhambra* din *Mărgăritărele)*.— 2 *Hurie*, femeie frumoasă destinată a fi soție drept-credinciosului în paradisul lui Mahomet; femeie de o frumusețe răpitoare (ext.).— 3 *Lucindă*, formă neatestată pentru strălucitoare.

Minune admirată de mauri și creștini,
Ea vine-n chiosc alene, privește prin zăbrele,
Și-i place să arunce a rodiei rubini,
Pe care-i prind în spațiu voioase păsărele.

Dar iată că șiragul de alb mărgăritar
Alunecă pe brațu-i și cade-n fund devale.
Don Pedro de Castilia, trecînd, îl ia în dar,
Zîmbește la regină și pasă[4] mîndru-n cale![5]

CONVORBIRI LITERARE, VIII, nr. 11, 1 februarie 1875. Ms. 3489, f. 73 r.

---

4 *Pasă*, trece.— 5 *Poezie* înrudită prin temă și cadrul exotic cu *O noapte la Alhambra*, *Seguidilă* și *El R'baa*, din ciclul *Mărgăritărele*.

CALEA-ROBILOR*

Pe cerul nalt lucește un rîu albiu de stele,
Ce curge spre Moldova din tainicul noian;
Ca flotă luminoasă, luceferii prin ele
Cutrieră în umbră cerescul ocean[1].

Din cînd în cînd desprinsă din bolta cea profundă
O stea albastră cade și-n spațiu s-acufundă,
Trăgînd pe plaiul negru o brazdă argintie,
Ce-n clipă-i trecătoare ca viața-n vecinicie!

Sub cerul fără margini, spre mîndrul Răsărit,
Se-ntinde-n umbra nopții un cîmp nemărginit,
Pustiu și trist ca golul ce lasă-n urma lor
În inimi iubitoare iubiții carii mor.

Și rîul cel de stele e călăuzul tainic
Ce duce la Moldova pe rătăcitul cainic[2];
Și cîmpul e Buceagul cu orizonuri mari,
Bătut de oameni searbezi ce fug de la tatari.

CONVORBIRI LITERARE, VIII, nr. 6, 1 septembrie 1874.

* Românii dau nume de Calea-robilor acelei aglomerări de stele care formează pe fața cerului un soi de rîu luminos *(voie lactée)*. Pe timpul năvălirei tătarilor, robii carii scăpau din mînele lor se întorceau la Moldova, luîndu-se pe direcția acelui fenomen ceresc [nota lui Alecsandri].

1 *Ocean* e considerat, din necesități metrice, trisilabice; deci se pronunță *o-ce-an-*.— 1 *Cainic*, de plîns, de compătimit.

XIX

Miezul iernii

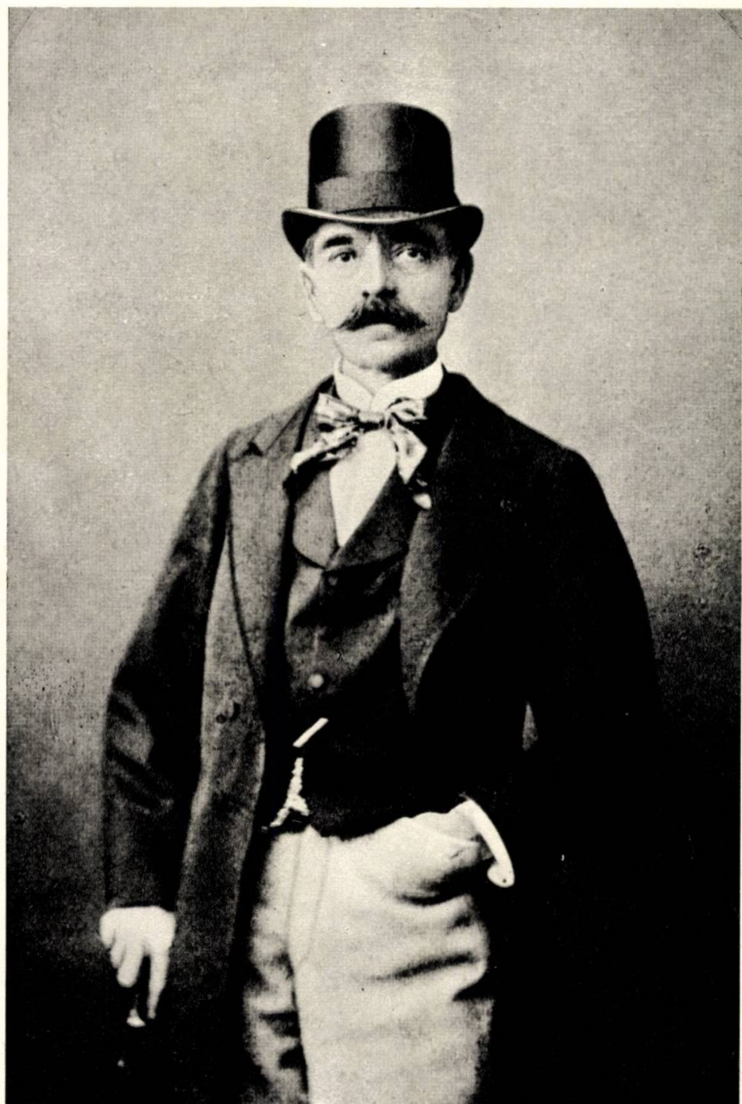
În păduri trosnesc stejarii! E un ger amar, cumplit!
Stelele par înghețate, cerul pare oțelit.
Iar zăpadă cristalină pe câmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi și scârție sub picioare.

Fumurile se redică în văzduhul scânteios
Ca coloanele înalte unui templu maiestos
Și pe ele se așează bolta cerului, senină,
Unde luna își aprinde farul tainic de lumină.

O! tablou măreț, fantastic! Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.
Munții sunt a lui altare, codrii organe sonoare
Unde crivețul pătrunde scoțând note 'ngrozitoare.

Totul e în neclintire, fără viață, fără glas.
Nici un sbor în atmosferă, pe zăpadă nici un pas.
Dar ce văd?... în raza lunii o ființă se arată;
E un lup care aleargă după prada-i spăimântată.

MIEZUL IERNII. FACSIMIL



V. ALECSANDRI

BUCHET

Calul favorit a d-rei Maria Docan[1]

În poveștile frumoase ce se spun la șezătoare
Sînt cai ageri, iuți ca gîndul și cu darul de cuvînt,
Unul galbin ca porumbul aurit la foc de soare,
Altul negru ca păcatul..., amîndoi copii de vînt!

Ei întrec în răpegiune rîndunica spăriată:
Peste nouri, peste mare duc vitejii Feți-Frumoși.
Ochii lor aruncă fulgeri carii fearele săgeată,
Și copita lor ucide mari balauri fioroși.

Mai sînt cai trași prin verigă și cu mintea năzdrăvană,
Mîndri ca o nălucire și ca fluturi de ușori.
Ei, cînd poartă-n lumea albă pe Ileana Cosînzană,
Fără ca să le îndoaie calcă gingașele flori.

Eu credeam pe Vînteș, Graur*, că-s închipuiri visate
În geroase nopți de iarnă lîngă focul de stejar;
Am văzut cu ochii în a mea vecinătate
Cel mai mîndru decît visul, alb ca un mărgăritar.

---

* Nume de cai din povești [nota lui Alecsandri].

1 Maria Docan, fiica Smărănditei Docan, soră cu C. Rolla, era nepoata poetului; prin 1870 se căsătorește cu Lupu Bogdan.

Şoimul tău, Mitică dragă, poartă-o zale ninsorie[2]
Ce luceşte de departe sub seninul luminos.
Tu-l iubeşti, el o cunoaşte; e frumos, el încă-o ştie,
Şi ca lebăda pe apă se alintă graţios.

Cînd te vede, el te-admiră; cînd te-aude, el nechează
Şi te cheamă, şi îi place să-l dismierzi încetinel.
Glasul tău îl îmblînzeşte, mîna ta îl încordează;
El trăieşte pentru tine şi tu, dragă, pentru el.

Amîndoi aveţi un suflet, zburînd vesel pe cîmpie,
Dulce, falnică păreche! tablou viu, încîntător!
El pe tine te-mprumută c-un avînt de bărbăţie,
Tu îl împrumuţi pe dînsul cu-al tău farmec răpitor.

Şi oricine vă zăreşte, zice-n sine cu-admirare:
„Aşa cal, aşa copilă!... Ea frumoasă, el frumos!
Pare dulcea primavară lin primblată-n legănare
Pe un snop de crini ce zboară pe sub soarele voios."

CONVORBIRI LITERARE, III, nr. 1, 1 martie 1869.
Ms. 1699. f. 35 r.–36 r.

---

2 Albă ca zăpada, adjectiv creat de Alecsandri.

MANDARINUL

Mandarinu-n haine scumpe de matasă vișinie,
Cu frumoase flori de aur și cu nasturi de opal,
Peste coada-i de păr negru poartă-o vînătă chitie[1]
Care-n vîrf e-mpodobită c-un bumb galbin de
cristal*.

Fericit, el locuiește un măreț palat de vară
Plin de monstri albi de fildeș și de jaduri
prețioși**.
Mari lanterne transparente de o formă mult bizară
Răspînd noaptea raze blînde pe balauri fioroși.

O deschisă galerie, unde-a soarelui lumină
Se strecoară-n arabescuri prin pereții fini de lac,
Prelungește colonada-i pe-o fantastică grădină
Ce mirează[2] flori de lotus în oglinda unui lac.

---

* Bumbii de cristal, prin diversele lor colori, desemnă rangurile mandarinilor. Colorea galbină e cea mai distinsă.
** Jadul e o peatră foarte scumpă și aprețuită de chinezi. [notele lui Alecsandri].

1 *Chitie*, tichie.— 2 *Mirează*, oglindește (franțuzism, care nu s-a menținut în limbă, de la verbul *miroiter)*.

Ochiul vesel întîlnește, pe colnice-nverzitoare,
Turnuri nalte și pagode unde cîntă vechiul bonz*,
Și auzul se resimte de vibrări asurzitoare,
De răsunetul metalic al tam-tamului de bronz**.

Iată-o joncă*** aurită pe albastrul apei line,
Cu vîntreli[3] de rogojină și cu vîsle de sandal[4].
Înlăuntru rîde visul fericirilor divine,
Mandarina cu ochi galiși și cu sînul virginal.

Ea-n grădină se coboară și-n palat apoi dispare,
Pe nisip călcînd alene cu-ale ei picioare mici.
Nor de fluturi zboară-n cale-i și cu-a lor aripi se pare
C-ar voi s-o mai oprească pintre arborii pitici****.

Ea se duce-n galerie s-o dismierde mandarinul!...
Grațioasă, pînditoare sub cortelu-i[5] de atlaz,
Îl invită cu ochirea, cu surîsul, cu suspinul,
Ca să guste voluptatea amorosului estaz.

---

* Bonz e preot chinez.

** Instrument de metal în formă rotundă, care produce un sunet prelungit cînd e lovit și care servă la ceremoniile religioase.

*** Joncă e corabie chineză de o formă bizară.

**** Una din cele mai stranii fantezii a chinezilor consistă a reduce toți arborii la proporții de copăcei pitici, în grădinele lor [notele lui Alecsandri].

3 *Vîntrea* (vetrelă, vetrilă), pînză de corabie.— 4 *Sandal*, arbore din India și insula Java, cu lemnul aromatic.— 5 *Cortel* (mold.), umbrelă.

Dar el stă în trîndăvie pe-un dragon[6] de porcelană.
La minunele frumoase ce-i zîmbesc, nesimţitor,
Soarbe ceaiul aromatic din o tasă[7] diafană[8]
Şi cu drag se uită-n aer la un zmeu zbîrnîitor.

CONVORBIRI LITERARE, VIII, nr. 6, 1 septembrie 1874. Ms. 3489, f. 76 r.v.

---

6 *Dragon*, balaur, animal fabulos, cu aripi şi gheare, cu coada de şarpe, care scotea flăcări pe gură.— 7 *Tasă*, ceaşcă (franţuzism din *tasse)*.— 8 „Penelul lui Alecsandri, muiat în colori felurite şi de o vioiciune strălucitoare, s-a luat aci după Théophile Gautier, care a introdus în literatura franceză gustul pitorescului chinez" (Ch. Drouhet, *Op. cit.*, p. 44).

PASTEL CHINEZ

Dedicat d-lui I.A.C.[1]

Pe-un canal îngust ce curge ca un șerpe cristalin
Se înșiră chioscuri albe cu lac luciu smălțuite.
Tot ce-i nobil, avut, mare și puternic la Pekin
În răcoarea lor plăcută duce zile fericite.

Pe sub nalte coperișuri care-n margini s-albiesc,
Galerii cu mari lanterne și cu sprintene coloane
Au comori de plînte rare ce la umbră înfloresc
Și-n ghirlande parfumate se revarsă pe balcoane.

Papagali verzi, roși și galbini, iubitori de dismierdări,
Prin zebrele aurite zbor chemați de glasuri dalbe,
Și pe buze rumeoare, cuib voios de sărutări,
Ei culeg zîmbiri divine, ei culeg migdale albe.

Apoi veseli, cu-a lor pradă, se pun hoții zburători
Cînd pe mîndre paravane de matasă diafană,
Cînd pe crengi, cînd pe basinuri de albastră
porcelană,
Unde viu se joacă-n față pești cu solzii lucitori.

Ș-o momiță strîmbătoare, sărind iute-n urma lor.
De pe umerii de fildeș unui zeu grotesc de China,

---

1 I. A. Cantacuzino, cunoscut și sub numele de Zizin, prieten al lui V. Alecsandri, cel dintîi traducător în limba franceză al *Aforismelor* lui Schopenhauer.

Cade-n șahul de pe masă și răstoarnă pe covor
Doi nebuni peste un rege și un turn peste regina...

Pe canal trei poduri strimte ca trei arcuri se
întind;
A lor margini cizelate în șiraguri de inele
Poartă zmei cu ochi fantastici carii noaptea se aprind
Și catarguri poleite cu lungi flamuri ușurele.

Iar în fund, peste desimea de pagode azurii,
Ca un bloc de porcelană, falnic, sprinten se ridică
Un turn nalt cu șepte rînduri și cu șepte galerii
Unde ard în casolete flori de plantă-aromatică[2].

Pe un pod pășește-alene fiica unui mandarin,
Sub cortelul de crep galbin care-l pleacă despre soare,
Ferind pelița-i de aur și rotundu-i pept de crin,
Și gurița-i cu benghi[3] negru ca un gîndăcel pe-o floare.

Umbra ei pe fața apei, de pe pod ușor plutind,
Cu-o mișcare voluptoasă trece lin și se oprește
Pe o joncă unde șede un om tînăr pescuind...
El tresare, nalță ochii și cu dragoste zîmbește.

Iar colo-n vecinătate, sus în turn, ca un hurez,
Un bătrîn, pîndind cu ochiul, taina dulce o
surprinde...
El desemnă-ncet tabloul pe hîrtie de orez,
Și se pare că hîrtia sub peniță-i se aprinde!

REVISTA CONTIMPORANĂ, II, nr. 12, 1874.

---

2 Accentul cade greșit pe silaba penultimă din necesitatea rimei.— 3 *Benghi*, mic plastru de tafta neagră pe care femeile îl lipeau de obraz spre a imita o aluniță.

BĂRĂGANUL

Dedicat măriei-sale domnitorului[1]

Pe cea cîmpie lungă a cărei tristă[2] zare
Sub cer, în fund, departe, misterios dispare,
Nici casă, nici pădure, nici rîu răcoritor,
Nimic nu-nveselește pe bietul călător.

Pustietatea goală sub arșița de soare
În patru părți a[3] lumei se-ntinde-ngrozitoare
Cu iarba-i mohorîtă, cu negrul ei pămînt,
Cu-a sale mari vîrtejuri de colb ce zboară în vînt.

De mii de ani în sînu-i dormind, zace ascunsă
Singurătatea mută, sterilă, nepătrunsă[4]

---

1 Poezia a fost inspirată —după mărturisirea poetului către I. Negruzzi— de o fotografie pe care i-o dăruise Carol I. Versiunea din SOCIETATEA PENTRU ÎNVĂȚĂTURĂ... e *fără* dedicație.— **2** Anteplasarea epitetului, procedeu frecvent în această poezie (versurile 2, 4, 7, 8 etc.).— **3** Inadvertență gramaticală tolerată în epocă.— **4** „Metaforă memorabilă, impresionantă prin puterea de concretizare a unei abstracții" (I. Rotaru, *Op. cit.*, p. 33). Cuvîntul

Ce-adoarme-n focul verii l-al grierilor hor
Şi iarna se deşteaptă sub crivăţ în fior.

Acolo floarea naşte şi moare-n primăvară,
Acolo pere umbra în zilele de vară,
Şi toamna-i fără roadă, ş-a iernii vijelii
Cutreieră cu zgomot pustiele cîmpii.

Pe cea savană-ntinsă şi cu sălbatic nume,
Lung ocean de iarbă, necunoscut în lume,
O cumpănă se-nalţă aproape de un puţ,
Şi-n orizon se-ndoaie ca gîtul unui struţ.

Un car cu bivoli negri a stat lîngă fîntînă.
Vro doi români în soare ş-o sprintenă română
Încungiură ceaunul ce ferbe fumegos
Pe foc, şi mai departe un cîne roade-un os.

Pe car un copilandru priveşte-n departare...
Zadarnic ochii-i zboară din zare-n altă zare!
Nici casă, nici pădure, nici rîu răcoritor,
Nimic nu se arată pe cîmpul de mohor!

Din vreme-n vreme numai, lungi şiruri de cocoare
Sub bolta albăstrie zbor tainic călătoare,
Şi vulturi mari, prădalnici, cu gheare înarmaţi
S-adună, lăsînd puii pe vîrfuri de Carpaţi.

Ah! dulce, glorioasă, şi mult strălucitoare
Va fi ziua de viaţă, cînd, pe sub mîndrul soare,
Trecînd în răpegiune, un zmeu cu-aripi de foc[5],
Goni-va trista moarte ce zace-n acest loc!

---

singurătatea, fiind subiectul propoziţiunii precedente, ilustrează un „enjambement". Vezi şi versurile 15—16, 22—23.—
5 Trenul, perifrază pompoasă de gust neo-clasic.

Mult vesel va fi cîmpul cînd vecinica-i tăcere
Va dispărea deodată la glasul de-nviere
Ce scoate zmeul falnic din gura lui de fer,
Vestind noua răpire a focului[6] din cer![7]

Cannes, 20 martie 1870

SOCIETATEA PENTRU ÎNVĂȚĂTURA POPORULUI ROMÂN, FOAIA MENSUALĂ, I, nr. 1, martie 1870 și în CONVORBIRI LITERARE, IV, nr. 4, 15 aprilie 1870. Ms. 1699, f. 55v–57r.

---

6 Aluzie la mitul lui Prometeu.– 7 B. P. Hasdeu l-a criticat aspru pe Alecsandri pentru ultimele două strofe ale poeziei, care i se păreau dictate de „ipocrizie", de dorința de a face o „profundă plecăciune la adresa tronului". În schimb, el aprecia că în celelalte strofe, reproduse entuziast în coloanele *Columnei lui Traian* (nr. 15, 1870), poetul e „sublim". Foarte iritat de critica adusă, Alecsandri încearcă să i se justifice lui I. Negruzzi printr-o scrisoare din 1 iunie 1870, arătînd că el n-a făcut un act de lingușire, ci unul de „curtuazie", răspunzînd printr-o amabilitate (trimiterea poeziei, dar *fără* dedicație) unui gest de politețe (dăruirea fotografiei).

VALUL LUI TRAIAN*

Pe cîmpia dunăreană care fuge-n departare,
Unde ochii se afundă dintr-o zare-n altă zare
Ca pe sînul fără margini și pustiu de ocean,
Unind două orizonuri, iată valul lui Traian!

El se-ntinde ca o brazdă ce pe urma-i colosală
A sapat, în primul secul, o triremă[1] ideală,
Sau ca frînghia destinsă a giganticului arc
Ce-l purta, luptînd cu Roma, Decebal, falnic monarc.[2]

---

* La început romanii nu se serveau decît de *lintres* (luntre) formate din copaci scobiți; în urmă ei se dedară la navigație, și avură vase de război, numite *naves longae, bireme, trireme* etc., care toate purtau nume înscrise pe *proră*, erau mișcate de vîsle și de suflarea vîntului în *vela* (veluri) și aveau un lest de nisip, *saburra* (savură) [nota lui Alecsandri].

1 *Triremă*, corabie cu trei rînduri de vîsle.— 2 Admirabil exemplu de arhitectură clasică a strofei: două „enjambements" simetrice, în versurile 2 și 4, urmate de două circumstanțiale intercalate, de un perfect paralelism.

O! miragi sublim, fantastic!... prin o pulbere de aur
Gîndul meu răpit în spațiu ca pe aripi de balaur
Întrevede legioane deșteptate din mormînt
Călcînd, val de năvălire, peste valul de pămînt[3].

Torent lung de umbre-antice, în lumină el apare
Strălucind sub arme scumpe, sub hlamide[4]
consulare,
Și trezind cu al său vuiet de ostași învingători
Iarba cîmpului și codrii munților apărători.

Iată-n frunte *sagitarii* și *veliții*, limbi străine[5],
Înarmați cu proaște[6], scuturi și cu șepte *javeline*,
Ferentarii[7] ce, ca dînșii, au pe capetele lor
Pei de feare-ngrozitoare și *calige* la picior.

Apoi galii bravi și veseli ce glumesc pe *celtiberii*[8],
Și romanii în cohorte urmăriți de *cavalerii*
Ce se-mpart în zece *turme*, purtînd coiful de oțel
Cu o *cristă*[9] de lungi pene care fîlfîie pe el.

---

3 Efect de omonimie: „val de năvălire" și „valul de pămînt".— 4 Mantie aruncată pe umărul stîng și prinsă de cel drept cu o agrafă (la greci și romani).— 5 Metonimie uzuală în vechea literatură românească: neamuri străine.— 6 *Proașcă*, țeavă de lemn înfundată la un capăt, din care, cu ajutorul unui piston, se împroașcă cu apă.— 7 *Ferentar*, soldat din vechea pedestrime ușoară.— 8 *Celtiberii*, locuitorii Celtiberiei (provincie din nord-vestul Spaniei romane).— 9 *Cristă*, creastă.

Legioanele* conduse pe a Daciei cîmpie
De *tribuni* și de *centurii* înarmați cu vergi de vie,
Sînt urmate de trofee, de sclavi mulți, de șefii daci
Și de care mari cu aur ce-s mînate de *saraci*[10].

Cornuri, buciume și tube[11] sună falnice fanfare!
Lungul val de năvălire pe-ale Daciei hotare
E menit să se iezească[12] contra altor năvăliri...
Dar ce vis! în care timpuri se perd tristele-mi gîndiri?

---

* Armata romană era compusă de legioane; fiecare din aceste cuprindea zece *cohorte* sau șesezeci de *centurii* în total 6 000 de ostași. De toată legioana erau lipiți 300 de cavaleri, divizați în zece scadroane numite *turma*, iar fiecare scadron în trei *decurii*.
O legioană se compunea de trei soiuri de fantasini: *hastati*, *principes* și *triarii;* iar cu timpul se mai adăogi un al patrule corp format de veliti, *sagitari* și *ferentari*, carii, fiind ușor înarmați, luptau afară din ranguri. Cei mai mulți erau străini și fiecare soldat avea șepte *javeline* (lănci) de aruncat în dușmani.
Armele romanilor erau: *javeline*, *arcul*, *scutul*, *coiful*, *zalea (lorica)*, *caliga*, un soi de încălțăminte țintuită care acoperea piciorul drept. Oastea se găsea sub comanda tribunilor și a centuriilor, carii purtau vergi de vie ca semne de rangul și atribuțiile lor. După centurii veneau alți șefi numiți *optiones* și *signiferii*, purtători de stindarde. Comanda supremă aparținea *consulului* care își alegea locotenenții săi generali *(legati)*.
Generalul purta o manta, *paludamentul* sau *chlamys*, roșie, cu o bordură purpurie. Ofițerii și soldații purtau în timp de război o haină numită *sagum*, soi de manta deschisă; iar *toga* era haina lor în timp de pace [nota lui Alecsandri].

10 *Saracii*, probabil, căruțașii (de la *sarracum-i*, căruță).— **11** *Tubă*, instrument muzical de suflat, făcut din alamă.— **12** *Să se iezească*, să stăvilească.

Pe colnicul rotund, verde, la al vînturilor șuier
Cîntă-n umbra lui Murgilă[13] un păstor din al său fluier.
Lîngă dînsul doarme-un cîne; pe sus zboară un vultan
Și o turmă de oi blînde pasc pe valul lui Traian!

1874

COLUMNA LUI TRAIAN, V, nr. 9, 1874.

---

13 Personificare a amurgului, în basme.

ANEXĂ

Întregim seria *Pastelurilor* — așa cum a întocmit-o Alecsandri la 1875 — cu cîteva poezii afine ca modalitate și expresie, rămase în afară, fie din cauza elaborării lor ulterioare, fie din alte motive, mai mult sau mai puțin învăluite. Deoarece definiția speciei e labilă, iar poeziile la care ne referim n-au totdeauna o apartenență certă de gen, selecția noastră e susceptibilă de discuții, ca oricare alta. Criteriul de care ne-am călăuzit a fost de a antologa pastelurile cele mai apropiate de piesele reprezentative ale colecției din 1868—1869, cele privind nemijlocit evocarea peisajului autohton. Deci am lăsat de o parte pasteluri exotice, ca de ex. *Bosforul*, *Marea Mediterană*, *Căderea Rinului*, ca și delicata *Printre frunze*, omisă în ultimele ediții (G.C. Nicolescu și G. Rădulescu-Dulgheru). De asemenea am eliminat poeziile la care referința la natură e un pretext, ca în legendele *Prier și fata iernii*, *Poiana fărmecătoare*, *Scrînciobul* etc., sau o efuziune lirică (*Imn către soare*).

VÎNTUL

Vîntul e copil zburdalnic, fără milă, nici mustrare,
Care-mpinge-n rea furtună toate vasele pe mare[1],
Şi, ca lupul după turme, se alungă după nori,
Şi doboară stejari falnici şi desfoaie blînde flori[2].

Vîntul fură o scînteie şi-n girezi[3] el o aruncă,
Privind cum se perde rodul unui an întreg de muncă,
Apoi merge la copile ce culeg laur de in
Şi rîzînd le despleteşte, dismierdînd albul lor sîn.[4]

---

1 În *Convorbiri literare*: *„Ce împinge la peire vasele plutind pe mare"*.— 2 În *Convorbiri literare*: „rupe gingaşe". Motivul schimbării e limpede: accentul ritmic în revistă contrazice accentul de intensitate, provocînd o coliziune dezagreabilă, ceea ce Vladimir Streinu denumea sugestiv: „o strîmbătură tonică". În cazul precedent cauza modificării rămîne obscură. În adevăr, datorită aliteraţiei care accentuează paralelismul fono-semantic, varianta din revistă pare mai „poetică".— 3 Vezi nota 1 la *Balta*.— 4 Vezi *Puntea*, nota 2.

În truspatru părți a lumei turbat vîntul se tot duce,
Ca pagînul pe mormînturi răsturnînd creștina cruce,
Și de-a morților blăstemuri alungat, fuge nebun
Pintre tufe-nțepătoare și nuiele de alun.

Iar cînd el se-ntoarce-n codri, mama lui ce-l tot
bocește
Zile-ntregi îl scaldă-n lapte și de răni îl lecuiește...
„Nu mai plînge, măiculiță! zice el, așa cum sînt,
Cînd sărut ochii lor veseli, se dau fetele în vînt!“[5]

CONVORBIRI LITERARE, II, 1 februarie 1869. Ms. 1699, f. 39v–40r și ms. 4710, f. 2v.

5 La sfîrșitul poeziei, în ms. 1699, se găsește indicația lui Alecsandri: „legendă poporală“.

LEGENDĂ DE LA DORNA

(Fragment)[1]

Pintre arborii din munte
Faptul zilei se strecoară[2]
Soarele-i lucește-n frunte,
Vulturul în cale-i zboară.

Se văd turme-albind pe coaste,
Rîuri lungi pe văi frumoase,
Și, crescuți în rînd de oaste,
Brazi pe culme luminoase.

Ca ființele din basme
Pe sub pîclă se arată
Munți, gigantice fantasme,
Stînci cu fruntea fulgerată.

Mai devale-o blîndă ciută
La izvoare se adapă
Și, voioasă, ea sărută
Cerul oglindit în apă;

---

1 Reproducem prima parte a legendei.— 2 Vezi și *Malul Siretului* (vers 5). Aici, datorită predicativului pronominal „se strecoară" apare și mai net rădăcina antropomorfică a imaginii. Ziua e un personaj fabulos care se furișează spre lumină din bezna codrului de munte.

Iar sub codru, pe potică,
Stă un urs de vînătoare,
Pîndind ciuta sprintenică
Şi rîvnind a ei picioare.

CONVORBIRI LITERARE, II, 1 martie 1869.

ANA DOAMNA

(Fragment)[1]

Tăcutul mez-de-noapte, în stele învălit,
Stă-n luna pudruită cu albă promoroacă,
Ţintind la luna plină din cerul oţelit,
Doi ochi, oglinzi de gheaţă, în care luna joacă.
Copacii întind braţe uscate, rugătoare,
Şi frunţi pe care iarna au pus a ei cunună.

Ei par în aşteptare să vadă recea lună
Schimbîndu-se pe cale-i într-un ferbinte soare.
Şi pintre a lor trunchiuri se văd albind la stele
Poiene de zapadă, bălţi lucii, cristaline,
Pe care trec în taină uşoare nourele

Ca umbre luminoase de palide vergine.
E totul alb, fantastic în mezul-cel-de-noapte,
Şi-lunca pare-un templu[2] în care, fără şoapte,
Arbori, luceferi, umbre şi luna de pe cer
Asistă la-nsoţirea morţii cu asprul ger[3].

FAMILIA, nr. 3, 21 ianuarie/ 2 februarie 1873; CONVORBIRI LITERARE, VI, 1 februarie 1873.

---

1 Legenda *Ana Doamna* înfăţişează salvarea miraculoasă a eroinei şi a pruncului ei, răpiţi într-o noapte geroasă de cruntul Ghirai Mîrza tătarul. Fragmentul pe care-l reproducem constituie partea a II-a a poeziei, complet independentă de rest.— 2 Aceeaşi comparaţie în *Mezul iernei*.— 3 Vezi nota la poezia *Gerul*.

TOAMNA ȚESĂTOARE

Harnică și darnică
(zicere poporală)

Toamna mîndră, harnică
Și de bunuri darnică
A-mpărțit a ei comori:
Frunza-i dat-au vîntului
Iar roada pămîntului
Dat-o-au[1] la muncitori.[2]

Dat-au in pentru ștergare
Și porumb pentru coșare
Plin de ținte aurii,
Și toți strugurii din vie
Pentru dalba[3] veselie
De la nunți și cumătrii.

---

1 Inversiune în hiat.— 2 Forma strofică a poeziei e o sextină trohaică, probabil de inspirație franceză, cu schema: a a b cc b. Vioiciunea ritmică, aproape dansantă, vine din combinarea rimelor antepenultime (1, 2, 4, 5) cu rime masculine (3, 6). De notat că rima antepenultimă, altfel spus — clauzula dactilică — a fost întrebuințată dintre poeții anteriori îndeosebi de Asachi *(Alvir către a sa miniatură, Primăvara)*.— 3 Atributul „dalb" are la Alecsandri nu numai semnificația de „formă poetică pentru alb" (Candrea), ci și pe aceea metaforică, de augmentare a valorilor vitale, pozitive, luminoase.

Dat-au încă pentru coasă
Iarba-i verde și frumoasă
Care-n mai au înflorit;
Ș-a ei paseri cîntătoare,
Ș-a ei șiruri de cucoare
Tainicului Răsărit.

Ș-au rămas, sărmana, goală,
Pe cînd viforul se scoală
Aducînd gerul de an!...
Ce-a să facă ea la iarnă?
Norii vin ca să aștearnă
Pe cîmpii un lung troian.

Vai de ea!... Ce-a să devie
Sub cumplita vijelie
Care suflă oțerit[4]
Peste văile uscate,
Peste apele-nghețate,
Peste codrul desfrunzit?

Dar nu-i pasă!... Cît e soare,
Toamna, mîndră țesătoare,
Pune furca-n brîul ei,
Ca să toarcă și să țese
Pînza lată-n ițe dese
De-nvelit umerii săi.

Și torcînd de-a lungul trece
Peste brazda murgă[5], rece,
Unde ies painjini mii.

---

4 *Oțerit,* mînios.— 5 *Murg,* castaniu, brun. Poetul „îndrăznește", pentru că epitetul se întrebuințează de obicei numai pentru cai și vite.

Iar fuiorul de matasă
Pe pămînt în urmă lasă
Mreji de raze argintii.

Cîte lanuri, văi întinse
Toate-acuma sînt cuprinse
De lungi fire ce lucesc.
Unele s-adună-n caier,
Altele, perdute-n aer,
Tainic, lin călătoresc.

Toamna grabnic le urzește,
Le-mpletește, nevedește,
Și cu toate la un loc
Ea-și lucrează-o-nvălitoare[6]
Ca să meargă-n șezătoare
Și să ia parte la joc.

Iat-o în cămeșă albă,
Cu lefți[7] mari lucind în salbă,
Mari cît ochii săi căprii.
Trista iarnă-o pizmuiește
Și prin neguri o pîndește
Descîntînd vrăjitorii[8].

Iar românul cu drag spune:
„Doamne! fă încă-o minune!
Scoate-o fată-n calea mea,

---

6 Aici ștergar, năframă, cu care femeile își îmbrobodesc capul.— 7 *Lefți*, monete mari de aur sau argint, purtate odinioară de femei la gît sub formă de salbă.— 8 Verbul utilizat în sens tranzitiv.

Ca și toamna harnică
Și de suflet darnică,
Să-mi fac traiul meu cu ea!“[9]

CONVORBIRI LITERARE, VIII, 1 februarie 1875.

9 N. Iorga, atît de sever în aprecierea *Pastelurilor*, socotea *Toamna țesătoare* printre puținele excepții fericite. „Adevărat pastel în care versul mărunt, săltăreț, vesel și ghiduș, arată pe rînd tot ce deosebește anotimpurile celor mai tîrzii daruri.... Și urarea de la capăt a românului: ca să-i dea soarta o tovarășă tot așa de înzestrată e în nota, de o rară armonie, a bucății, care e poate capodopera în acest gen a poetului“ (*Istoria literaturii românești contemporane*, I, București, 1934, p. 175).

LEGENDA RÎNDUNICĂI

(Fragment)[1]

III

Visează luna-n ceruri!... sub visul cel de lună
Flori, ape, cuiburi, inimi visează împreună.
Nici o mișcare-n frunze, și nici o adiere[2]
Nu tulbură în treacăt a nopței dulci mistere.
Albina doarme-ascunsă în macul adormit,
Bătlanul pintre nuferi stă-n labă neclintit,
Și raza argintie din stele deslipită
Căzînd, săgeată lungă, prin umbra tainuită,
Se duce de aprinde văpăi tremurătoare
În albele șiraguri de rouă lucitoare.

REVISTA CONTIMPORANĂ, nr. 4, 1 aprilie 1875.

---

1 Din lunga poezie (126 versuri) dedicată de Alecsandri „d-nei Nyka Grădișteanu", soția lui Petre Grădișteanu, directorul *Revistei contimporane* și adversar notoriu al junimiștilor, reținem numai 10 versuri (75—84), de admirabil peisaj selenar.— 2 Versul amintește de *Sburătorul* lui Heliade: „Nici frunza nu se mișcă, nici vîntul nu suspină" (v. 79). E o reminiscență sau o coincidență?

NOAPTEA ALBĂ

(Fragment)[1]

Noaptea-i albă, luminoasă
Ceru-i boltă de opal.
Toată zarea-i scînteioasă,
Tot izvoru-i de cristal,
Căci pe lume-acum domină
Spaima vechilor stejari,
Sora morței cea mezină[2],
Iarna cu-orizonuri mari.[3]

Astfel gerul e de tare
Cît îngheață-n orice loc
Și a gurii răsuflare,
Și cenușa de sub foc.
El lipește ochi cu gene,
Pe drumeț îl face orb,

---

1 Din frumoasa legendă *Noaptea albă*, „tablou mitologic al primăverii, în stil fantastic, cu imagini fastuoase și virtuozități de ritm“ (G. Călinescu), reproducem numai prima parte, pastelul iernatic.— 2 Asocierea iernii cu moartea aparține repertoriului imagistic obsesiv al lui Alecsandri, așa cum se vede și în *Mezul iernei* (v. 13) sau în *Gerul* (v. 3).— 3 Strofa e o falsă octavă, fiind alcătuită din alipirea a două catrene.

Și în cuiburi, chiar sub pene,
Crapă ouăle de corb.

Cîmpul lung și lat albește
Ca un strat de mărgărint.
Alba lună sus lucește
Ca icoană de argint
Și apare nemișcată
În abis nemărginit
Ca pe marea înghețată
Un vas mare troienit.

Miezul nopței!... totul tace!
Lumea pare un mormînt,
Unde mort și rece zace
Leșul marelui pămînt[4],
Și sub bolta cea senină
Mii de stele cu foc viu
Varsă-o jalnică lumină
Pe gigantul său secriu!...

Ies pe cîmp... Sub pași răsună
Cîmpul sec și înghețat,
Un păr mare stă drept lună,
Cu corbi negri încărcat.
Totu-i mort!... Sunat-au oare
Pe al cerului cadran
Ora stingerei de soare
În al morței ocean?[5]

CONVORBIRI LITERARE, IX, nr. 12, 1 martie 1876.

---

4 și 5 Iarna, văzută ca anotimp al extincției, ca limită extremă a procesului de devitalizare, n-a fost niciodată înfățișată de Alecsandri în culori mai sumbre, cu o mai intensă capacitate de proiecție fabuloasă a ororii de frig.

VÎNTUL DE LA MIAZĂZI

Vîntul de la miazăzi
Cu zăpadă se hrănește.
Într-o noapte și-ntr-o zi
El pe dealuri o topește,
Și cînd suflă și cînd trece
Peste gheața ce se moaie,
Iarna tristă, iarna rece
Varsă lacrimi, lungi șiroaie.

El plecat-au dintr-un loc
Unde iarba, cînd răsare,
Sub o arșiță de foc
Se usucă și dispare,
Și pe unde ard în soare
Lungi pustiuri năsipite,
Și se văd, rătăcitoare,
Caravane ostenite.

Vîntul iute, vîntul cald
Aripioara-și răcorește
În mări late de smarald
Pe al căror val plutește,
Și cu gura-i însetată
Vine-aice de înghite

Mana iernii[1] așezată
Pe cîmpiile albite.

El tot suflă nencetat
Păn' ce vede-n răsărire
Pe pămîntul disghețat
Colțul ierbii viu, subțire:
Apoi merge de desface
Cu-o suflare mai gingașă
Mugurașii unde zace
Frunza verde drăgălașă.

Bun sosit, iubite vînt!...
Animați de-o nouă viață,
Gîndăceii din pămînt
La lumină ies în față,
Și păraiele umflate,
Mici torente spumegoase,
De pe culme, de prin sate
Curg în văile-aburoase;

Și pe cîmpul încă ud,
Și pe crengile pădurii
Se încearcă un prelud
De concerte-ale naturii,
Și prin aerul cu soare
Trece-o vie prevestire
De sosirea de cucoare
Și de-a mieilor sosire.

1 Aci un sens metaforic, troienele de omăt.

Însă vîntul răcorit
Din zbor iată se oprește;
Ca drumețul ostenit
El acum se odihnește,
Și, rîzînd, privește-n zare
Iarna goală, iarna slută
Cum se duce-n fuga mare
Și se face nevăzută[2].

CONVORBIRI LITERARE, IX, nr. 12, 1 martie 1876.
Ms. 818, f. 23v–25r.

---

2 Poezia este o replică a pastelurilor de primăvară *Sfîrșitul iernei*, *Cucoarele*, *Dimineața* etc.

ÎN MIEZUL IERNII

D-rei Lyvia Maiorescu[1]

Vine de la munte iarna la cîmpie
Aducind în poale zile de urgie.
.Vie!
Eu sub lampă fac
Visuri de pe plac,
Şi luîndu-mi oaspe dulcea primăvară,
Rîdem de stihia care plînge-afară.[2]

Iese-n calea iernii ca la o mireasă
Crivăţul, fiorii, corbii, pîcla deasă.
Iasă!
Eu cu gîndul plec
Şi ferice trec
Prin poiene-n floare, prin păduri umbroase,
Unde mii de glasuri cînt-armonioase.

---

1 Dedicaţia lipseşte din primele publicaţii şi manuscris. Adăugarea ei, la 1884, se explică probabil prin faptul că poezia fusese citită la o şedinţă a Junimii, în casa Maiorescu, în 24 noiembrie 1882, iar scriitorul va fi vrut să-şi manifeste în chip expres gentileţea faţă de amfitrion.— 2 Forma strofică e izbitoare: ea combină dodecasilabi cu un distih în pentasilabi şi un vers izolat, bisilabic, puternic marcat, după schema aaa bb cc; eterometria şi vioiciunea ritmică amintesc de G. Coşbuc.

Bate la fereastră iarna degerată.
Fruntea ei de sloiuri[3] este încărcată.
Bată!
Eu îi zic: drum bun!
Și în sobă pun
Trei bucăți de frasin care ard cu pară,
Povestind de lumea veche, legendară.

Zboară pe-ntuneric umbre-ngrozitoare,
Cîrd de lupi în goană, stol întins de cioare.
Zboare!
Eu la foc privesc
Și mă-nveselesc,
Căci din depărtare văd sosind în țară
Paseri călătoare, oaspeții de vară.

Ninge! vînt de moarte suflă să atingă
Flacăra vieții și din zbor s-o stingă.
Ningă!
Eu văd răsărind,
Eu văd înflorind
Iarba pe cîmpie, rozele[4] la soare
Și la umbra luncii albe lăcrimioare.

Joacă hora tristă lupii din răstoace[5],
Vulpele codane[6], urșii cu cojoace.
Joace!
Eu văd prin scîntei,
Văd cu ochii mei
Goale salamandre prinse-n horă vie
Ce la glas de grieri saltă-n veselie.

---

3 În versiunea *A.s.r.j.* și *C.l.* în loc de „fruntea ei de sloiuri" găsim, mai corect, „fruntea ei de țurțuri". — 4 Modificat după *A.s.r.j.* și *C.l.* — 5 Vezi nota la *Bradul.* — 6 *Vulpi codane*, cu coadă lungă.

Sună-ntreg văzduhul de răcniri nebune.
Miezul nopții cheamă morții să s-adune[7].
Sune!
Lampa eu mi-o sting,
Gîndurile-mi strîng
Și pe-o pernă moale cad în aromire
Și mă primblu-n lumea cea de nălucire!

Mircești, 1882

ALMANAHUL SOCIETĂȚII ROMÂNIA JUNĂ, Viena, 1883, p. 9; FAMILIA, XIX, nr. 18, 1/13 mai 1883 (afirmă că reproduce poezia din *A.s.r.j.)*; CONVORBIRI LITERARE, XVII, nr. 9, 1 decembrie 1883; ms. 818, f. 79 v. Titlul poeziei apare în toate publicațiile și în manuscrise sub forma *Iarna vine*. Modificarea e făcută de scriitor în 1884, cu prilejul apariției vol. X al OPERELOR COMPLETE.

7 În *A.s.r.j.* și *C.l.*: „Iarna cheamă iadul ca s-o încunune".

IARNA LA SINAIA

Prin a negurilor sîtă de cu noapte iarna cerne,
Şi pe dealuri şi pe cîmpuri un giulgi alb şi trist
aşterne.

Unde-a fost verdeaţa dragă, unde-a fost viaţă cu flori
Zace moartea îngheţată, trece vifor de fiori.

Însuşi soarele, iubitul, de mîhnire se pătrunde
Şi ca să n-o vadă fuge şi departe se ascunde.

Vai! ce-o să devie lumea sub acest cumplit troian,
Ce lungeşte ziua-n veacuri de urît şi de alean?

În zadar jăleşte omul încîntările naturii,
Zbor de paseri, curs de ape, mîngîierile căldurii,

Iarna, baba pizmatară[1] de-ale lumei veselii,
Vrea să stingă de sub ceruri şi lumini, şi armonii,

Însă mintea-i e tîmpită de a grijilor povară,
A uitat, din fericire, că frumoasa primăvară

S-a retras cu tot avutul mîndrei sale tinereţi
Pe obraze de copile şi în suflet de poeţi.

---

1 *Pizmatară*, invidioasă.

Străluciți cu-al vostru farmec, voi, ființi încîntătoare,
Și prin ochii voștri veseli cerniți razele de soare,

Acordați a voastre lire, fii ai cerului senin,
Și schimbați în ciuda iernii fulgii albi și flori de crin.

Împrejur de-această masă, unde seara se adună,
Uitînd lumea, noi să rîdem, și cîntăm cu voie bună,

Făr-a mai privi fereastra, după care, tremurînd,
Iarna stă și ne pîndește ca o feară, cu rău gînd![2]

Ea de nunta sa cu gerul cojoc alb și-a pus pe spate,
Dar, de hîdă ce-i, o latră cîinii spariați din sate,

S-o alunge umilită peste nouă țări și mări,
Mult departe de castelul ce răsună de cîntări.

Iar de va cerca la anul pe la noi să vie iară,
S-o primim ca și acuma cu a rîsului fanfară.

[*1888*]

Postumă. Ms. 820, f. 23 r—25r.

2 Retragerea din fața iernii nu e o recluziune solitară și meditativă ca în *Serile la Mircești*, ci o veselă agapă cu prietenii. Ipostaza sociabilă a secolului al XVIII-lea îi convine încă mai bine lui Alecsandri decît vaga reverie romantică. (De fapt, pseudo-romantică, fiindcă temele care o traversează nu sînt ale rupturii, ci ale comunicării și deschiderii spre oameni.) Vezi notele la *Serile la Mircești*.

CICLONUL

Lunca mie dragalașă, de-a mea inimă cîntată,
Ieri frumoasă și-nflorită, astăzi zace inundată,

Căci Siretul, mire barbar, de iubirea lui aprins,
În a sale brațe crunte a răpit-o și cuprins.[1]

Dragă luncă! iarba-ți verde și a florilor comoară
Dispărut-au sub potopul ce din treacăt le omoară.

Apele mereu se suie; toate paserile-n zbor
Țipă jalnic, îngrozite pentru cuiburile lor.

Dar o și mai cruntă spaimă, dar o cumpănă mai mare
Le așteaptă, vai de ele! după crunta inundare.

Un ciclon din zarea neagră, plin de fulgeri trăznitori
Vine, vîjîie și urlă, aducînd troieni de nori.

Peste luncă se abate, darmă, sfarmă-ntr-o clipală
Nalți stejari trecuți prin secoli cu-a lor frunte
triumfală

Și răstoarnă urieșii pe-a lor dese seminții,
Ieri vioaie-n a lor umbră, azi ucise-n vijelii.

---

1 Din nou explicarea fenomenelor naturii prin metafora erotică.

Trist tablou de pustiere! sub a cerului urgie,
Biata luncă geme, luptă în grozava agonie

Şi aduce-n triste gînduri pe tot omul simţitor
Cînd priveşte cum giganţii se răstoarnă de uşor!...

Din ei unul, mai deoparte, fulgerat de-a drept în frunte,
Are-o creangă ruptă, verde, ce pe apă face punte.

Ea se clatină în aer leganînd un cuib duios
Unde patru pasărele cîntă lin, armonios.

Pe sub el, îngrozitoare, valurile clocotesc,
Printre crengi se suie şerpii, tunetele sus trăsnesc.

Însă cuibul n-are grijă, căci un cuib e o cetate,
Are-un înger ce-l păzeşte de stihiile turbate,

Şi prin aspra vîjîire a cumplitelor vîntoase
Către ceruri se înalţă glasuri dulci, melodioase.[2]

Mirceşti, aug. 1888

Postumă. Ms. 820, f. 55r–56r.

---

2 Notă de optimism caracteristică poetului: cuibul e o cetate rezistentă intemperiilor, iar zgomotul vijeliei păleşte în faţa armoniei cîntului. Se străvede aci profunda convingere a lui Alecsandri că universul ascultă de o mecanică rezonabilă, iar stihiile sînt ţinute sub control.

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ SELECTIVĂ

EDIȚII

V. Alecsandri — *Poezii*, vol. I—III, text ales și stabilit de G. C. Nicolescu și G. Rădulescu-Dulgheru, Editura pentru literatură, 1966.

V. Alecsandri — *Doine și lăcrimioare — Ostașii noștri*, vol. I—II, ediție de G. Rădulescu-Dulgheru, prefață de Paul Cornea. Biblioteca pentru toți, nr. 385 și 386, Editura pentru literatură, 1967.

STUDII BIOGRAFICE

G. C. Nicolescu — *Viața lui Vasile Alecsandri.* Editura pentru literatură, 1962 (ed. a II-a revăzută, 1965).

G. Călinescu — *Vasile Alecsandri.* Editura tineretului, 1965.

STUDII CRITICE

G. Ibrăileanu — *Vasile Alecsandri* (articol din 1919), în *Scriitori români și străini,* ediție îngrijită de Ion Crețu, prefață de Al. Piru, Biblioteca pentru toți, nr. 431, Editura pentru literatură, 1968.

Tudor Vianu — *Alecsandri ca descriptiv* (articol din 1926) în *Scriitori români,* vol. I, ediție îngrijită de Cornelia Botez, antologie, prefață și tabel cronologic de Pompiliu Marcea. Biblioteca pentru toți, nr. 613, Editura Minerva, 1970.

Paul Cornea — *Pastelurile sau despre poezia naturii și natura poeziei la V. Alecsandri,* în *Studii de literatură română modernă,* Editura pentru literatură, 1962.

Perpessicius — *Poezia lui Vasile Alecsandri*, în *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor* (II), Editura pentru literatură, 1964.

G. C. Nicolescu — *Poezia lui Alecsandri*, în *Structură și continuitate (Pagini de istorie literară)*, Editura Minerva, 1970.

REFERINȚE CRITICE

„În fruntea noii mișcări e drept să punem pe Vasile Alecsandri. Cap al poeziei noastre literare în generația trecută, poetul *Doinelor* și *Lăcrămioarelor*, culegătorul cîntecelor populare păruse a-și fi terminat chemarea literară... Deodată, după o lungă tăcere, din mijlocul iernii grele ce o petrecuse în izolare la Mircești, și iernii mult mai grele ce o petrecea izolat în literatura țării sale, poetul nostru reînviat ne surprinse cu publicarea *Pastelurilor*...

Pastelurile sînt un șir de poezii, cele mai multe lirice, de regulă descrieri, cîteva idile, toate însuflețite de o simțire așa de curată și de puternică a naturii, scrise într-o limbă așa de frumoasă, încît au devenit fără comparare cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturii române îndeobște... Nicăieri declamații politice, simțiri meșteșugite, extazieri și desperări de ocazie, pretutindeni concepție naturală și un aer răcoritor de putere și sănătate sufletească..."

(TITU MAIORESCU, *Direcția nouă în poezia și proza română*, 1872.)

„În pastelurile sale Alecsandri ni se arată cînd ca artistul secolului al optsprezecilea, care se joacă cu natura și se alintă grațios, cînd ca boierul român,

care-i bun și vechi prieten al naturii, dar cu o nuanță de superioritate și proteguire. Imaginile nu sînt deloc căutate și totuși neasemănată este valoarea lor artistică!... Transparența limbii ajunge ideală: realitatea, cu mișcările, cu formele, cu sunetele ei, izbucnește prin forma, prin ritmul, prin sunetul versului — ca printr-un văl subțire care mulează și lasă să se străvadă formele corpului. Niciodată nu voi uita impresiunea adîncă pe care mi-au făcut-o *Sămănătorii*, *Oaspeții primăverii* și celelalte pe băncile școlii primare!... Cît va trăi poporul român, toate generațiile de copii vor învăța să-nțeleagă farmecul naturii după *Pasteluri* — cea mai bună și mai caracteristică operă a singurului clasic al întregii literaturi din regat."

(H. SANIELEVICI, *Pastelurile lui Vasile Alecsandri*, în *Noi studii critice*, București, 1920.)

„Cu Eminescu a pătruns în literatura noastră tonul și atmosfera de dramatism a problemei sufletești. Așa se anunța de pe atunci zbuciumul care trebuia să devină elementul literaturii românești. În cazul special al descrierii naturii, felul eminescian de a resimți viața se traducea cînd printr-o prelucrare mitic-fantastică a aspectelor firii, cînd prin împletirea lor cu firul aspirațiilor și suferințelor personale ale poetului. Dar cînd Alecsandri se mărginește la înfățișările întîmplătoare ale naturii, cînd nici un curent pasional nu străbate dedesubturile zugrăvelii sale, cînd în toată procedarea sa mărturisește preocuparea realistă de a fixa amănuntul precis, el dovedește în același timp că natura și viața aceasta nu este pentru el nici problemă, nici obiect compensatoriu pentru dezamăgirile existenței, ci izvor permanent de încîntare, degustat cu liniștea omului garantat de o singură

posesiune. Se știe că Schiller făcea din nostalgia față de natură, în contrast cu familiaritatea naivă a omului în mijlocul ei, temeiul deosebirii dintre moderni și clasici. În lumina acestei diferențieri Alecsandri este un clasic și la această sursă de clasicism ne putem totdeauna întoarce cu o sete pe care nici astăzi, nici în trecutul literaturii românești nimic nu o poate îndestula mai bine."

(TUDOR VIANU, *V. Alecsandri ca descriptiv*, în *Gîndirea*, nr. 6–8, 1926.)

„Rara taină a poeziei *Pastelurilor* rezidă după mine în marea ei simplicitate, în armoniosul ei echilibru sufletesc, în forma ei autentic românească, aș spune aproape populară, înțelegînd prin popular comoara etnică a satelor noastre. Aș mai adăoga la aceste însușiri fundamentale două caractere care individualizează această poezie, anume: distincția, adică o noblețe naturală, nesilită, ceva vechi boieresc și, în același timp, prin legături adînci cu pămîntul țării, ceva dîrz, răzășesc — și acel caracter de superioară obiectivitate al poetului rustic, dușman al abstracțiunilor, străin de patimile, de răzvrătirile sentimentale și intelectuale ale orașului...

Poezia *Pastelurilor* trebuie citită cu grijă, trebuie decantată încet ca un vin nobil într-un suflet bogat de experiența îndoită a visului și a vieții...

Marele merit și puternica originalitate a poetului nostru constă în izolarea naturii în esența ei pură."

(ION PILLAT, *Introducere* la *Pasteluri*, col. *Pagini alese*, ed. Cartea românească, 1938.)

„Înainte de a da *Pasteluri*, în care viziunea și arta sa ajung la maturitate, Alecsandri e un poet de care trebuie să țină seama istoricește oricine privește evoluția versului românesc, în sensul mlădierii, clarității și armoniei.

Fără a fi artist, adică migălitor al perfecțiunii formale sau căutător de efecte, poetul *Doinelor* și *Lăcrămioarelor*, al *Suvenirurilor* și *Mărgăritărelelor*, prin înzestrare firească, a contribuit ca nimeni altul la descîlcirea și limpedea toarcere a versului. Dacă n-ar fi conceput poezia ca un gen ocazional de improvizație, ar fi atins mult mai curînd măiestria din *Pasteluri*...

Ciclul cunoscut sub numele de *Pasteluri*... înseamnă momentul liric cel mai potrivit adevăratei structuri morale a lui Alecsandri... Temperament egal, de epicureu, nu afirmă vreo preferință pentru un anume anotimp. Iarna însăși oferă acestui mediteranean, îndrăgostit de soare și azur, agremente de tot felul... Analiza unui singur pastel îngăduie... surprinderea unui întins registru de senzații și imagini, în ele însele suficiente ca să definească pe pictor și pe muzician; li se adaugă adeseori poetul, prin personificări superflue, prin note de duioșie care datează, prin efuziuni valabile, cînd se însuflețește panteistic... *Pastelurile* nu sînt numai jurnalul unui pictor, înzestrat cu gamă senzorială completă. Alecsandri iubește și pe omul care frămîntă țelina și o face să rodească."

(ȘERBAN CIOCULESCU, *Istoria literaturii române moderne* — în colaborare cu Vladimir Streinu și Tudor Vianu, București, 1944.)

„*Pastelurile* lui Alecsandri reprezintă o oază din cele mai odihnitoare, una din insulele cele mai izolate și mai ferite de furtuni din arhipelagul acesta atît de variat al poeziei noastre descriptive. *Pastelurile* sînt *Georgicele* noastre, ajustate la meridianul nostru moldav, și spunînd aceasta ne gîndim mai puțin la latura didactică a poemului virgilian și mai mult la mireasma crudă a pămîntului reavăn, pe care o simți și la poetul mantovan, și la confratele său din lunca Mirceștilor. E drept că înainte de Eminescu și Sadoveanu generația noastră s-a inițiat în frumusețile peisajului românesc și-n farmecele vieții rustice prin *Pastelurile* lui Alecsandri și că pentru aceasta poetul deține un titlu la recunoștința noastră, dar și mai drept este să proclamăm cît de proaspete au rămas aceste tablouri și după atîta trecere de vreme, și cît de mult exprimă ele partea cea mai intimă, deci cea mai profund lirică, a poetului nostru.

Poetul liric — s-a spus — e cel ce se confesează la toate răspîntiile universului și istoriei, și Vasile Alecsandri a fost un astfel de poet liric. Însă dintre modurile sale de confesiune, cel din *Pasteluri* ni se pare cel mai conform cu natura intimă a sufletului său, discret, armonios, clasic. Așa se face că și astăzi o recitire a *Pastelurilor* reînvie în egală măsură și încîntările poetului, și vechile noastre încîntări față cu revelația ineditelor aspecte ale naturii și ale poeziei."

(PERPESSICIUS, *Poezia lui Vasile Alecsandri*, în *Alte mențiuni de istoriografie literară* și folclor, II, 1958—1962, București, 1964.)

„După vîrsta de 40 de ani, cînd începu să simtă mai cu tărie voluptatea trîndăviei, Alecsandri începu să dea în *Pasteluri* o poezie nouă, în care tehnica picturală

predomină. Luate în total, *Pastelurile* reprezintă o lirică a liniștii și a fericirii rurale, un horațianism... De fapt, pastelurile lui Alecsandri sînt un calendar al spațiului rural și al muncilor cîmpenești respective (toamnă, iarnă, primăvară, vară). Virgil, în *Georgice*, prin James Thompson, Saint Lambert și Delille își găsesc un imitator în Principatele Unite. S-a observat și s-a osîndit, nu fără dreptate, idilismul exagerat al vieții sătești, eludarea completă a conflictului de clasă atît de acut atunci. Țăranii lui Alecsandri trăiesc în euforie ca Paul și Virginie în Île de France. Cu toate acestea, intenția lui V. Alecsandri era onorabilă. Scria sub impresia reformei agrare, oricît de precară, a lui Al. I. Cuza și M. Kogălniceanu, și el credea că țăranul, fericit de-aci încolo, va avea nevoie de un nou Virgil, ca să-și cultive ogorul... Remarcabilă rămîne, în orice caz, la V. Alecsandri intenția de a glorifica munca agricolă. Sub acest raport azi, mai ales cînd moșierul a dispărut, pastelurile apar robuste și pline de senzația de *plein-air* adesea surprinzătoare... Atitudinea poetului față de natură nu este contemplativă, ci practic-hedonică.

Natura, în cuprinsul unui an, iar în chip simbolic în cuprinsul unei vieți omenești, se înfățișează sub două aspecte antitetice: unul stimulator al vitalității (vara, tinerețea) altul paralizant (iarna, bătrînețea)... Pe cît de bogată materia interesînd simțul temperaturii, pe atît de simplificat este elementul vizual, în special coloristic... Alecsandri a presimțit parnasianismul (și nu s-ar putea ști în ce măsură l-a cunoscut), mergînd instinctiv în sensul contimporanilor săi, Gautier și Minard."

(G. CĂLINESCU, *Vasile Alecsandri*, 1958, în ediția *Vasile Alecsandri*, Editura tineretului, 1965.)

„Poeziile din acest ciclu impresionează puternic printr-un remarcabil echilibru între gravitate şi grație, prin naturalețea imaginilor și organicitatea cu care se grupează ele, prin proprietatea cuvintelor folosite în contexte şi armonioasa lor alăturare, printr-o anumită transparență ce li se conferă. În genere, renunțînd la diminutive, la rime facile și lipsite de varietate, la decorații stilistice inutile și procedee învechite, manevrînd cu un impresionant simț al nuanțelor, repetițiile, acumulările, epitetele, uneori chiar poantele finale, mărginind riguros totul cu o surprinzătoare forță la ceea ce era central în fiecare poezie, înlăturînd cu fin gust artistic orice balast, poetul a mulat desăvîrşit aproape fără excepție (se exclud de la sine cele opt sau nouă pasteluri de la sfîrșit, străine ideii de bază a ciclului) expresia pe trupul ideii și a făcut în mod strălucit dovada aleselor sale însușiri, într-un moment favorabil valorificării lor depline. Tocmai datorită faptului că maturizarea mijloacelor sale creatoare s-a întîlnit acum cu spiritul național şi popular și cu năzuința fierbinte de a elogia viața înnobilată prin muncă, rodnicie și puritate a oamenilor simpli, Alecsandri a izbutit una din marile victorii ale sale și ale liricii româneşti însăși.

Fără nici o exagerare. Pastelurile marchează trecerea poeziei noastre pe o treaptă nouă în dezvoltarea ei."

(G. C. NICOLESCU, *Poezia lui Alecsandri*, 1966, în *Structură şi continuitate*, Bucureşti, Editura Minerva, 1970.)

„În genere, peisajele lui Alecsandri sînt pîndite de tentația vioiciunii, a vieții, în sensul mai degrabă anecdotic, însă cu o stridență pe-alocuri de idilă precoșbuciană. Așa sînt *Fîntîna*, *Rodica*, *Concertul în*

luncă, *Puntea*, *Flori de nufăr* și altele în care un soi de animism regisoral împietează cam zglobiu și săltăreț asupra imaginii pe care poetul o intuiește contemplativ, dar nu are acea capacitate a stăpînirii de sine, care e numai a marilor artiști, de a-și impune severa disciplină a neintervenției și a nu tulbura prin nici un gest — exterior — apele de oglindă ce i le oferă Natura.

Acea nestatornicie turistică, atît de spiritual remarcată de G. Călinescu, pe eșichierul întregii lui biografii, se convertește la dimensiunile reduse — ale pastelurilor — într-un fel de alergie, de neastîmpăr în fața peisajului natural, pe care numai cu greu și foarte rar și-l poate domina ca să nu transforme — anecdotic — ceea ce altfel e simplu, grav și adevărat, adică de mare, autentică poezie. Nu sînt multe asemenea pasteluri, dar suficiente pentru a menționa că la această dată nu numai ceea ce era clasic în structura poetului își aflase modalitatea unui răgaz estetic, dar și că evoluția însăși a poeziei române oferea acele aspecte de validare artistică mai presus de tot ceea ce un Maiorescu, făcînd un prim act de junimism, condamnase în *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867...* Ceea ce e facil, melodramatic, fără eficiență artistică, într-un stil de clișee didactice, opus contemplației elevate, nu absolvă desigur pe scriitor, dar ceea ce el oferă ca autentică artă a pastelului constituie nu numai istoricește, dar și ca valabilitate în sine o mare izbîndă a lui Alecsandri. Coșbuc, care-i va succede, nu-l va depăși decît în tehnică, iar peste încă mai mult timp, Pillat îl va confirma.

(GEORGE IVAȘCU, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969.)



CUPRINS

Alecsandri

Anexă

Lector : ELENA BERAM
Tehnoredactor : GABRIELA ILIOPOLOS

Apărut 1972. Comanda nr. 234.
Tiraj 40.500 broşate + 4.500 legate.
Coli de tipar 11,5 + 8 planşe.



Tiparul executat sub comanda nr. 20 414
la Combinatul Poligrafic,
„Casa Scînteii",
Piaţa Scînteii nr. 1,
Bucureşti, Republica Socialistă România.

Lei 6,75

Seria de TEXTE COMENTATE-Lyceum
are menirea să contribuie
la înțelegerea și interpretarea
operelor fundamentale
din tezaurul literaturii române
și universale,
oferind modele de analiză literară.
Această serie utilizează texte
reproduse după ediții definitive,
încorporînd fie o singură lucrare,
fie o riguroasă selecție
din creația aceluiași scriitor.
Aparatul critic este alcătuit
dintr-o amplă analiză a textului ales,
note de subsol
cu indicarea pasajelor interesante
pentru dezvoltarea conflictului,
caracterizări ale personajelor etc.,
tabele sinoptice,
o bibliografie
și un capitol
de referințe critice.

ÎN PREGĂTIRE: EMINESCU, *Scrisori*
CARAGIALE, *O scrisoare pierdută*
BALZAC, *Moș Goriot*